

ETOTELH

BIBL.
DE
L'UNIVERSITÉ
MS.
1103

MS 1103

1156414627

Quoniam inter necesse est in quibus genus dicitur propriis
etiam species aliquas dici. Quocumque species habent
quod in genere nomen dixerit etiam etiam aliquas
species habent inter nomen ab aliqua specie ducunt necesse est

Ex Libris Bartholomaei Pardulsi
Diemansis. 1563

Ex Libris Antonij Barberij
Ambianensis. 1555.

Ex Libris Paulij

ΑΙΔΡΟΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣ ΕΣΤΙ ΒΑΡΘΟΛΕΜΕΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ

Pardulsi

ΠΙΝΝΥ ΒΕΤΗΣ ΣΕΜΠΕΡ ΑΥΤΕΠΟΝΙΤΟΥΣ
ΤΟ ΙΩ ΚΕΤΕΡΟ

ΑΥΤΕ ΚΑΙ ΠΟΤ. ΣΕΜΠΕΡ ΦΙΛΟΣ ΕΣΤΙΝ

ΦΙΛΙΑ ΣΑΥΓΟΣ ΕΣΤΙ ΑΓΑΤΟΣ

M. IV. 158.

Requiritum octo Librorum
De Natura.

Dignata confutans iterum Liber ordinis primus
Quae tria sint rerum summa prima docet.
Natura quae sit, differit alter.
Causarum duplici cum ratione summe,
Tertius explanans. de motu paucula, quae sit
Quarto, quid tempus tradit et ipse Liber.
Enumerat motus species, qui motus et unus
Quae cum aduersatur motus quintus habet.
Motus partitur, et tota ratione coactus
Sextus, Priscorum variisq; sensu premit.
Septimus a prima deducit origine mundi
Et quis cui motus congruat inde docet.
Asscit atque motus Liber Ultimus, filium
De varia loquitur proprietate Dei.

ARISTOTELIS DE ANIMO LIBRI III.

*Ioachimo Perionio interprete: per Nicolaum
Grouchium correcti & emendati.*

LVTETIAE PARISIORVM

*Ex typographia Matthæi Dauîdis, via amygdalina,
ad Veritatis insigne.*

1554.

Argumentum totius:
Pneumologiae
xai ψυχολογίας :

Disputationi novissima quae erat de comparatione
formae et materia coniuncta est ea quae est de Animo quippe quae sit
forma subiectorum perfectissimorum et cetera quidem moveantur per naturam
Animatum autem fere per voluntatem. Itaque cum Animus sit forma eius essentia
perquirenda est etiam proprietates Sed quia animus res est nobilissima et
ocultissima propterea per proprietates primum perspicitur. Hinc Arist. primum
praefatus de methodo in hac disciplina enarrat sententias duodecim Antiquorum
de Animo ubi quid sit consentaneum et quid alienum animadvertit. In secundo
definit Animum, eiusque proprietates et facultates contemplatur Quae sunt vegetare
sentire, appetere, moveri loco. Obiter considerantur obiecta et organa sensuum
et dum dicitur obiectum visus color, Organum oculi Cum et dixerat sit
Animus qui sentiat. Restat facultas Ultima quae est et nobilissima. Ea est
ratiocinandi De ea potissimum in tertio disputatur.

Argumentum capituli primi

Primum Librorum trium ubi contemplatur
dignitatem et celsitudinem huius scientiae Deinde aduertit difficultatem,
et eas quaestiones ponit quae primo aliquid obscuritatis habere videantur.
Deinde enarrat utilitatem et quemadmodum Animus sit forma corporis animi.
Denique si definiendus est Animus quemadmodum sit finiendus more physico Ita
videlicet ut sit coniunctus cum materia.

Cum in rebus praclaris

Nobilitas huius scientiae praeceteris. Videtur enim prima quomodo
modum Animus est qui aequam primum huiusque subiectum scientiarum
certissima etiam Quod Animus sit causa cuius res certo sciuntur. praestantissima
etiam Quod Animus sit perfectio rerum perfectissimarum Cuius natura est et
pars physiologia, et tanta est ut in tota physiologia contemplanda operetur.
Quantum vero admirationem sui excitare possit indicabit potissimum tertius Liber.

Propositum est autem
ordinem in hac disciplina quem sequetur Lib. 2° ubi docebit quid sentiat
Porro facultates sunt multiplices Haec quibus Animus perse operatur. Aliae
quibus per corpus quasi per organum.

ARISTOTELIS DE ANIMO

LIBER PRIMVS

Cum in rebus preclaris, quæque in honore & precio habentur, omnem scientiam numeremus, & aliam alia maiorem ac præstantiorem existimemus, vel quod certior sit, vel quod in rebus & præstantioribus, & maiorem admirationem excitatibus versetur, profecto his duabus de causis scientiam quæ de animo instituitur, in primis rectè collocabimus: videturque eius cognitio cum ad omnem Veritatem, cum vel maximè ad naturæ cognitionem magnum asferre adiumentum, quippe cum animantium quasi fons quidam & principium sit. Propositum est autem nobis hoc loco primum naturam eius & essentiam cognoscere, deinde ea omnia quæ in eum conueniunt: quorum partim sunt propriae animi affectiones, partim eo auctore etiam animalibus conueniunt. Sed difficillimum est omnino ali-

quam de eo cognitionem persuationemque sumere. Cum enim communis etiam multis aliis hæc sit questio, (de natura dico & essentia) fortasse cuiuspiam vna quedam via & ratio esse videatur eorum omnium, quorum essentiam instituiamus cognoscere, quemadmodum etiam earum proprietatum quæ rebus ipsis accidunt, demonstratio. Itaque hæc querenda & inuestiganda ratio est. Quod si non est vna & communis quedam ratio quæ in querenda rei natura cernatur, difficilior etiam hæc existit disputatio. Erit enim explicandum quis cuiusque sit modus. Quod si perspicuum sit, vtrum demonstratio, an diuisio, an aliqua etiam alia docendi ratio sit, tamen sanè existunt multe difficultates, erroresque in his exquirendis, quæ ad explicationem naturæ adhibentur. Alia enim aliorum principia sunt: ut numerorum atque planorum. Sed primum fortasse necessariò exponendum est, quo in rerum genere versetur, & quid sit,

Difficile etiam

A. ij.

Solutio. Cum non sint multi Animi in homine facultates sapientes dicantur propria sine partes. Ergone disputandum est prius de partibus an de toto? More supradicto prius de partibus. Quia diuisio videtur quid esset illis commune facilius assequeremur naturam totius. Sed minus cum partes ipse noscantur ex effectis et officiis nomine prius de officiis disputandum esset? Veluti prius de partibus prius de officiis. Sed si videtur cognoscimus mentem ex eo quod est intelligere et certe hoc est deus.

Sed difficillimum

Enarrat difficultatem

3
Suius scientie hæc enim est
omnibus rebus tractandis est diuina.
Nam ubi sunt definitiones liqui
distinguit per eas inquiruntur per prædictas
via quadam facillima & inuestiganda
facilis. Sic & prædicta possunt esse
mathematici. Ac in contraria via
est perueniendum res est longe & obscurior
cum de natura subiecti multa multis
iam disputationibus peractis, nihil
dum perspicuum sit propterea prædicta
non possunt esse phisici.

Quod si perspicuum

Cap. i.

Recessit Liqui diu differenti
at scientiam. Si enim per
diuina a definitionibus est admonta
tio. Si aut ab accidentibus et facul
tatibus, diuisio. Si a proprietate alius
quæquam modus. Quod propter imbe
cillitatem nostram et excellentiam
subiecti debet fieri in disciplina
de Animo. Atque dum ita procedimus
a proprietatibus & accidentibus sunt
multæ difficultates et ambages
perquam quid sit Animus designamus.

Sed primum

Proposuit duplex questio
ones dissoluendas in 2. primum
Animus est substantia non autem
materia sed forma. Deinde habet
facultates quæ possunt diuidi.

Et vtrum sit

Quarta questio sit ne Animus
Species Infima. Respondet non
esse sed Animos differre alios specie
alios genere. Nam si de Animo ty
dundus. Loquimur. Videndum est
quid omnibus formis conueniat
plenius de plato ita loquentem de
Animo et de solo homine didicimus
intelligere.

Observandum

Quinta dubitatio sit ne
diuina definitio pronomen Animi
quæ conueniat omnibus diuersis
et certe diuina est cum sit singularis
formam singularem sunt definitiones.
Porro didendum est prius in formis
Infimis quid essentia habeant commune
ita enim intelligamus definitionem
generis. Hæc enim solet in substantiis
primis aut omni commune hæc ex parte
est posterior. Sic enim intelligitur
communicari. Quod si species sit
idea nihil est.

diuina definitio pronomen Animi
quæ conueniat omnibus diuersis
et certe diuina est cum sit singularis
formam singularem sunt definitiones.
Porro didendum est prius in formis
Infimis quid essentia habeant commune
ita enim intelligamus definitionem
generis. Hæc enim solet in substantiis
primis aut omni commune hæc ex parte
est posterior. Sic enim intelligitur
communicari. Quod si species sit
idea nihil est.

Si munera

Quaestio. Cum obiectum etiam

ARIST. DE ANIMO

ut prius nonne prius disputandum est
de obiecto? Veluti prius de intelligibili
quam de eo quod intelligitur? Certe
et istud videtur consentaneum. Nam
tametsi hoc videtur accidere in
essentia et prius animi et multum
invenit ad ipsam hanc significationem. Veluti
in mathematicis rectum, obliquum, planum
linea et cetera huiusmodi prius cognoscenda
sunt ante quam a se sequantur triangulum
trianguli tametsi et dictum est contra
sit in substantiis quam in mathematicis.

id est sitne aliquid & essentia, qualitas, quantitas, an aliqua alia
earum categoriarum, quas explicavimus. Hoc deinde docendum
est, sitne in his quae esse possunt, an in his potius, quae re ipsa sunt.
Non enim parvi refert. Videndum etiam est, utrum ex partibus
constet, an in partes dividi non possit: & utrum sit omnis animus
eiusdem speciei, necne. Si non unius speciei, utrum specie, an gene
re differant. Hoc enim tempore qui loquuntur ac quaerunt de ani
mo, de solo humano quaerere videntur. Observandum etiam est, ne

Cum enim

Statuit in quaerendum esse ostendit
Animi ex posterioribus. Hinc deo
liquet non esse accuratam scientiam
et demonstrativam de substantiis cum
demonstrativa scientia procedant
ex definitionibus facilius in
substantiis aut accidentia sunt facilius
quam proprietates et proprietates quam
definitiones.

lateat nos, sitne eius una ratio & definitio, quemadmodum ani
malis, an diversa cuiusque, ut equi, ut canis, ut hominis, ut dei.
Animal autem commune aut nihil est, aut posterius, atque
quid aliud commune dicatur. Jam vero si multi animi non sunt
sed partes: dicendum est, utrum ante quaerendum sit de toto ani
mo, an de partibus. Difficile etiam est, quanam harum alia ab aliis

Hoc etiam

Monet. Habetne Animus huius
aliquid commune quod possit
exercere officia corporis? Et tametsi
hoc initio libri affirmavit, quia
quia enim animus huiusmodi
sunt huiusmodi proprium quod exercant
cetera organa. Nam si separari
non possunt, nisi forte per se
et videamus an vocem sit opus
partibus. Veluti dum edis videtur
buculum partibus dicitur et cetera
nisi separamus vocem ab opere
partibus non videmus huiusmodi
a buculo distinguere. Ipsi vero vocem
est opus proprium Animi Humani
ergo separari.

differant explicare, & utrum de partibus primum, an de officiis
earum quaerere debeamus, ut de intelligentia, an de ea parte animi,
quae est mentis & rationis particeps: & de sensus munere, an de
parte: quae sensus est. Similis est ratio ceterorum. Si munera quae sint
primum quaerendum est, rursus quaeret aliquis, sitne de his quae huius ob
iectis sunt ante quaerendum, veluti utrum de re quae sub sensum ca
luerit, an de vi sentiendi: de re, quae ratione cernitur, an de ea par
te animi quae est mentis atque rationis. Videtur autem non solum
utile esse quid quidque sit cognoscere, ad causarum propter quas
polymaturis essentisque insunt accidentia, cognitionem & scientiam,
quemadmodum in mathematicorum artibus quid sit rectum, quid
inflexum, aut quid linea, aut quid planum ad perspicendum quot

Si nullum eius

Opponit more geometrico
quodammodo intelligit per
separationem. Est si bacula
quodammodo alium de baculis rectis
contingat proprium punctum eius
neat autem altera extenuis baculi
inmobilis. Certe baculus contingat
obliquum et rectus. Si separas rectum
et obliquum, non amplius contingat. Sic
etiam si Animus in corpore humano
intelligat quia esset in corpore
certe sublatum et corpore non intelli
geret amplius. Itaque non haberet
istud munus proprium. Habet autem
et ante dictum est.

rectis trianguli pares sint, sed etiam contra ea quae accidunt &
conveniunt, ad intelligendam rei naturam magnum afferunt ad
iumentum. Cum enim de iis quae rem consequuntur, vel omni
bus, vel plurimis aliquid ad opinionem explicare possumus, tum
denique aliquid de rei natura & essentia rectissime poterimus di
finitiones sumendum sit, non est id quidem dubium, quin ea de
finitiones quibus ea quae rem consequuntur, non solum cogno
sci non possunt, sed ne adumbrari quidem ea facile est, diale
ctica sint omnes & minus plena. Hoc etiam dubitationem affert, 12

Quatenus de vi ratiocinante.

Cum phantasia sit communis hominibus cum brutis et certe sit in animo quatenus animus
est in corpore naturaliter nisi hominibus. Et enim Animus ratiocinans longe differt ab Animo
patientis huiusmodi perturbationum. Et enim Animus ratiocinans nihil aliud amplectitur nisi quod
est in re et huius a se sequitur proprietatem trianguli. At vero Animus patientis varia amplectitur pro
dispositione materiae, et nunquam graviter doleat nulla causa oblata et aliquid gaudet etiam
in magnis malis. Unde istud nisi ex materia corporis? Itaque si sunt passiones Animi quatenus sit
corporis.

Videntur etiam
Animi
nunc de passionibus huius quae sunt in Phantasia vel committit
et certe sit in animo quatenus animus
Et enim Animus ratiocinans longe differt ab Animo
patientis huiusmodi perturbationum. Et enim Animus ratiocinans nihil aliud amplectitur nisi quod
est in re et huius a se sequitur proprietatem trianguli. At vero Animus patientis varia amplectitur pro
dispositione materiae, et nunquam graviter doleat nulla causa oblata et aliquid gaudet etiam
in magnis malis. Unde istud nisi ex materia corporis? Itaque si sunt passiones Animi quatenus sit
corporis.

LIBER PRIMVS.

omnibus partibus

Animus

animi affectiones sintne communes omnes, ad totumque pertineant, an sit aliqua etiam ipsius animi propria. Hoc enim intelligi necesse est, etsi difficile potest. Quamquam autem ex plurimis animis, nec accipere illa vel pati, nec facere videtur sine corpore, ut irasci, considerare, appetere, & omnino sentire: tamen intelligentia eius maxime propria videtur. Quod si hoc ipsum aut actio est eius partis animi in qua visa imprimuntur, aut sine ea non est, certe sine corpore constare nullo modo potest. Ac si quod est minus, & si qua est affectio animi propria, is separari potest. Sin nulli eius proprium est, separari non potest, sed quemadmodum ei quod rectum est, quia rectum sit, multa accidunt & conueniunt, veluti eneam sphaera per punctum tangere, non tamen eam tanget cum separatum erit id quod rectum est. Separari enim non potest, si quidem semper est corpori alicui coniunctum. Videntur etiam omnes animi perturbationes cum corpore coherere, ut ira, ut clementia, ut metus, ut misericordia, ut audacia, praeterea gaudium, amor & odium. Nam simul atque haec insunt, aliquid corpus patitur & accipit. Quod hinc perspicui potest, quia interdum a magnis & euidentibus quae incidunt perturbationibus, nec iracundia concitatur, nec metu commouemur, nonnunquam vero a paruis usque obscuris commouemur, cum corpus commouetur, & ita affectum est, ut cum irascitur. Quod hinc etiam est euidentius. Cum enim res nulla terribilis occurrit, in eis sumus perturbationibus, in quibus is qui metu officitur. Quod si ita est, profecto perturbationes rationes sunt, & formae cum materia coniunctae. Ex quo fit, ut etiam definitiones sint eiusdem generis, veluti ira motus est quidam talis corporis, aut partis, aut facultatis profectus ab hoc huius gratia, ob eandem causam physici est demum animi, aut omnis aut eiusmodi cognitionem propositam habere. Sed aliter physicus, aliter dialecticus quodque horum definit, ut si queratur quid sit ira, hic libidinem ultionis aut simile aliquid definit: ille vero feruorem sanguinis in corde, aut caloris. Atqui eorum hic materiam explicat, ille formam atque rationem. Haec enim forma & ratio est ipsius rei: quam necesse est esse in materia huiusmodi, si sit in rerum natura. Id quod in domo perspicui licet, cuius forma & ratio haec erit, integumentum quod ventorum, im-

Sed eo

A. ij.

Statuit se disputaturum de Animo quatenus est in materia tam quia est immensum per se quam quia natura animi est investiganda in affectionibus quae semper sunt in Animo quatenus est in materia nisi per se Linea autem est extrinsecus donec separantur.

Quod si ita est

Ex Supradictis adueniet

illas rationes Animi definiendas esse quatenus Animus est in corpore. Atque etiam posse eas in se efficientem & formalem Animum deo etiam definendum esse quatenus est in materia. Non quod animus hominis non possit esse extra materiam sed quod in se considerare contra materiam non sit perfecti instituti.

Sed aliter

Obiter adueniet differentiam definitionum Dialecticis enim fere materiam in contemplativa. Philosophi autem formam quatenus ipsi est in materia. Nam cum actus philosophi tam esse appetitus diuinitatis tametsi ideata formae contemplati, in qua nunquam separat formam a materia contemplativa materiam simul, materia autem est semper deinde confusa ut qui eam contemplatur ideata in se contemplari.

Id quod in domo

Alterum exemplum. De finitibus q. Dialecticis in antiquis autem in definiendo contemplativa materiam solum mathematicis formam quatenus est separata a materia philosophis vero utraque simul.

Non non est

Exponit alias quidem esse artes quae contemplantur formam quae non separatur qualis est mathematica. Alias quae contemplantur formas omnino separatas qualis est philosophia prima. Sed negat philosophiam esse quicquid quae se contemplatur super formam et materiam simul.

De in aliquibus

Quod assignant paulo ante philosophia indicat esse commune alijs philosophis autem in philosophia nam medicis peculiariter formam inuenit et materiam simul etiam architectis formam domus et materiam et ceteri fabri.

In ijs autem

Describit officium triplicem autem et etiam in se metaphis. primus physica non separat mathematicam separat in de se. Videtur notum dicitur considerans non in se de illa materia sed seorsum et factum mathematicis non esse notum dicitur aliter nisi in materia philosophis aut primus non solum considerat formas sine materia sed etiam quod sit sine materia veluti formas angelorum.

Tractaturus quid sentiat

In 2. Lib. exponit prius sententias
aliorum in quibus quid sit dei
simile hoc cap. animadversit,
quid sit dissonantia in reliquis
tractantibus.

ARIST. DE ANIMO

Neceffe est

Ne quid ^{facilitatis} gerat
animi addiscendum qui forte aliorum
scriptis subinfuerunt et ipsi etiam
aliquid præclare dixerint aduentit
commodum esse et eorum sententia
expendantur.

Id quidem

Proponit in genere quod
Antiqui res aduenerint in
animatis motus et sensus est
eius motus scilicet quantitatem in
que degerant. Est et sensus in
anima.

Nonnulli enim

Sententia prima Democriti
Quod Animus sit spiritus. Eius rationes esse,
Animus est causa motus voluntarii
Quod autem est causa motus eiusmodi
spiritus maxime mouetur. Cap. 2. admodum linea et extremitas. 19. Neceffe est autem eos qui de
et quod maxime mouetur habet
causam. Quod maxime mouetur. Causa
eiusmodi est calor. Aduersus enim
postea disputabitur.

Cum enim

Ut omnes sententia Democriti
conferantur. Hæc addit quod anima
rotunda sit maxime facillima et
linea spiritus in corpore si concurrens
completa efficiantur. Alia
vero anima que sit alterius figure
etiam videntur alterius nature
Quæ et ipsa motus concurrens
constituantur.

Quia in sententia

Democritus et Leucippus
sententiarum suarum afferunt aliqua
re dissimili. Cum enim dicant
esse ex atomis subingunt
etiam ipsi motum ex atomis
et habere. Dicit motus ex atomis
rotundis. Et ipsa sunt facillima
et rotunda. Porro putant anima
rotunda super atomis in respiratione
et supplementum eorum que effluunt
Hinc quandiu Animantia perfectiora
respirant perspicimus et ea lineæ
ibi vero non respirant quia nulla
anima rotunda. Ita quod ad alimentum
animi putant ipsa animantia deficere.

brium, et caloris impulsus incommodaque propulset. Alius dicet
esse lapides, et lateres, lignaque: alter in his formam quæ hac vel
illa de causa adhibita sit. Quis tandem horum physicus habendus
est? isne qui ita in materia occupatus est, ut formam ignoret, an
is qui solam formam consecratur, an potius qui in utroque versa-
tur? Illorum verò quisnam est? Vterque. An non est quisquam, qui
in iis rebus quæ materiæ ita conueniunt, ut non separentur, aut
quatenus separari possunt, occupatus sit? Sed physicus in iis omni-
bus versatur, quæ sunt huius vel illius corporis, et huius vel il-
lius materiæ officia et consequentia. Quæ autem non sunt eius-
modi, in iis alius occupatus est, Ac in aliquibus quidem versatur
cum vsuuenit, artifex, ut faber, et medius. In iis autem quæ se-
parari illa quidem non possunt, sed quatenus non sunt huius vel
illius corporis proprietates, et ex detractatione rei de materia con-
stant, mathematicus cernitur. At in iis quæ separatæ sunt et qua-
tenus separatæ, detractæque sunt, primus philosophus. Sed eo re-
uertendum est, unde fluxit oratio. Diximus animi perturbatio-

18
non possint, siquidem eiusmodi sunt, ira et metus, non quem-
admodum linea et extremitas. 19. Neceffe est autem eos qui de
animo disputant, simul de iis querendo quæ postea nobis certa esse
debent, ita persequi priorum sententias, ut eadem oratione com-
prehendamus eos omnes, qui aliquid de eo dixerunt, ut et ea quæ
præclare ab eis tradita sunt, mutuemur, et quæ secus, ea præter-
mittamus. Disputationis autem initio ea ponemus quæ ei a natura
conuenire maxime videntur. Id quidem quod animatum est, ab eo
quod animo caret, quibus rebus maxime distinguatur videtur, motu
et sensu. De animo verò hæc potissimum ab iis qui ante nos fue-
runt, accepimus. Nonnulli enim in ea sententia sunt, ut dicant a-
nimum esse id quod primum ac maxime moueat, qui cum existi-
marent id quod ipsum se non agitet, non posse aliud motu ciere, a-
nimum aliquid esse eorum quæ ita mouerent, putauerunt. Itaque
Democritus ignem quandam et calorem eum esse dicit. Cum enim
numerus sit infinitus figurarum et corpusculorum quæ diuidi non
possunt, ea quæ rotunda sint, ignem et animum censet esse, qualia
in uere ea quæ ramenta vocantur, quæ in radius qui per fenestras
introducunt,

Videtur etiam

Quidam polygonici discerpant a superioribus. Hi de se habent
animi quasi foret corpus. Polygonici vero putant animi esse
quidquam agens quod sit incorporeum nam quantuncumque rotunda sit
polydram ad motum. Porro animi quod sit incorporeum
et inde intelligatur animus perpetuo agere.

LIBER PRIMVS.

7

introeunt, videntur. quorum concursus & dissipationem principia ait esse naturarum omnium. Quia in sententia est quoque Leucippus. Horum autem, quae rotunda sunt, ea animus esse dicunt, quod huiusmodi fluxus facillime per vniuersitatem possunt peruenire, & mouere cetera omnia, cum ipsa etiam motu creantur, quod existimant animus esse id quod motum animantibus afferat. Quocirca vitae finem ac terminum esse respirationem. cum enim id quod corpora circumfundit, cogit comprimitque figurat, quae animantibus motum ideo afferunt, quod nec ipsae quiescunt, nunquam extrinsecus adiumentum afferri, cum alia eiusdem generis respirando introeant. Prohibere enim ea, ne quae in animantibus insint, effluant, cum id quod vim habet concretionis, ipsa cohibeant & coercerent, atque ad eum finem viuere animantia, quoad hoc facere possint. Videtur etiam id quod a Pythagorice traditur, eodem pertinere. Eorum enim nonnulli tradiderunt animus esse ea corpuscula quae in aere videntur, quidam id quod haec moueat. Quae quidem perpetuo motu cieri diximus, etiam si sit tranquillitas. Eadem est sententia eorum, qui aiunt animus esse id quod seipsum mouet. Videntur enim hi omnes existimare motum animi proprium esse maxime, ceterisque omnibus animus motum afferre, ipsum autem a se moueri, propterea quod nihil cernerent quod vim mouendi haberet, quin ipsum quoque moueretur. Itemque Anaxagoras animus esse dicit qui moueat, & si quis alius dixit, a mente hanc vniuersitatem moueri. Sed non omnino eadem eius quae Democriti, sententia est. Hic enim omnino idem animus & mentem dicit esse. Id enim verè esse, quod esse videatur. Itaque praeclare ab Homero transferri verbum *φρονεῖν* ad sensus, cum ait, Hector iacet αλλοφρονεῖν. Non igitur mentem, ut vim quandam ad verum adhibet, sed idem animus mentemque esse confirmat. Anaxagoras autem minus de his sententia suam exponit. Multis enim locis causam boni & recti mente tradit. Alibi verò mentem idem dicit esse quod animus. In omnibus enim animantibus eam inesse & magnis & paruis, nobilibus & ignobilibus. Sed perspicuum est eam mentem, quae ex prudentia nominatur, non omnibus aequè animantibus, imò verò ne omnibus quidem hominibus esse concessam.

Præterea

A. iij.

Proferet alium textum Platonis. Is putat animus ex parte esse mentem & vocat mentem *ἐν νου* & simplicissimam ex parte esse etiam scientiam quae completatur duo principia et conclusionem. Ex altera aut parte numerum latitudinis et soliditatis. Quae quia sunt in materia propterea videtur sentiri animus esse in materia. Itaque istae formae animi ponit numeros et ideas. Quas res fingit summas et aeternas existentes in materia.

Quodam

Sententia omnes supradictae in hoc immo conueniunt quod animus moueat seipsum. Videbant omnes illi antiqui quod quae corpora naturae ratione mouent ea etiam mouerentur. Et idem censabant de animo non est vero pars ratio quia animus non est corpus sed aduersus eos cap. 3.

Itemque

Sententia Anaxagorae est quod animus sit motor. Ipse enim ponit animus principium motus omnis ut dictum est a primo philosopho. Sed Democritis existimant *τὸν πύκνον καὶ τὸν ὀλίγον* significare hac maxime ratione quod videatur eadem pars hominis et sapere et sentire atque in eam non ponit Democritis textum. Hinc nam *φρονεῖν* proprie est *τὸν νοῦν* transferre vero ad sensus et metaphora eo potest dici facilius. Quod sit officium tam lutiendi quam intelligendi rei eisdem ut ipse putat.

Anaxagoras

Obiter aduertit quod apud Anaxagoram ambigua sumatur vox *νοῦς* enim loquens de Deo quem vocat mentem ait ipsum esse causam boni et recti. Item mentem esse illud ex quo id est profectum dei ex quo exirent in paruas et magnas mobilitates et immobilitates. Alibi vero idem confundit mentem cum animo. Non potest autem in eodem sensu sumi. Nam his mentis vox est aequa in brutis atque animantibus in hominibus. Imo nec aequa in hominibus propter variam rationis materiam.

Atque

Hactenus de his qui deiciunt animus ex bono motus. Nunc de iis qui ex ratione sensus. Itaque hi omnes dicunt animus principium hinc quod principia tot genera animorum.

Qui vero

Prima sententia est Empedoclis. Is indicat simile sentiri a simili. Atque ab animo sentiri quod constant ex 4 elementis. Ergo et ipse animus constat.

Similia

Secunda Platonis. Hic in Timaeo consentit cum Empedocle. Alioquin ex ipso animus esse ideam quae constant longitudine altitudine latitudine. Itaque vera semper constant ex 4 elementis. Ergo et Plato hac in re docuit animus esse quod ex elementis.

Noniani autem

ARIST. DE ANIMO

Inde plerique platonici & addiderunt animum esse numerum seipsum mouentem et certe plato in Timæo. ceteras facultates animi proportionem quadam respondere cum numeris. muscis. Ita ex eo quod animus dixi habet ad cognoscendum dici potest propositio sine approposito. Dicitur etiam adimittit indicat animum esse principium motus.

Atque ij quidem omnes, qui rationem habuerunt motus rerum animatarum animum id, in quo vis esset maxima ad mouendum, esse posuerunt. Qui autem cognitionem in eo & sensum rerum quæ sunt ipsa plura principia animum esse dicunt. qui vero vnum hoc ipsum, ut Empedocles ex elementis omnibus, esse autem vnumquodque horum animum tradit his versibus,

Discrepant

Subducit rationem conferens, sententias supradictas. Cum enim dantur dante definitur animum alij ex eo, manentur corporis alij in corpore, quidam etiam ita modo definitur, Atque hæc est discrepantia inter alia, est de multitudine principiorum ex quibus videtur constare animum, ipse qui corpus ponitur.

Terram namque homines ex terra vidimus ipsi,
Sic genus ex vnda nostrum cognouit & vndam,
Aethere diuinum sic æthera, & ignibus ignes.
Visus amore amor est, tristi discordia lite.

Eodemque modo Plato in Timæo animum ex elementis facit. Rem 26 enim similem simili cognosci, res autem constare ex principis. St- milia ab eo in libris quos de philosophia scripsit, tradita sunt. Ip- sum enim animal ex vnius idea primisque longitudine, latitudi- ne, & altitudine constare, ceteraque eodem modo. Præterea alio e- 27 tiam modo hæc tradit metem esse vnum, duo scientiam, vno enim modo ad vnum referri. Latitudinis autem numerum opinionem, so- liditatis vero sensum esse. Numeros enim species ipsas, & princi- pia dici rerum omnium, eosque esse ex principis & elementis. Indi- cari autem res partim mente, partim scientia, alia opinione, alia sensu, hos vero numeros species esse rerum omnium. Quoniam au- 28 tem animus videbatur esse, & id quod ad mouendum, & id quod ad cognoscendum vim habet: sic nonnulli hæc duo coniun-

tem animum numerum seipsum mouentem esse dicerent. Discrepant autem de eo quæ sint & quot principia, sed ij maxi- me qui corporea faciunt, ab iis qui ea corpore vacare volunt, mi- nus autem ab iis qui coniungunt & ex ambobus principia ponunt. Discrepant etiam de multitudine. Alij enim vnum, alij plura ponunt. Conuenienterque his animum etiam definiunt. Vim enim 29 mouendi habere, naturam principiorum esse existimant, non sine causa. Itaque visum est nonnullis vnum esse. Hunc enim & ex minutissimis partibus constare, & vnum ex omnibus elementis maxime vacare corpore, præterea cum moueri ipsum, tum cate- ra primum ciere. Democritus autem subtilius exposuit, cur vtrum- 30 que horum animo conueniret. Animum enim & mentem idem esse,

Anaxagoras repetit sententiam Anaxagoræ, ut animum numerum seipsum mouentem esse dicerent. Is præter ea quæ supradicta sunt egregie loquitur de mente palma quam non dicit vacare animum more aliorum, cum vixit intelligit, mens autem illa summe corpori mens autem illa sit simplicissima, & plerique latini ab iisue dicant de animum.

Didetur etiam sententia Thaletis etiam consona supradictis. Is præter cetera adiungit quod magnes habet animum, & magnes ferreus est mouere et magnes habet ferri ferendi. Et certe lapides habent quidam feruntur animi. Absque multis enim perfectiones et senescunt. Et habent plerique effecta qualia res animalia sed non suscipiunt alimentum.

Diogenes autem 3x sententia Diogenis Animum est aer tenuissimus. Non enim est aer tenuissimus. Et videtur principij officij cetera cognoscere. Vero est Animum. Atque cetera mouere tales etiam describit animus qui ex tenuissimis partibus constet quales et ipse potest esse aer aerias.

LIBER PRIMVS.

esse: hanc autem in eo esse, quia constat ex primis & iis corpori-
bus, quæ diuidi non possint. In eo autem vim esse ad mouendum
propter partium paruitatem & figuram: figurarum autem maxi-
mè volubilem dicit eam esse quæ sit globosa, quo in genere sit &
mens, & ignis. Anaxagoras verò videtur ille quidem aliud ani-
mum, aliud mentem dicere, quemadmodum etiam suprà diximus,
sed tamen Vtroque pro vna natura vtitur, nisi quòd mentem
nam ex omnibus maximè principium esse ponit. Itaque eam vna
ex rebus omnibus simplicem esse dicit, omnisque concretionis ex-
pertem, ab eaque liberam. eidem autem principio tribuit & co-
gnitionem & motionem, cum dicat à mente omnia moueri. Videtur
etiam Thales ex iis quæ memoriæ tradita sunt, animum quiddam
quod vim habeat mouendi existimare. Siquidem in lapide Hercu-
leo animum inesse dixit, propterea quòd ferrum ad se trahat &
alliciat. Diogenes autem, quemadmodum etiam nonnulli alij, hunc
aëra putauit omnium esse tenuissimum, & principium, ob eam-
que causam & cognoscere animum & mouere: quatenus princi-
pium est, ex eo cetera cognoscere, quatenus minimis partibus con-
stat, vim mouendi habere. Heraclitus etiam animum principium
esse dicit, siquidem exhalationem, ex qua consistunt omnia. etenim
eum maximè expertem esse corporis, & semper fluere. Quod autem
mouetur, eò quòd moueatur cognosci. In motu verò esse & conti-
nenter labi ac fluere omnia, & ille, & plerique alij putauerunt.
Idem etiam quod hi, Alcmaeon de animo sentit. Ait enim eum im-
mortalem esse, propterea quòd similis sit rebus immortalibus, id-
que ei conuenire, quòd semper moueatur. moueri autem etiam diui-
na omnia continenter, vt lunam, solem, stellas, totumque cælum.
Eorum verò qui paulo importuniores sunt, nonnulli aquam etiam
eum esse dixerunt, vt Hippon. Videntur autem in hanc adducti
sententiam ratione vique seminis, quod humidum sit rerum om-
nium. Etenim ea ratione eos refelli, qui animum dicunt esse san-
guinem, quòd semè non sit sanguis, hoc autem primum animum es-
se ait. Alij autem, in iis Critias, sanguinem eum esse ponunt, quòd
sensum animi proprium maximè existiment, huc autem sanguinis
naturæ conuenire. omnia enim elementa naturæ animæ adiudica-
ta sunt, præter terram, de qua nemo sententiam suam explicauit,

Qui autem

Hactenus dixit de iis qui posuerunt animum in numero substantiarum, nunc de iis qui videntur
eum componere ex qualitatibus. Ac si qui putauerunt contrarias qualitates agne primas esse componentes
animum ex contrariis. Qui vero aliquam alteri præfulerunt eam assignauerunt animo. Atque inde
putauerunt nomina animi esse dicta. Alia τὸ θερμὸν, Alia τὸ ψυχρὸν. priores asserunt
τὸν ζῶντα / vitam dictam esse & τὸ τὸ ζῆν / sentire. Atque si qui ponunt calorem
qualitatem primam. Alij sanguis unde et dicunt τὸν ψυχρὸν dictam & τὸ τὸ ψυχρὸν.

Heraclitus

Sententia Heracliti quod
Animus sit vapor quia tunc sic
quay ille sit tenuissimus Atque tunc
semper mouetur. Cetera aut
videtur fluere et decidere.

Alcmaeon

Sententia Alcmaeonis. Animus
est quiddam immortale videtur
vixit quicquid est quicquid quicquid
quicquid. Animus vero quantum est in
corpore nunquam quicquid nam inter
dormientem sit concitatus beneficio
Animi. Atque id est Animus cor
quandiu est in corpore cum naturalis
coelestibus quæ nunquam quicquid

Hippon

Sententia Hipponis. Animus
est humor nam tunc semper quay
Animus est principium semper autem
animantis est humor.

Critias

Sententia Critias. Critias.
Qua est vixitissima apud poetas.
Videtur enim tantum Animi dependi
quantum sanguinis. Inde et dicunt
sanguis animus / exanimis.

Omnia

Colligit Quod tanta elementa
habent tales patros et Animo
tribuantur. Quia vero terra est
maxime corpora nec mobilis nec
stabilis neminem patrum habuit
nisi forte Empedocles quicquid a quo
animum tribuit et elementis.

Itaque si qui

Repetit Quod res adiutant
Animus esse principium sine enim
aliqui statuant vixit elementum
patrum si naturam animi aliam
tribunt sine multa illi sunt.

Anaxagoras

Probat sententiam Ana-
xagoræ qui ponit mentem
imperturbabilem sive sit mens dei
sive mens hominis. Ratiocinationem
enim et non per corpus. Deum
enim non explicat quemadmodum
mens percipiat notiones et in corpore
et quemadmodum tota corpus.

Summa cap. 3

Prima opinio refutanda

*coram qui definiunt Animum
et eone motus. 761 pbat Arist.
Animus non moueri posse. Primum
argumentis communibus. Deinde qd
quod singula ad singulas sententias
pertinent.*

ARIST. DE ANIMO

*et Empedocles animam
nisi si quis eam dixit ex omnibus elementis constare, aut ipsa esse
omnia. Definiunt autem omnes animum tribus rebus, motu, sensu,
et vacuitate corporis, quorum quodque ad principia redigunt.*

Nunc videndum

*Primum ponit se in probanda
Quod non solum Animus non
moueat seipsum sed etiam quod
nullo modo per se motus Animo
conueniat.*

Atq; aliud

*Primum respondet argumento
Antiquorum. Quid quid mouet
moueat Animus mouet. Ego mouet
negat mouet et etiam in seipso.*

Duobus autem

*Probaturs Animus non
moueri posse. Statuit primum
motus duplicem, per se et per accidens.
Ac utitur eo argumento. Nihil mouet
per se quod ex eo mouetur qd sit
quodlibet in se aliqua quod mouetur
quemadmodum ubi nauta mouetur
in nauigio. Animus autem est eiusmodi.
Ego non mouetur per se.*

Cum motus

Argumentum 2 ex

*contemplatione formarum. Locum
nam quidquid mouetur, mutat
locum. Tamen si enim propria Cap. 3.
mutatio loci sit ratio. Cum corpus
fuerit a loco in locum. Et est in
accessione et diminutione et
quedam mutatio superficiei conti-
nentis. Ego ut loci. Porro
commutatio etiam fere commutat
superficiem continentem et inter
respirandum. Itaque si animus
per se mouetur, mutat locum per
se. Si mutat locum per se est
corpus. Consequens est falsum.*

Quod si animi

Textum. Si est hoc de

*anima. Animi ut mouetur
motus non conuenit per accidens
conuenit aut per accidens quemadmodum
T. 2. de uxor. nat. T. 2. de p. n. n.
non ergo est de natura. non debuit
ut ita definiatur quasi seipsum
moueret. Porro tamen animus est
substantia, et hac ex parte conuenit
cum accidente. Quia mouetur sit in loco
nisi per aliud.*

Itaque ij qui eum cognitione definiunt, aut elementum eum faciunt, aut ex elementis, in eoque inter se præter unum consentiunt. Aiunt enim rem similem à simili cognosci. Quoniam enim animus omnia scientia comprehendit, ex omnibus eum elementis constare faciunt. Ac ij quidem qui unam quandam causam esse dicunt, unumque elementum, animum etiam unum esse ponunt, ut ignem, aut aëra. Qui autem plura principia ponunt, animum etiam plura esse confirmant. Anaxagoras verò unus, personis expertem metem esse tradit, nullumque habere cum ceteris commercium. Quæ cum sit eiusmodi, tamen quemadmodum notiones rerum percipiat, quaque causa, nec ille tradidit, nec ex iis quæ dicta sunt, perspicere potest. Qui autem repugnantiam in principijs statuunt, ij ex contrariis etiam animum constare volunt. Qui verò alterum contrariorum, ut calorem, vel frigus, aut aliquid aliud eiusdem generis, animum etiam, eodem modo aliquid horum esse ponunt. Itaque nomina consecrantur, aliique tō de quop, id est, calore esse dicunt, propterea quæ ex eo etiam, tō de quop, id est, vita, quasi à ζέω, quod est feruere appellata sit, alij tō ψυχον, id est, frigus, quod ex respiratione et refrigeratione ψυχή sit vocata. Atq; hæc quidē sunt, quæ à prioribus de animo tradita accepimus, quibusque causis ducti illi ita hæc tradiderūt, diximus. 36 Nunc videndum est primum de motu. profectō enim non solum falsum est eius naturam, et essentiam eiusmodi esse, quam aiunt ij qui animum statuunt id esse, quod seipsum mouet, aut mouere potest, sed aliquid etiam est eorum, quæ fieri non possunt, confiteri ei motum inesse et conuenire. Atque illud quidem antè diximus, non necesse esse id quod moueat, ipsum etiam motu cieri. Duobus autem modis omnia mouentur, aut alieno et externo impulsu, aut proprio ac suo. Alieno autem motu cieri aliquid dicimus, quod eo ipso mouetur, quia in eo sit quod ipsum mouetur, ut nauta, non enim eodem modo, quo nauigiū, mouentur: quādoquidem hoc per se mouetur, illi quod sint in eo quod mouetur id quod in partibus perspicere licet: propria est enim motio pedum ingressus, quæ etiā hominum est, quæ tum eadem

Itaque ij qui eum cognitione definiunt, aut elementum eum faciunt, aut ex elementis, in eoque inter se præter unum consentiunt. Aiunt enim rem similem à simili cognosci. Quoniam enim animus omnia scientia comprehendit, ex omnibus eum elementis constare faciunt. Ac ij quidem qui unam quandam causam esse dicunt, unumque elementum, animum etiam unum esse ponunt, ut ignem, aut aëra. Qui autem plura principia ponunt, animum etiam plura esse confirmant. Anaxagoras verò unus, personis expertem metem esse tradit, nullumque habere cum ceteris commercium. Quæ cum sit eiusmodi, tamen quemadmodum notiones rerum percipiat, quaque causa, nec ille tradidit, nec ex iis quæ dicta sunt, perspicere potest. Qui autem repugnantiam in principijs statuunt, ij ex contrariis etiam animum constare volunt. Qui verò alterum contrariorum, ut calorem, vel frigus, aut aliquid aliud eiusdem generis, animum etiam, eodem modo aliquid horum esse ponunt. Itaque nomina consecrantur, aliique tō de quop, id est, calore esse dicunt, propterea quæ ex eo etiam, tō de quop, id est, vita, quasi à ζέω, quod est feruere appellata sit, alij tō ψυχον, id est, frigus, quod ex respiratione et refrigeratione ψυχή sit vocata. Atq; hæc quidē sunt, quæ à prioribus de animo tradita accepimus, quibusque causis ducti illi ita hæc tradiderūt, diximus. 36 Nunc videndum est primum de motu. profectō enim non solum falsum est eius naturam, et essentiam eiusmodi esse, quam aiunt ij qui animum statuunt id esse, quod seipsum mouet, aut mouere potest, sed aliquid etiam est eorum, quæ fieri non possunt, confiteri ei motum inesse et conuenire. Atque illud quidem antè diximus, non necesse esse id quod moueat, ipsum etiam motu cieri. Duobus autem modis omnia mouentur, aut alieno et externo impulsu, aut proprio ac suo. Alieno autem motu cieri aliquid dicimus, quod eo ipso mouetur, quia in eo sit quod ipsum mouetur, ut nauta, non enim eodem modo, quo nauigiū, mouentur: quādoquidem hoc per se mouetur, illi quod sint in eo quod mouetur id quod in partibus perspicere licet: propria est enim motio pedum ingressus, quæ etiā hominum est, quæ tum eadem

Itaque nomina consecrantur, aliique tō de quop, id est, calore esse dicunt, propterea quæ ex eo etiam, tō de quop, id est, vita, quasi à ζέω, quod est feruere appellata sit, alij tō ψυχον, id est, frigus, quod ex respiratione et refrigeratione ψυχή sit vocata. Atq; hæc quidē sunt, quæ à prioribus de animo tradita accepimus, quibusque causis ducti illi ita hæc tradiderūt, diximus. 36 Nunc videndum est primum de motu. profectō enim non solum falsum est eius naturam, et essentiam eiusmodi esse, quam aiunt ij qui animum statuunt id esse, quod seipsum mouet, aut mouere potest, sed aliquid etiam est eorum, quæ fieri non possunt, confiteri ei motum inesse et conuenire. Atque illud quidem antè diximus, non necesse esse id quod moueat, ipsum etiam motu cieri. Duobus autem modis omnia mouentur, aut alieno et externo impulsu, aut proprio ac suo. Alieno autem motu cieri aliquid dicimus, quod eo ipso mouetur, quia in eo sit quod ipsum mouetur, ut nauta, non enim eodem modo, quo nauigiū, mouentur: quādoquidem hoc per se mouetur, illi quod sint in eo quod mouetur id quod in partibus perspicere licet: propria est enim motio pedum ingressus, quæ etiā hominum est, quæ tum eadem

Itaque nomina consecrantur, aliique tō de quop, id est, calore esse dicunt, propterea quæ ex eo etiam, tō de quop, id est, vita, quasi à ζέω, quod est feruere appellata sit, alij tō ψυχον, id est, frigus, quod ex respiratione et refrigeratione ψυχή sit vocata. Atq; hæc quidē sunt, quæ à prioribus de animo tradita accepimus, quibusque causis ducti illi ita hæc tradiderūt, diximus. 36 Nunc videndum est primum de motu. profectō enim non solum falsum est eius naturam, et essentiam eiusmodi esse, quam aiunt ij qui animum statuunt id esse, quod seipsum mouet, aut mouere potest, sed aliquid etiam est eorum, quæ fieri non possunt, confiteri ei motum inesse et conuenire. Atque illud quidem antè diximus, non necesse esse id quod moueat, ipsum etiam motu cieri. Duobus autem modis omnia mouentur, aut alieno et externo impulsu, aut proprio ac suo. Alieno autem motu cieri aliquid dicimus, quod eo ipso mouetur, quia in eo sit quod ipsum mouetur, ut nauta, non enim eodem modo, quo nauigiū, mouentur: quādoquidem hoc per se mouetur, illi quod sint in eo quod mouetur id quod in partibus perspicere licet: propria est enim motio pedum ingressus, quæ etiā hominum est, quæ tum eadem

Itaque nomina consecrantur, aliique tō de quop, id est, calore esse dicunt, propterea quæ ex eo etiam, tō de quop, id est, vita, quasi à ζέω, quod est feruere appellata sit, alij tō ψυχον, id est, frigus, quod ex respiratione et refrigeratione ψυχή sit vocata. Atq; hæc quidē sunt, quæ à prioribus de animo tradita accepimus, quibusque causis ducti illi ita hæc tradiderūt, diximus. 36 Nunc videndum est primum de motu. profectō enim non solum falsum est eius naturam, et essentiam eiusmodi esse, quam aiunt ij qui animum statuunt id esse, quod seipsum mouet, aut mouere potest, sed aliquid etiam est eorum, quæ fieri non possunt, confiteri ei motum inesse et conuenire. Atque illud quidem antè diximus, non necesse esse id quod moueat, ipsum etiam motu cieri. Duobus autem modis omnia mouentur, aut alieno et externo impulsu, aut proprio ac suo. Alieno autem motu cieri aliquid dicimus, quod eo ipso mouetur, quia in eo sit quod ipsum mouetur, ut nauta, non enim eodem modo, quo nauigiū, mouentur: quādoquidem hoc per se mouetur, illi quod sint in eo quod mouetur id quod in partibus perspicere licet: propria est enim motio pedum ingressus, quæ etiā hominum est, quæ tum eadem

Itaque nomina consecrantur, aliique tō de quop, id est, calore esse dicunt, propterea quæ ex eo etiam, tō de quop, id est, vita, quasi à ζέω, quod est feruere appellata sit, alij tō ψυχον, id est, frigus, quod ex respiratione et refrigeratione ψυχή sit vocata. Atq; hæc quidē sunt, quæ à prioribus de animo tradita accepimus, quibusque causis ducti illi ita hæc tradiderūt, diximus. 36 Nunc videndum est primum de motu. profectō enim non solum falsum est eius naturam, et essentiam eiusmodi esse, quam aiunt ij qui animum statuunt id esse, quod seipsum mouet, aut mouere potest, sed aliquid etiam est eorum, quæ fieri non possunt, confiteri ei motum inesse et conuenire. Atque illud quidem antè diximus, non necesse esse id quod moueat, ipsum etiam motu cieri. Duobus autem modis omnia mouentur, aut alieno et externo impulsu, aut proprio ac suo. Alieno autem motu cieri aliquid dicimus, quod eo ipso mouetur, quia in eo sit quod ipsum mouetur, ut nauta, non enim eodem modo, quo nauigiū, mouentur: quādoquidem hoc per se mouetur, illi quod sint in eo quod mouetur id quod in partibus perspicere licet: propria est enim motio pedum ingressus, quæ etiā hominum est, quæ tum eadem

Itaque nomina consecrantur, aliique tō de quop, id est, calore esse dicunt, propterea quæ ex eo etiam, tō de quop, id est, vita, quasi à ζέω, quod est feruere appellata sit, alij tō ψυχον, id est, frigus, quod ex respiratione et refrigeratione ψυχή sit vocata. Atq; hæc quidē sunt, quæ à prioribus de animo tradita accepimus, quibusque causis ducti illi ita hæc tradiderūt, diximus. 36 Nunc videndum est primum de motu. profectō enim non solum falsum est eius naturam, et essentiam eiusmodi esse, quam aiunt ij qui animum statuunt id esse, quod seipsum mouet, aut mouere potest, sed aliquid etiam est eorum, quæ fieri non possunt, confiteri ei motum inesse et conuenire. Atque illud quidem antè diximus, non necesse esse id quod moueat, ipsum etiam motu cieri. Duobus autem modis omnia mouentur, aut alieno et externo impulsu, aut proprio ac suo. Alieno autem motu cieri aliquid dicimus, quod eo ipso mouetur, quia in eo sit quod ipsum mouetur, ut nauta, non enim eodem modo, quo nauigiū, mouentur: quādoquidem hoc per se mouetur, illi quod sint in eo quod mouetur id quod in partibus perspicere licet: propria est enim motio pedum ingressus, quæ etiā hominum est, quæ tum eadem

Mos vero

Rursum in Democratibus Omnis motus non rotundus tendit ad quietem? Si ergo movetur Animus non rotunde ex se sub coelo quod tandem quiescit? Et si contrarius atroxque facit motus ipsius quod tandem pervenit ad finem ipsius motus? Id vero non potest explicari Consonantem est futurae animae moratae animalis iudicio et intelligentia non oppositum. —

Quintum quod est de huius
explicatione precedentis. non
potest commodè assignari natura
huius cuiquam elementi non potest
ipsa moveri natura instar cuius
quam elementi. —

Quoniam

Sextum. Si Animus move
atur per se confortatur et ut
corpus suu delectatur moneturque
Animus ipse quidam Sed corpus eade
venere monetur. Ita quid facit
Sextum primo in facultate Animi
potest animus relinquere corpus
et remeare consequens est admodum
Quia nihil mortuum relinquit
Totum naturam non est ergo ponenda
motus Ita in facultate Animi (fin)

Motu autem

Sextimum. Quod si illud quod movetur per se omnino potest illo modo moveri per accidens. Alqui Animus potest in vivante potest moveri per accidens. ¶ **¶** animal impellitur. Non ergo movetur per se omnino. Maior illustratur per similitudinem. Nam quod est bonum omnino non potest illo modo dici bonum per accidens.

Animus

De Anim. a natura Animi
Seminis. Quicquid movetur per se
sub Luna super naturam immutat
quodammodo dum senescit. patitur
enim aliquid a rebus sensibilibus
veluti homo per se corpus. Atque
Animus hominis nec mutat naturam
nec senescit nec patitur a rebus
sensibilibus non ergo movetur per
se et primo. —

Monnili etiam

Factum in univ^{er}s^o
contra eos qui ponunt Animum
movere se nunc contra eos speciatim
2 Ac primus occurrat Democritus
q^{ui} videtur res animatas pares
facere inanimatis nam si globuli
ipsi Individui sint cause cur Soc
Animal ita ingeneretur Quare etiam
non erant cause cur q^{ui}libet fiat in
Soc Corpore. Id vero patet de q^{uo}
3 quasi quisquam diceret saltem
veneris moveri per argentum Invenit
vocat^{ur} q^{ui} argentum Animum Animum
ipsius solus.

Si ergo monetur Animus
atque mori facit, mori ipsius
applicari Confortamentum est. *fol. 17a*

Illud autem

Arguit rursus Antiquos quod videantur
diminuti esse in explicandis Animis
Intelligentiam quæ mouent coelos
Volunt enim ipsas Intelligentias esse partes
et Animos coelorum. Nunc vero animal
recte licet quod Animus quædam pars
efficiat in corpore cuius est pars
ipsi aut non exponunt quædam prædicta
huius efficiat huiusmodi Animus in corpore

ARIST. DE ANIMO

commodius tractatur, eam hoc tempore prætermittamus. Illud au-
tem alienum, & huic sententiæ, & plurimis earum quæ de animo
ponuntur, accidit, quod coniungunt, & collocant animum in cor-
pore, nec quam ob causam exponunt, nec quemadmodum corpus

At vero

Explicare Animum tantum
Et nihil attingere naturam corporis
et de diuersitate animorum & diuersis
corporibus est, non solum in diuersitate
in quibus species Animus efficiat. Porro
non est Animi sed etiam corpora
differunt specie. Alioquin posset Animus
compositus in se habere corpus bonis
et contra quod est verum. Cumque
indivisum quædam sibi simile.

affectum esse oporteat. quod necessarium videtur esse. Vtriusque e-
nim societas & coniunctio facit, ut animus agat, corpus accipiat
atque patiatur, & hoc moveatur, ille moveat: cum mutua ista affe-
ctio non temere in quibusvis reperiatur. At vero hi solum expone-

Similiter

Cum scilicet Intelligentiam mouet
pauca coeli, neque mouet in coelo
heque per accidentem eam re
comparat autem et instrumentis Cap. 4.
musica. Ars enim mouet instrumentum
magis, sicut in artefactis, nec est
pauca eius. Sic Intelligentia potest
mouere nec est pars.

re conantur, quidnam sit animus: de corpore autem quod illius est
domicilium & receptaculum, nihil præterea explicant, quasi verò
fieri possit ex Pythagoricis fabulis, ut quibus animus in id corpus,
quod occurrerit, immigret, cum in suo quicque genere permanere
videatur. Similiter autem dicunt, ut si quis fabrorum artem in ti-

cap. 4.

Refelluntur sententiæ quæ
ponunt Animum harmoniam. Atque
quæ ponunt Animum esse proportionem
quæ est ea quæ est Empedoclis
Deinde enarratur quædam sententia
Animus moueri sed improperie
cum dicitur. Hinc oritur disputatio
de mente quæ non videtur potius
mouere Animum sentientem sed nec
scire scire scire eterna esse. Super
sententia etiam qui ponunt Animum
moueri.

Alia etiam de animo sententia tradita est, quæ ple-
risque illa quidem probabilis, nec minus quam vlla alia earum quæ
commemorata sunt, videtur, sed quæ examinata, & reprobata e-

Alia etiam

Temperatio elementorum
est ipsa quidam in corpore mouet
forma corporis. Putant enim autem
nonnulli elementa esse materialia
et temperationem eorum formam
quasi temperatio abso-
lutissima esset in animalis. Quæ tempera-
tio et animus. Exaretur aduersus
hanc sententiam Arist.

tiam est in communibus, & quæ apud vulgus sunt, disputationi-
bus. Nonnulli enim eum harmoniam quædam esse tradunt. Etenim
harmoniam temperationem compositionemque esse quandam con-
trariorum, & corpus constare ex contrariis. Atqui harmonia ra-
tio est quædam eorum quæ confusa sunt, aut compositio, quorum
neutrum esse animus vlllo modo potest. Præterea harmonia non est
mouere, quod maxime omnes animo tribuunt. Aptius verò in vale-
tudine omninoque in virtutibus ad corpus pertinentibus harmo-
nia, quam in animo dicitur. Quod facilius etiam animaduertetur,

At qui

Argumenta Aristotelis complura.

si quis alicui conceptui animi affectiones, atque munera attribuere
conetur. Difficile enim est accommodare. Iam verò cum in duobus
nomine harmonia vti soleamus, primum quidem ac maxime pro-
priè in iis quæ motum & situm habent, aptam magnitudinū com-
positionem, quæ ita conueniunt inter se, ut nihil eiusdem gene-
ris recipiant, deinde verò eorum quæ inter se confusa permixtæque
sunt, proportionem. neutro certè modo consentaneum est, animum
harmonia nomine vocare. Nam partium corporis compositio faci-

Deinde

reprehendi potest. Nam & partium multæ compositiones sunt,
& multis modis constat. Cuius igitur, aut quomodo existimanda est

Animus. Porro est quidquam huiusmodi et postea prædictum. Deinde harmonia dicitur quæ est musica, non est
essentia sed prædicta mouet. Atque Animus ab antiquis de mouere Animum. Et ergo magna dissimilitudo
et facilius accipiet si quis velit applicare facultates Animi harmonia quæ est in corpore a vniuersis enim
dissimilitudines quam similitudines aduenientia. At quanto rectius illi fecerint si dixissent corpus
esse harmoniam, est enim longe maior dissimilitudo in compositione quædam compositum quæ alioquin
contraria temperatione sunt cum contrariis suis essentia quæ et concinne emendata sunt quam sonus
cum facultatibus Animi. Difficile est enim accommodare.

mens esse compositio: vel pars ea in qua sensus est principium, vel ea in qua insunt appetitus? Itēque illud absurdum est, animum esse rationem modumque temperati onis. Neque enim eandem habet rationem elementorum permixtio, quā caro, & quā os temperatum est. Sic igitur fiet, ut multi sint animi etiam toto corpore confusi, siquidem omnia ex elementorum confusione constant: & confusio- nis ratio, concentus atque animus esse ponitur. Hoc etiam ab Em- pedocle, qui vnumquodque eorum in ratione & proportione qua- dam esse tradit, quæri potest, vtrum animus sit proportio, an potius cum aliquid aliud sit, ipsis membris adueniat. Illud etiam, vtrum amicitia cuiusvis permixtionis causa sit, an eius quæ ratione & proportione constat. atque hæc ipsa, vtrumne sit ipsa ratio, an ali- quid a ratione seiunctum atque diuersum. Atque hæc quidem hu- iusmodi dubitationes habent. Quod si animus diuersus est à tem- peratione, quid tandem simul cum ratione carnis, aliarumque ani- malis partium tollitur? Præterea si non vnaquæque partium ani- mata est, & si non est animus compositionis ratio, quid est quod dis- cedente animo intereat? Illud igitur perspicuum est ex iis quæ dicta sunt, fieri non posse, ut animus sit concentus, & in orbem feratur: fieri autem potest, ut, quæadmodum dixi, & fortuitu, ac per aliud moueatur, & ipse moueat. veluti ut moueatur id in quo ipse inest, idque ab animo agitur, alio autē modo moueri loco ipse nullo mo- do potest. Sed hoc minus alienū videbitur, si attendendo ad ea quæ sequuntur, in dubium reuoces, nunquid moueatur. Animum enim dicimus dolere, letari, confidere, timere, præterea irasci, sentire, at- que intelligere, quæ omnia motus videntur esse, ex quo aliquis puta- bit cum moueri, quod non est necesse. Si enim etiam verissimè do- lere, aut gaudere, aut intelligere motus sunt, eorumque vnumquod- que sit moueri: attamen illud moueri non in animo est, sed ab ani- mo proficiscitur, ut irasci vel timere, eò quod hoc modo cor moue- tur: intelligere verò vel idem est, vel potius aliquid aliud. Horum autem partim eueniunt, tū cum aliqua loco mouentur, partim cum commutantur. Quæ autem sint, quoque modo id fiat, non est huius disputationis. Animum autem irasci dicere, simile est, ut si quis eum texere, vel edificare dicat. Rectius enim certè est non animum misereri, aut discere, aut cogitare, sed homine animo, dicere. Quod

fieri autem

Sed hoc minus

Iam vero

Ut probet Animum, non esse carnis partem, præmittit hæc dici duobus modis. Alias enim est apta compositio magnitudinum compositum, ut si alius amplius addidit, vel committit, sit et dux comparantibus lineæ siue dices cum pedibus vel duobus dices colgarum conferantur. Si quid enim communis sit ex commoda harmonia, erit dissonantia. Altero modo cum pulchra componitur ea quæ præstentur ut in harmonia, ut in armonia.

Neutro certè modo. Primum probat Animum non esse compositionem partium compositum, nam res eadem non potest esse compositio, quæ habet varias composi- tiones. At si partes corporis variæ, compositiones habet, veluti os, caro, nervus. Ergo Animus non potest esse eorum compositio. Sine doctrina, sine animi sentiens et appetens. Vel certe exarantur, sunt eum respici- ens Animus esset compositio.

Itemque illud. Eodem modo argumentatur. Si quis dicat Animum esse tempera- mentum, neque enim res eadem potest esse temperamentum, eorum quæ habent diuersa temperamenta, porro talia sunt os et caro. Os enim magis est terre, caro magis caro.

Hoc etiam. Quia Empedocles non distincte expresse naturam Animi distincte, & quæ Animus est proportionem partium compositum. Inducit autem quæ ipse non potest facile dissolvere, si ne Animus ipsamet præpositio, Atque accidens proportio quæ animo adiuncta. Altera quæ quæstio, si amicitia quæ est causa generationis sit causa propor- tionis ordinatæ. An autem eum sit compositio, & si respondet ani- mæ, quæ causam proportionis ordinatæ. An etne ergo ipsa proportio est anima rei? Itaque de modo videtur. Ingeat si ponat Animum esse causam proportionis, membra autem.

Quod si Animus. Primum dux pars Animalis est, et distincte debet dicere Empedocles quid de Animo animalis tollatur. Nam Animus erat ibi. Et siquidem aliquid de corpore tollatur, non est amplius pars proportionis, quæ erat pars. Præterea si respondet, non quæstio, sed siue Animus sit, veluti carnis, veluti carnis quæ erit licet. Quæ de ergo tollitur causa. Cuius quæ tollitur Animus, neque enim amplius partem quæ mouet, veluti carnis. Certe compositum sit Animus siue in toto corpore, & si ergo Animus est alius alius alius, si quæstio, proportio quæ alia alia alia tollitur una parte.

Deinde fronte facie deprehenditur, neque enim Animus edificat sed corpus per Animum edificat. Ita quæmadmodum se affectiones committunt animo quodammodo est in corpore.

aliquid quod moueatur, quemadmodum in magnitudine. Neque enim quia magnitudine differant, aut paruitate, id quod dictum est, accidit, sed quia quantum est. Itaque necesse est aliquid esse, quod vniones moueat. Quod si animus est in animali id quod mouet, in numero etiam erit, ex quo efficitur non animum esse id quod moueat & moueatur, sed id modo quod moueat. Hec autem vnio quoniam modo potest esse? differat enim ab aliis necesse est. Puncti autem monadici, id est, quod per se & ab omni materia separatim spectatur, quæ tandem præter situm potest esse distinctio? Si igitur diuersa sunt vniones & puncta quæ in corpore insunt, in eodem hæc atque illæ vniones erunt. Locum enim puncti corporis quæque vnio animæ obtinebit. Atqui quid prohibet esse in eodem, vt duo sic innumerabilia, præsertim cum quorum locus non est diuiduus, nec ipsa diuidua sint? Sin puncta ea quæ sunt in corpore sint numerus is qui animi est: aut si animus numerus est ex punctis, quæ sunt in corpore, constans: cur non omnia corpora animo prædita sunt? puncta enim eaque innumerabilia videntur esse in omnibus. Iam verò quo tandem modo separari a corporibus possunt puncta, si quidem lineæ in puncta minimè diuidantur? Sic autem fit, vt, quemadmodum diximus, partim idem dicant quod y qui animum ipsum, corpus esse ex minutis partibus constans ponunt, partim vt ad eos propriè hoc absurdum pertineat, ita ab animo corpus moueri, vt Democritus dicebat. Si enim est animus in omnibus quæ sentiant, necesse est in eodem duo esse corpora, si animus quoddam corpus. qui verò numerum dicunt, multa puncta in vno puncto esse, aut certe in omni corpore esse animum, nisi numerus aliquis adueniat diuersus atque distinctus ab iis punctis quæ sunt in corpore, fateri coguntur, & corpus quod sit animal à numero moueri. quemadmodum de Democrito diximus, quia se ipse moueat? Quid enim interest sphaeras paruas dicas, an magnas vniones, aut omnino vniones moueri? Vtroque enim modo necesse est mouere animal hoc ipso, quod ipse moueantur. Eos igitur qui motum atque numerum coniungunt, & hæc, & pleraque alia eiusdem generis absurda consequuntur. Non enim solum hæc animi definitio esse non potest, sed etiam accidens. Quod perspicuum erit, si quis ex hac definitione copetur affectiones & opera animi.

Sic autem

Qui vero

Qui vero

Qui vero

Qui vero

Qui vero

Qui vero

Qui vero

Videbitur etiam

Proterius agit in Democrito
qui ponit Animum esse atomum
in eis in eum potest deorsum argu
mentum quod paulo ante dictum est de
vniuersalibus. Et tunc quod est omnino
atomum non potest moueri & moueri
sic enim pars est una quæ moueat
et pars quæ moueat. Ergo partes
duæ non erant ergo atomum non
enim inquirimus siue partem
magis. Sed si modo habet quanti
tatem potest diuidi in partes. Non
autem habet. puncta per atomum animal
esse quantitates sed existimat esse
accidentia in quantitatibus.

Quod si animus

Probat Animum non posse moueri
et moueri. Et tunc in animali animal
mouet. Ergo & idem dicendum est
in numeris. non enim. Animus qui
non manifestus in animalibus nisi ex accidentibus
ita non debet Animum se definire. Ergo
mouens per se eius verba probant.
Quod tam moueat quam moueatur.

Hæc autem

Comparat vniuersales animas
cum ipsis quæ finguntur in animalibus. Si enim
corpus et Animus constet ex atomis
differentia atomorum necesse est. At
vero quæ tandem differentia possit

Cap. 5. considerare cum in philosophia
capitare de puncto nisi quod
habetur situm alicubi? Ad hæc enim
innumerabilia sunt puncta in quibus corpus
necesse est spectare. Confuso atomorum
et corpus animalium et quantitas
nisi.

Sin puncta

Sorte Democritus respondit per
atomum esse in corpore numerosum
in animo. Subiungit etiam. Cum ergo
quod corpus possit esse atomum et
numeri non video cur aliud sit
animalis aliud quantitas. Idem argu
mentum valet si quis dicat Animum
esse numerum ex punctis in corpore
existentibus.

tunc vero

Aduertit magis in magnitudine
differentia inter puncta et animas
et quæ potest animal diuidi in corpus
et animam. tunc magis in partibus. Atque
linea potest diuidi in puncta sed in lineas
et tunc nec perfectas in puncta nec
corpus.

Ad 20. cap. 5.

Supradictas sententias supradictas
quæ refutatae sunt. nunc apponit
propter hoc prædictas sententias Animum
non constare ex elementis. nunc
apponit per deinde non ex his
sententias.

Ad 20. cap. 5.
quæ refutatae sunt. nunc apponit
propter hoc prædictas sententias Animum
non constare ex elementis. nunc
apponit per deinde non ex his
sententias.

Quod per picum

Ratio est Quia si istae forent accidentia
quini per ipsa aliqua officia vel passiones Animi
deprehenderetur. Nisi. Cuius dicitur deprehenditur
et ed. ne diuinae quidam, licet
de Animo per ista vocabula.

ARIST. DE ANIMO

Tabulata Tiv 304v

Sunt enim

Progredditur textum. At
argumentatur in idem
quam adhibet Empedocles. Quod
consequitur constat ex multis
que consequitur. Animus dicitur
elementa et quae constant ex
elementis. Ergo et ipse ex his
Anst. argumentatur et in
maioribus.

explicare, ut cogitationes, sensa, voluptates, dolores, ceteraque ge-
neris eiusdem. Nam quemadmodum ante diximus, ne diuinae qui-
dem ex ista definitione facile sit. Cum autem tria genera tradita
sint, quibus animum definiant, alique eum definierint id esse, quod
maxima vi mouendi sit prae dictum, quod se ipse moueat, nonnulli
vero corpus ex minimis partibus constans, aut id quo nihil magis
sit expers corporis, quae duo quas quaestiones repugnantiasque con-
tineant, fere exposuimus. Reliquum est, ut consideremus, quem-
admodum illud dicatur, eum ex elementis constare. Sunt enim in
ea sententia ob eam causam, ut ipse animus et omnium natura-

Ponunt enim

Progredditur primum
illa videtur manca
Sunt enim res finitae quae cognoscuntur
ab Animo et sunt res numero finitae
quae ab ipso apprehenduntur. Quod
constat ex elementis.

rum sensum habeat, et quamque rem scientia comprehendat.
Qua ex sententia multa etiam absurda sequi necesse est. Ponunt
enim rem similem simili cognosci, non aliter ac si animum res ip-
sas esse ponerent, cum non haec sola sint, multaeque aliae res stare

Sint sane

Secundum Cuius Animus
constat ex 4 elementis, non possit
constare nisi certo quodam modo
non possit noscere res quae cum
species daret in daria portione
constent elementis. Nam si
Animus cognoscit eamque ob eam
causam constat ex elementis
eandem portione qua caro At
os non sit eandem portione
elementorum. Ergo animus si
habet os. Quod autem non sit
eandem portione elementorum, in re
quodammodo est et ipsemet
Empedocles testatur, qui ponit os
et materiam et eamque
quasi concurrere ut dicitur
aque et aer partes aeris. Quod
autem sit manifestum est
inqualitas elementorum et
portione.

Videantur, aut potius numero infinita sint ea, quae ex eis constent.
Sint sane res, ex quibus quaeque constant, animo cognita atque sen-
su perceptae: illius autem quod ex his concretum est, notitiam at-
que sensum quo tandem habebit? Ut quid sit Deus, vel homo, vel
caro, vel os. Quod de vnoquoque aliorum quae concreta sunt, sen-
tiendum est eodem modo. Non enim vnaquaeque res quodvis modo
ex elementis constat, sed quadam ratione atque compositione, quem-
admodum etiam Empedocles de osse ait.
Sorte duas terra ex octo iustissimas partes
Aëris et lymphae vastis complexibus hausit,
Quatuor ex igne: hinc fuit albus ossibus ortus.
Nihil igitur eos adiuvat quod tradunt elementa in animo esse, nisi
etiam rationes insint, atque compositio. Noscet enim vnumquod-
que sibi simile, os vero vel hominem non noscet, nisi haec ipsa in-
erunt. Quod quidem in iis esse, quae fieri non possunt, nihil atti-
net docere. Cui enim in dubium veniat, sitne in animo lapis, aut
homo, itemque bonum et non bonum? Quod etiam in ceteris contin-
git. Praeterea cum id quod est, multis modis dicatur (significat e-
nim res singulas quae sunt in substantiis, et quantitatem, et quali-
tatem, aut etiam aliquam aliam earum categoriarum quae expositae
sunt) utrum ex omnibus animus constabit, necne? At communia ele-
menta non videntur esse omnium. An ex eis tantummodo, quae ad

Noscet enim

Proponit absurdum quod
ex maiore praedicta sequitur
Sic enim animus est similis
rebus omnibus quas cognoscit.
Itaque si ex aëre cognoscit os
Lapideum quo aëre est similis
Itaque si aëre autem non potest enim
species daretur, emperdisi imiles sunt
sint. Itaque hoc est absurdum
Quod idem animus videtur sit duo
contradictoria. Quia duo contra-
dictoria cognoscit.

substan-
tiam. Hic est falsum ut etiam plura posset per omnes Empedocles nam ipse testatur
Animus constare ex elementis quae sunt substantiae. Substantiae autem sunt
substantiam constituentur. Nisi forte quisquam vellet esse quendam elementum
in quantitate et ceteris ex quibus elementis dicitur constare Animus. Sic autem
res eadem alia esset in diuersis categoriis. Quod est absurdum. Ergo ipse tota
essentia a se distincta sunt.

Quid

Progredditur Animus
accidens. Hic est falsum ut etiam
Animus constare ex elementis quae
substantiam constituentur. Nisi forte
in quantitate et ceteris ex quibus
res eadem alia esset in diuersis
essentia a se distincta sunt.

accidens. Hic est falsum ut etiam plura posset per omnes Empedocles nam ipse testatur
Animus constare ex elementis quae sunt substantiae. Substantiae autem sunt
substantiam constituentur. Nisi forte quisquam vellet esse quendam elementum
in quantitate et ceteris ex quibus elementis dicitur constare Animus. Sic autem
res eadem alia esset in diuersis categoriis. Quod est absurdum. Ergo ipse tota
essentia a se distincta sunt.

substantiam pertinent? Qui igitur nouit vnumquodque ceterorū?
 An ipsi dicent vniuscuiusque generis elementa esse, principiāque
 propria ex quibus animus constet? Erit igitur ^{animus} & quātitas, & qua-
 litas, & essentia: at fieri non potest, vt ex quātitatis elementis sub-
 stantia sit, non quantitas. Atque ij quidem, qui ex omnibus animū
 constare tradunt, & hæc & alia eiusdem generis absurda suscipe-
 re coguntur. Absurdum autem est etiam id quod asseuerant, rem
 similem a simili nihil pati posse, & similem rem similis sensum
 habere, similemque a simili cognosci, cum sensu percipere cogno-
 scere atque intelligere, pati aliquid mouerique ponant. Multas qui-
 dem dubitationes, atque absurda cōtinere id quod aiunt, quemad-
 modum Empedocles, omnia corporeis elemētis cognosci, atque re si-
 mili, id declarat quod modò dictū est. Omnia enim quæ insunt in
 animantium corporibus & omnino atque absolutè naturam terræ
 imitantur, vt ossa, nerui, pili, cum nullius rei sensum habeant, ne
 similitum quidem sui habent, quod tamen necesse esset. præterea v-
 niuscuiusque principij ignoratio maior, quā cognitio erit: præsertim
 cum, vt ponamus vnamquāque rem scientia aliquid comprehen-
 dere, tamen plura ignorātia sit: scilicet aliorum generum omnia.
 Et Empedocles Deum indoctissimum atque ignarissimum cogitur
 concedere. Solus enim elementum vnum contentionis non habebit
 cognitum, cum sit notum mortalibus omnibus. Vnumquodque e-
 nim ex omnibus constat. Sed cur non omnia quæ sunt planè ani-
 mum habent, cum nihil sit in rerum natura quod non aut elemen-
 tum sit, aut ex elemento vno, pluribusue, aut omnibus? Nam aut a-
 licuius rei, aut aliquarum, aut omnium notitia & scientia animo
 comprehendatur necesse est. Illud etiam quæri potest, quid sit tan-
 dem, quod hæc ipsa vnum efficiat, cum elementa materia locum
 obtinere videatur. Quod enim aliquid continet, in eo principatum
 esse constat oportere. Animo autem aliquid melius esse, eique præ-
 esse non potest. Vero etiam minus potest. Ratio enim hanc vult
 antiquiorem esse, imperareque natura, cum isti elemēta omniū quæ
 sunt in rerum natura, primā & antiquissima esse ponant. Sed
 omnes & ij qui animum ex elementis esse tradunt, propterea quod
 ipse res omnes scientia comprehendat sensuque percipiat, & ij
 qui cum dicunt esse id quod maxima mouēdi vi sit præditum, nō de-

Sed omnes

B. ij.

Quid. Cum tibi tradiderint tibi in manu de Animo non possunt
 omnes animos comprehendere. Itaque hæc ex parte videntur dimitti
 omnes animos comprehendendi. Deinde cum motus proprie dictus
 localis concipere non videntur habere Animum qui proprie sit principium

Atque quidē

Quod Empedocles
 implicent contradictionem, nam
 et ipsi tradunt sentire et cognoscere
 et pati. Animus autem sentit et cognoscit
 ergo patitur. Non autem et tradunt
 et alia sentit et cognoscit quā
 similia ergo patitur a similibus. Quod
 est contra. Itaque non possunt.

Omnia enim

Quid absurdum ex maiore
 Empedocles. Oportet singulas
 partes corporis sentire sibi similes.
 Itaque si caro sentit lignum quod sentit
 carni esse lignum. Quin etiam
 quædam sunt partes corporis quæ non
 sentiunt sibi similes veluti capitulum
 non sentit capitulum nisi ex accidenti
 etiam vis sentiendi non est in se
 Itaque os animantis non simile
 quidem sentit sibi simile sentit

Præterea

Quid absurdum. Cum sint
 innumere species innumque indi-
 uiduum agnoscat et cetera indi-
 uidua eiusdem speciei. Itaque etiam
 quodlibet indiuiduum posset aliq-
 uem, et scientia et cognitio esset
 valde exigua. Homo enim non cog-
 noscat nisi homines.

Et Empedocles

Quid absurdum. ponit
 Empedocles animantia et cetera
 quæ creata sunt constare ex concordia
 et discordia. Quæ autem esse ipsam
 concordiam et amorem. Sic ergo
 animantia possent singula cognoscere
 duo concordiam et discordiam. Den-
 tibus tamen innum nomen concordiam
 si foret superaddita maior deor-
 dine a simili cognosci.

Sed cur

Quid absurdum. videtur
 hoc superuacuum. Si enim satis
 est simile a simili cognosci quare
 cum res quamplurimæ ex quo
 cognoscuntur et lapides, ferrean-
 ta, homines non etiam ex quo
 Animus singulis quæ sit.

Quid etiam

Quid. Elementa tamen
 habent viginti materia. Deset
 ergo aliquid esse perfectius quod
 ipsa cōtingat. Quod ipsi est
 forma quæ principatum obtinet
 Aliquid autem ex elementis compositum
 non dominatur alteri ex elemen-
 tis composito. forma autem domina-
 tur corpori. Atque hæc est omnis
 forma quæ est Animus quæ
 altera non est nobilior. mentem
 autem constare ex elementis videtur
 est cum sit quadammodo ex elemen-
 tis principium quæ ex elementis
 non constat, quæ præparatur a se.

Quod etiam de ijs

Idem argumentum potest et de forgueni
etiam in eos qui ponunt mentem constare
ex elementis. Sine enim mens esse
animus, sine pars illa que sentit
non declaratur. Hæc ex parte natura
Animi cuius multa sint diuersa
et animata que nec indicant nec
sentiant nec proprie mouentur.
Loco nam accedens in se ipso
et moueri loco si illud moueri loco partem eam in qua sensus est sedes, ex elementis fabricantur. Con-
summatum fructus.

ARIST. DE ANIMO

omni animo loquuntur. Neque enim omnia quæ sensum habent,
mouentur, quippe cum quædam animalia esse constet, quæ in loco
permaneat. Atqui animus hoc vno mouendi genere animalia mo-
uere videtur. Quod etiam de ijs iudicandum est, qui mentem

Quod etiam Orpheus

Exponit etiam quod Orpheus
non explicauit Animum nec
Namque tantum animi habent res
animata quæ per respirationem
animæ mundi per respirationem
non dicuntur. Atque res animata
quia non respirant. Atque sunt res
animata et præterea pisces et
forte etiam parua animalia.

stat enim et ea quæ ex terra eduntur viuere, cum nec loco mouere
se possint, nec sensum habeant, et multa esse animalia quæ ratio-
ne non sint prædita. Quod si quis hæc ipsa concedere velit, ponat
que mentem quandam esse animi partem, itemque illud in quo est
principium sentiendi, is ne tum quidem omnino de toto animi ge-
nere, nec de omni, aut vno animo disputabit. Quod etiam Orpheo in
versibus vsuuenit. Ait enim animum ex vniuersitate intruisse
per respirationem, cum impulsu ventorum moueretur. Hoc autem
iis rebus quæ ex terra oriuntur, conuenire non potest, nec quibusdā
animantibus, si quidem non omnia respirant. Ii verò qui in ea sen-

Ii vero

Quia Animus cognoscit ele-
menta quaternaria constare
Empedocles ipse constare, negans
ex quatuor. Quod putat Arist. super
na canem. Nam et ex duobus
constare dicitur. Satis est. potest
enim inde nosse alia duo. Quæ
modum qui non vult vult non et
obliquum. Atque aut est perfectum
mum. Atque ita Animus præterea
potest alia cognoscere. At deo
et inspectione obliqui non cognoscere
et vult. Quod autem
qua obliquum et obliquum
alteri est aduersus est aut
semper rectitudinis cui si quid
est contrarium necessarium est obliquum
et obliquitas. Hæc ex parte indicat
perfectionem.

tentia fuerunt, hoc ignorarunt, si animum oporteat ex elementis
constare, non oportere ex omnibus. Altera enim repugnantia pars
sola per se potest, et se ipsa, et contrarium internoscere. Etenim
ex eo quod rectum est et ipsum, et id quod inflexum cognoscimus.
Index enim vtriusque est ipsa regula. Quod autem inflexum est,
nec sui nec recti est interpret. Nonnulli etiam in vniuerso eum co-
fusum esse tradunt. Hinc fortasse Thales omnia deorum plena esse
existimauit. Quod quibusdam questionibus inuolutum est. Cur enim
animus, si in aëre sit et in igne, non faciat animalia, in mistis au-
tem facit, cum præsertim in his præstantior esse videatur? Nam
hoc etiam queri potest, quamobrem animus is qui est in aëre, eo sit
melior, et magis æternus, qui est in animantibus. Vtrinque au-

Nonnulli etiam

tem et error incidit et quiddam absurdum. Nam et asserere a-
nimal esse ignem aut aëra, magnus est error: et negare animalia
esse, cum in sit animus, absurdum. Animum autem in his inesse exi-
stimasse videntur, propterea quod totum et eius partes eiusdem
sint speciei. Sic fiet, ut animum et partes eiusdem speciei cogan-
tur dicere, si animalia animata eo fiant, quod aliqua aëris, conti-
nentis pars in animantibus recipiatur. Si vero aer circumfusum
dissipatus sui similis sit, et animus dissimilis, certe aliquid
eius inerit, et aliquid non inerit. Eum igitur necesse est vel sui
similem

Animus aut

Quit in eos qui ponunt Animum mundi confusum
res animata. Sicut et animus mundi
est vna specie. Itaque in brutis, hominibus, stirpibus eum animi idem
Quod est absurdum. Quod forte respondeatur in animantibus vno
Socrate esse ex parte Animum Socratis ex altera aut Animum
Inde sequetur Animum mundi non pertinere ad res partes mundi
est contra Elestem illorum.

Alia sententia quod sit
anima in anima mundi confusum
vbi. Hinc oriuntur confusæ
questiones. Quare ego in regione
ignis non sit ita animalia et in
regione terræ? Maxime cum in
regione ignis videatur esse materia
plena. Quasi animalia eo per-
fectione essent quo perfectiores
materia mundi nati sunt et
videtur præcipue Platoni, Hippocrati
Virgilio debent etiam esse
animantia perfectissima in regione
ignis que et intelligit Aristoteles
cuius sequitur de generatione et
Amadiadi bus quatuor confusissima
vita est. Itaque anima etiam essent
diuersa natura. Hinc deo et generatione
Animus esse confusus etiam sequitur
magnus absurdum nam totus aer esset
animatus et tota terra esset anima
Quod videtur tamen præposterum in
metamorphosis.

[illegible]

Expansio opinionibus
Antiquorum docet tandem quid
sentiat de mensuris propriis Animi
de consideratione Animi. Deinde de
partibus ex operationibus quas
edit. Ea vero definitio quia constat
partibus que significant facultates
Animi. Mox enarratur. Ac primum
oritur disputatio de facultate sentiendi
Mox sequitur disputatio de facultate
exterioribus ubi obiecta organa media describuntur.

cuius totus animus, quod diuisus sit. Atque etiam principium id
quod in iis que terra ex se fundit, reperitur, animus quidem vide-
tur esse, quandoquidem hoc vnum commune habent & animata,
& ea que ex terra oriuntur, atque hoc quidem a sentiendi fonte
ac principio separatur, sed sine eo nihil sensum habet.

De re. cap. I:

ARISTOTELIS DE ANIMO

Statuitur prior Animi definitio Actus corporis
naturalis organici habentis vitam potestate,
Ea quomodoque conueniat omnibus Animis tam
tribus quam animalium. Atque quomodoque
ut ipsa perfectio corporis Cap. I.
per varias similitudines enarratur.

LIBER SECVNDVS.

18 Febr. 1569.

De re. cap. I:

Quia reprehendit Opponentem
et ceteros qui nunc non
definiunt Animum prout omnibus
Animis conuenit pollicetur. Et huiusmodi
per alios fuit sumendum.

Atque ea quidem que a priscis de animo tradita
sunt, hactenus. Nunc quasi ab initio reuertamur,
ut exponamus quid animus sit, quaque
eius sit latissime patens definitio. Est quidem
vnum certum, rerum que sunt, genus, essen-
tia, cuius pars quedam, ut materia est, id quod
per se rei cuiusdam singula naturam non habet: altera forma &
species, ex qua iam res singule dicuntur: tertia id quod ex his con-
stat. Est autem materia potestas, species, actus & perfectio, isque
duobus modis dicitur, quorum vnus scientia & habitus locum
tenet, alter cognitionis & contemplationis. Essentia autem & na-
tura videntur esse corpora maxime, eaque naturalia. Hec enim
ceterorum sunt principia. Eorum autem que naturalia sunt, par-
tim vitam habent, partim non habent. Vitam autem dicimus &
alimentum, quod per se capitur, & accessionem & decessionem.

De re. cap. I:

Primum statuitur Animus
esse forma aqua species ani-
mate habent nonam, mox ante
ponitur *ἐνδεχία* / *ἰσχύς* actus
ipsius corporis animati. Porro
ἐνδεχία de duobus modis
Scientia enim significat habitum velut
actus qui habetis non amperat
actus sed facultas ad agendum.
Actus *ἐνδεχία* significat vim
energiam ut si dicimus contemplari
Quid verbum significat non
habitus sed etiam actus ipsius habitus
Animus aut dici *ἐνδεχία* ut
prior modo, mox enarratur.

Ita omne corpus a natura ortum & originem ducens, quod vita
est particeps, essentia est, ut compositum quippiam. Quoniam au-
tem corpus eiusmodi est, vitæ enim est particeps, certe corpus a-
nimus non est, præsertim cum non sit corpus in iis, que de re subie-
ta & proposita dicantur, sed potius subest, ut materia. Animus
igitur natura & essentia sit necesse est, quasi species ac forma cor-
poris naturalis, quod in se vitæ facultatem contineat. Quoniam au-
tem huiusmodi essentia perfectio est, sit ut huius vel illius corporis
sit perfectio. Quæ cum duobus modis dicatur, & ut scientia, & ut
consideratio, certe animus est ut habitus & scientia. Cum enim
animus in corpore inest, somnus & vigilia vigent, quorum vi-

De re. cap. I:

Definitur Animus prout
corpus naturalis viz calens essentia
essentia. Ceterum corpus animatum
est corpus naturale & ergo et
ipsius essentia, non est autem corpus
animatum essentia ut pars sed ut
totum. Constat enim est ergo ut
partes corporis motu contemplantur
Ad hoc sunt corpora mathematica
essentia nihil habent sed sola
sunt spiritus multo magis corpora
naturalia erant quippe hoc
principia mathematicorum.

Quæ cum duobus modis dicatur, & ut scientia, & ut
consideratio, certe animus est ut habitus & scientia. Cum enim
animus in corpore inest, somnus & vigilia vigent, quorum vi-

Quia forma & essentia Animus est essentia.
Est enim subiectum. forma autem est actus et perfectio rei subiectæ
ut subiectæ. Hæc dant nomen materię. Hinc elicitur definitio Animi
forma corporis naturalis viventis.

Quæ cum duobus modis dicatur, & ut scientia, & ut
consideratio, certe animus est ut habitus & scientia. Cum enim
animus in corpore inest, somnus & vigilia vigent, quorum vi-

Prout Animus dici *ἐνδεχία* quoniam habetis negentem actus contemplandi de sentiendi est in dormiente
Et in dormiente est Animus. Eodem modo actus notandi non est in dormiente est in dormiente
Scientia.

Quæ cum duobus modis dicatur, & ut scientia, & ut
consideratio, certe animus est ut habitus & scientia. Cum enim
animus in corpore inest, somnus & vigilia vigent, quorum vi-

Semen autem

Occurrit. Quia enim locus est de officio oculi... Arist. de animo

Et igitur

Conclusio... Si autem... Et igitur...

Quod illud

Quia prima non est separabilis a... Quod illud perspicuum non est...

Argumentum

Cap. 2. sit animus explicatum descriptumque sit.

Quia essentia... Quod illud perspicuum non est...

Neque enim solum

Si incipiendum... Si autem... Quod illud perspicuum non est...

Quia autem

Primum... Quod illud perspicuum non est...

Et hoc quidem

Sic deinde... Quod illud perspicuum non est...

Animal autem

Imperfectissimis... Quod illud perspicuum non est...

LIBER SECVNDVS.

de concilio

25

primum dicitur, præsertim cum ea quæ non mouentur loco, dum-
modo sensum habeant, animalia Vocemus, nec ea solum viuere di-
camus. Sensum autem tactus primus in omnibus viget, & quæad-
modum vis alendi à tactu cæterisque sensibus separari potest: sic ta-
ctus à cæteris sensibus. Alendi autem vim eam partem animi voca-
mus, quæ etiam participant ea quæ gignuntur à terra. Omnes Verò
animantes sensus tangendi participes sunt. quorum Vtrunque cur
euenerit, post differemus. Nunc hoc tantum dicatur, animum prin-
cipium esse horum omnium, hisque desiniri, vi alendi, sentiendi, ratio-
cinandi, atq; motu. Quod si queratur, Vtrum vnumquodque horum
sit animus, an pars animi, & si pars, an ita pars, vt cogitatione ac
ratione solum, aut etià loco secerni possit, de nonnullis quidem non
est difficile respondere, de aliis quæstio est. Vt enim animaduerti
licet eorum quæ terra ex se gignit, nonnulla cum auulsa sunt aliâq;
ab aliis separata viuere, quasi in eis sit animus, reipsa vnus in quo-
que cum plures esse possint: sic in aliis animi distinctionibus vsu-
uenire cernimus in iis bestiolis quæ incursuris quibusdam constant,
cum in partes diuiduntur. Etenim sensu vnaqueque pars vtitur,
& loco mouetur. Si verò sensum habet, visionem etià & cupidi-
tatē: quandoquidē vbi sensus est, eū dolor & voluptas consequun-
tur. Quæ vbiunque sunt, necessario etiam appetitus. Sed de mente
vique contemplandi, nondum hoc constat, animique genus aliud
videtur esse, idque vnum separari potest: quemadmodum id quod
sempiternum est, ab eo quod interit. Ex quibus intelligitur, cæteras
animi partes non esse separabiles, quemadmodum nonnulli sentiunt.
Ratione autem & natura sua non est dubium, quin sint diuersæ:
quandoquidē aliam habet naturam & essentiam vis sentiendi, a-
liam opinandi, quemadmodum aliud est sensu percipere, aliud opi-
nari, quod itē in aliis quæ dicta sunt, contingit. Atque etià in non-
nullis animantibus, hæc insunt omnia, in quibusdam nonnulla, in
aliis vnum modo reperitur, id quod animalium genera distinxit:
cuius causa quæ sit, post considerandū erit. Quod itē contingit in
sensibus. In aliis enim omnes insunt, in quibusdam aliqui, in non-
nullis vnus tactus, qui est maximè necessarius. Duobus quidē mo-
dis id quo viuimus & sentimus dicitur, quemadmodum duplex est
id quo scire dicimur, quorum vnu scientiam vocamus, animum al-

De duobus quidem modis

Robat per similitudinem Animus esse extelexia. Etenim id quod perficit
anima est extelexia. Id aut quod perficitur est subiectum. Ita talis compositio con-
tinetur ex anima et corpore. Quia Animus per se ipsum esse subiectum
non potest, nec corpus per se ipsum esse subiectum. Sic etiam corpus non est
extelexia Animus est enim
Quod Animus sit extelexia corporis.

Sensuum autem

Quemadmodum ante dictum
est diu alendi posse esse sine cæteris
sensibus. Sic et diu sentiendi per
tactum posse esse sine cæteris sensibus
non contra. Sed de ipsis sensibus in posse
est. Elicite vero definitio Animus
principium alendi sentiendi, mouendi
Loco, rationcinandi.

Quod si queratur

Ex supradictis ostenditur quæstio
sunt ne facultates separabiles
separabiles sunt partes corporis
Si dicatur in forma sunt facultates
alendi, accedendi, generandi. Itaque
pars aliqua sit quæ habeat officium
alendi, alia quæ alind. Quod
est negatiue. Nam si talis
animus fuisse est per totum corpus
Ita et quælibet facultas sit
sunt. Nam id est electum sit in
animantibus. Nam si animantibus
est sentire et appetere. Itaque
animal percipit dolorem et
voluptatem et appetit victum
Ita et quælibet facultas sit
Ita et officia. Et desunt
Ita et mouentur loco, ita et
sentiunt. Et talis est anima
et diuinit et appetit, et per totum
corpus. Quare id quod mouentur
animantibus partes non ita mouen-
tur, sed mouentur cunctis. Cuius
est figuranda ex corpore figuranda
sunt sine materia Sed hoc facit
tunc Quod quælibet pars separata
habet animus. Hæc facultates
animi.

Sed de mente

quanto ante dictum est de animo
sentiendi et deperante. mens autem
est ei in dno generis. Animus
autem mentalis est mens non est
et animus est res physica mens est
quidam diuinit et supra naturam

Ratione autem

Altera pars distinctionis
facultates des quæ sunt in animo
sunt in quibus parte etiam separata
Sed facultates sunt per distinctionem
sunt. Itaque diuinit sunt alii, accete
re, generare: et hæc sunt facultates
diuinit sunt in seipso.

De quo etiam

Tamen animus definitus est
ex corpore facultatibus aduicem non
des et quælibet re diuinit et diuinit
quod attinet ad facultatem sentiendi
non diuinit et sensus est in quibus
animantibus.

Obiectum causam

Colligitur animi naturalis

Deinde in dispositione. mens. quoniam
non ita videtur forma sed quod
dicitur. Quod autem dicitur est
est forma vel naturalis sed potest
esse etiam non naturalis. Itaque
ex supradictis definitionibus
animi patet quod sunt facultates
modi esse potius sentiendi sunt
quarum definitiones antiquorum
nec spontaneam nec qualitatem
explicabant. Et ex quibus multa
significatione incommoda et ex
primo dictum est.

De cap. 3.

Conferuntur tamen facultates
animi. Deinde confirmantur
etiam definitiones supradictae quae
conveniunt animi in
Expositio etiam quoniam
perfectio facultatis, superius
imperfectiorum.

Facultates

Repetitur quatuor gradus facul-
tatis praevidentis eas quae
superiores sunt quaeque
multa a perfectionibus. Et
tamen si enarrat facultates
duas sentiendi et appetendi nec
procedunt. Quidquid enim
gabet tactus. Porro quidquid
tactus percipit doloris et voluptatem
Quod autem tale est semper appetit id
quod voluptatem pariat et remittit
contrarium. Porro
superiacentem et appetere
nisi quid moueret voluptatem
Quod hoc loco voluntas est
et appetit sine appetitu quodquid
voluntas est etiam in
et voluntas quae est
per consilium et electionem et
in somnibus.

Præterea cibi

Ad argumentum patet omnia
quae sunt appetere et
quodcumque sentiunt gabet tactus
et aut gustus tactus quidam
Cum autem cibi et potus
contingant rem quae alitua. Ceterum
vero sensus non habent ita
velut odoratus, visus, auditus.
Tamen vero quoniam
percipiunt voluptatem et dolorem
et natura comparatur et
remota voluptas appetatur
Ergo quoniam
Appetitus aut gustus praevident
sunt fame et sitis. quicquid
appet desiderant res materiales
quas contingant.

ARIST. DE ANIMO

Verum utroque enim horum scire dicimur. Eademque est ratio eius quo
valemus, quorum unum valetudo dicitur, alterum pars est quae-
dam corporis, vel etiam totum. Horum porro scientia et valetudo
forma et species quaedam est ac ratio, et vis eorum quae recipiunt,
illa eius partis in qua scientia imprimitur, haec illius in qua sedes
est valetudinis. In eo enim quod accipit, ac bene affectum est, vis
eorum quae aliquid efficere possunt, inesse videtur. Quod si ani-
mus id est quo primum et vivimus, et sentimus, et ratiocina-
mur: profecto ut forma quaedam et species sit necesse est, non
ut materia, idque quod subest. Cum enim tria naturarum genera
sint, quemadmodum diximus, quarum unum forma est ac species,

alterum materia, tertium quod ex his duobus iunctum est: eorum
materia, vis est ac potestas, species actus et perfectio. Quoniamque
id quod ex utroque constat, animatum est, non est corpus animi
perfectio, sed animus certi cuiusdam corporis. Ob eamque causam
recte sentiunt in quibus animus nec sine corpore esse, nec aliquid
corpus videtur. Neque enim ipse corpus est, sed aliquid corporis.
ob eamque causam, in corpore inest, atque ita affecto corpore, ac
non quemadmodum superiores, qui eum ad corpus accommodabant,
cum nec quodnam id esset, nec quale explicassent, quanquam non
videatur ita temere quoduis in quouis recipi. Sic autem ut dicimus
omnia rationi consonant. Vniuscuiusque enim perfectio, in eo quod
vim habet, et in accommodata natura materia solet existere. Il-
lud ergo ex his perspicuum est, animum perfectionem quandam esse
atque rationem eius, quod tale esse possit. Facultates autem ani-
mi quae expositae sunt, in nonnullis, vniuersae, ut diximus, in
aliis aliquae, in quibusdam una tantummodo. Facultates vero dixi-
mus vim alendi, sentiendi, appetendi, mouendi loco, ac ratiocinan-

di: quarum alendi vis in iis sola reperitur, quae terra gignit, in aliis
et haec, et sentiendi. Si vero sentiendi vis, et appetendi. Appe-
titus enim nomine continetur cupiditas, ira, et voluntas. In omni-
bus autem animantibus, ex sensibus tactus unus inest. Cui vero
sensus inest, ei etiam voluptas et dolor, idque quod voluptatem
affert et quod dolorem, quae omnia quibus conueniunt, in ea etiam
cupiditas cadit. Haec enim quaedam est eius quod voluptatem pa-
rit, appetitio. Præterea cibis ac pastus sensum habent, quoniam ta-

Quod de visione

Probat quod recipere recipere sentire et appetere. Sed ita
sentire et habere ipsa iam non dicitur. Probabitur autem
recipere recipere. Probat quod recipere recipere.
Enarrat duos gradus perfectionis. Cum sensu moueri loco et ratiocinari.
Porro ipsa mens divina in somnibus fuit. Et autem perfectior mens in
divina sunt, quippe quae a contagione corporis nullo modo intentuatur.

LIBER SECVNDVS.

etus cibi sensus est. Rebus enim aridis, humidis, calidis ac frigidis
 animalia omnia vescuntur, quarum sensus est tactus, ceterarum
 non est, nisi improprie. Nihil enim palatum sonus adiuvat, nec co-
 lor aut odor. Nam sapor aliquid est eorum quæ sub tactum cadunt.
 Sunt autem fames & sitis appetitus, quorum fames quidem appe-
 titus est rerum calorem & siccitatem, sitis verò humorem & fri-
 gus efficientium, quorum omnium sapor est quasi condimentum.
 Sed de his postea planius differendum erit. Nunc hoc tantum dica-
 tur, quæ animalia tactum habeant, in iis etiam appetitum reperiri.
 Quod de visione incertum est, idque post considerabimus. In quibus-
 dam præterea inest vis ea, quæ mouemur loco. In aliis etiam pars
 animi quæ est rationis ac consilij atque mens ipsa, ut in homini-
 bus inest; & si quid aliud est eiusdem generis, aut etiam diuinius
 ac dignius. Atque hoc quidem perspicuum est, eadem ratione ani-
 mi atque figuræ vnā esse definitionem, propterea quod nec illic
 figura aliam præter triangulum & ceteras quæ sequuntur, cōple-
 ctitur, nec hīc vllum animus præter eos qui commemorati sunt. Et
 quæadmodū in figuris cōmunis quædam est definitio, quæ omnibus
 quidem accommodabitur, sed nullius erit propria, sic in animis cō-
 tingit, de quibus diximus. Itaque ridiculū est profecto & in his &
 in aliis cōmunem modō definitionem quærere, quæ nullius sit na-
 turæ propria, nec sane in propria quædam eaque infima specie quæ-
 rendum est, hac tali prætermissa definitione. Eadē autem ratio est
 & eorum quæ in figuris, & eorum quæ in animo versantur. Sem-
 per enim in eo quod deinceps sequitur superioris vis intelligitur, &
 in figuris, & in rebus quæ animo sunt præditæ. Veluti in quadra-
 to triangulum, & in parte animi quæ est sensus, ea quæ alimenti,
 intelligitur. Quocirca in quoque quærendum est, quis cuiusque ani-
 mus sit, veluti quis stirpium, & quis hominis, aut bestię. Cur autē
 eam inter se rationem habeant ea, quæ ordine quodam alia ex aliis
 sequuntur, videndum est. Sine enim ea parte animi, quæ ad alendū
 pertinet, ea quæ est sensus, esse nullo modo potest, cū ea quæ alēdo
 munus suū exequitur, in iis quæ ex terra oriuntur, ab ea quæ sen-
 sus est particeps, separetur. Rursus sine tangendi sensu nullus alius
 extare potest, cū tactus sine alio adsit. Pleraque enim animalia
 nec aspectum habent, nec auditum, nec planē sensum vllum odoris.

Rtyr hoc quidem

27

Nihil erat faciens vel intelligens
definitione figuræ. Delectat per
confutabat suis partibus. In dictum
definitionis animi signata constare est
nec pluribus nec functionibus conne
xire. Delectat aut definitionis figuræ
non est propria trianoris sed communis
dictus figuræ et definitionis animi
cuius propria vegetanti vel communis
omnibus.

^sFlagit xidiculum

Robat eundemque esse ordinem
quo ipse est. Denique cum plenius
distingui possint videntur. Sed defini-
nisse diuina Summam consultant
facile est ab eis. qui de finibus
pauca Animus in genere. Inquirunt
quidam definitio generis ex contempla-
tione formam Sed doctrina modo
contrario.

Facem autem

Altera similitudo in conse
munda species & nimirum
figurae y prima forma rectilinea
et triangulum. Secunda quadrangulum
et sic deinceps. Tercia triangulum
et constare tribus lineis, quatuor
quatuor. Nunc 4 lineas ponemus
tres esse et quingulum amplius et
sic deinceps. Ita prima species trium
est animus alens, secunda animus
sentiens secunda autem superius prima
et tertia secundum.

Cur anteny

Robat per enumerationem
quod magis positum est Quomodo
duo facultates quae posterius
numeratae sunt semper includant
priora non contra.

De morte

Disputatio p[ri]ma est de
 primo quatenus est et de ex
 corpore. y[es]us negat mentem
 esse sim[il]i[m]odi et de ex
 quippe quae possit esse sine corpore
 quales est mens contemplans
 dei, angeli, homines. Quia aut
 se mentes sunt a[n]i[m]a[m] me te
 rias taliter etiam est futura
 mens hominis alioquin p[er] se
 p[er]tinet.

28
Sequitur disputatio de facultatibus quatuor
primis et quae sunt latissimae. Ea est vegetandi.
Hinc cognoscitur sunt facultates alendi et vegetandi.
Deinde quomodoque quae aluntur
Eorum etiam quae sensum habent, in aliis vis movendi loco inest, in
aliis non inest, postrema verò atque in paucissimis pars consilij at-
que rationis particeps inest. Ex mortalibus enim quibus tributum
est consilium, in etiam cetera tributa sunt omnia. Quibus verò quod-
que illorum datum est, non in iis omnibus consilium reperitur, sed
aliis ne vis ea quidem in qua visa imprimuntur, data est, alia hac
viam vivendi ducem habent. De mente autem ea cuius omne opus
in contemplando est, differere, non est huius disputationis. Perspi-
uum est igitur definitionem quae cuique horum statuetur, animi
quoque aptissimam futuram.

Si quis autem

Tamen si facultates supra dictas
praevidetur sunt naturae quae operationes
non differunt nisi per operationes
ipsae operationes exprimuntur per verba
sentire, alii, rationari: Cap. 4.

Si quis autem de his recte disputa-
turus est, cum necesse est, quid quodque horum sit, sumere, quod ei in
iis quae coherent faciendum erit eodem modo. Quod si vis et na-
tura cuiusque eorum exponenda est, ut quid sit ea pars, quae est

Quod si ita est

Cum operationes facultatis sunt
notiores nobis ipsae deus sunt
per obiecta videtur consentaneum ut
de obiectis primo disputetur.

mentis atque rationis, aut ea quae sensus est particeps, aut ea deni-
que quae ad alendum pertinet: primum dicendum erit, quid sit mēte
aliquid comprehendere, quid sensu percipere. priores enim sunt ra-
tione facultatibus functiones atque actiones. Quod si ita est, hisque

Ita primo

Prima facultas est alendi.
Dius officium potissimum est
vegetare. Causa autem eius est
quodvis vivens vegetat hoc est

antecedere debet rerum obiectarum cognitio, ob eandem causam prius
illa explicanda erunt, quo in genere sunt cibus, et res quae sensum
ac mentem movent. Ita primum de alimento et procreatione dicen-
dum erit, quandoquidem animus alendi vi praeditus et ceteris

Quod dumquodque maxime fundat
naturam vegetantem. Ipsa est aeterna
dumquodque autem vivens est
ceterum ita fundat dumquodque
conferre naturae speciem. et
et conferre potest, nisi aliquid
immutetur. et aliquid mutatur et in
enim, de alia qualitate vegetantem
et color in quibus de modo adhibet
et in vegetantibus de corrupta ab
quibus, et in multis et multis color.
Ipsae sunt et alia quaedam organa
vegetantia et in vegetantibus. primum
monstra quia sunt vegetantem speciei
non vegetantem vegetantem enim nota
vegetantem.

conuenit, et prima est, et latissime patens vis animi, quae facit
ut vivant cetera, cuius munera et officia sunt, procreare, et ci-
bum capere. Omnium enim officiorum ac munerum in iis quae vi-
vunt, dummodo suis partibus absoluta sint, non imminuta, aut ori-
ginem fortuitam non habeant, nullum natura aptius aut accom-
modatius est, quam sui simile facere, ut animal animal, stirps stir-
pem, ut eternitatem diuinitatemque quam proximè possint, imi-
tentur. Omnia enim illius cupiditate ducuntur, eoque omnes suas
actiones referunt ea omnia, quae natura duce quippiam faciunt. Id
autem cuius causa aliquid fit, est duplex, vnum est quod actiones
referuntur, alterum id cui procurantur ea quae ad illum finem per-
tinent. Quoniam igitur perpetuitate eternitatem, ac diuinitatem con-
sequi et attingere non possunt, propterea quod nihil eorum quae inte-
ritura sunt, idem vnumque numero permanere potest, quae ex parte eo
peruenire licet, eatenus quodque eius sit particeps, alia magis, alia

Id autem

Cuius gratia sunt
etiam alia vegetantem
sunt naturae vegetantem
potest vegetantem
sunt vegetantem vegetantem
naturae est in multis vegetantem

referuntur, alterum id cui procurantur ea quae ad illum finem per-
tinent. Quoniam igitur perpetuitate eternitatem, ac diuinitatem con-
sequi et attingere non possunt, propterea quod nihil eorum quae inte-
ritura sunt, idem vnumque numero permanere potest, quae ex parte eo
peruenire licet, eatenus quodque eius sit particeps, alia magis, alia

Quoniam igitur

Cuius autem est vegetantem
sunt naturae vegetantem
potest vegetantem
sunt vegetantem vegetantem
naturae est in multis vegetantem

peruenire licet, eatenus quodque eius sit particeps, alia magis, alia
quae quatuor

Cum causa dicatur 4ta

Quae quatuor

Cum causa dicatur 4ta modis, materialis per se materia est, et deus substantia aliamque tamen. primum est forma. Nam essentia rei est forma et essentia animantem
vita et vita est vegetantem animas ergo animus est forma.

minus, & permanet non idem, sed quasi idem, non vnum numero, sed vnius speciei ac generis eiusdem. Est autem *animus* eius corporis quod vivit, causa & principium. Quæ quæquam multis modis dicuntur, tamen animus causa est tribus iis modis, qui inter se distincti sunt. Nam & id animus est unde motus ducitur, & id cuius causa aliquid fit, & ut natura & essentia, animatorum corporum causa est. Non est id quidem dubium, quin ut essentia. Causa enim cui sunt omnia, essentia est. Iis autem quæ vivunt, vivere est esse, cuius causa est, & principium animus. Atque etiam eius quod tale quippiam esse potest ratio, perfectio est, & forma. Constat etiam animū esse in eo causæ genere cuius gratia aliquid fiat. Ut enim mens, sic natura, alio refert quod facit, idque illi est finis propositus. Hunc vero locum in animantibus animo natura tribuit. Omnia enim naturalia corpora, animi instrumenta sunt, ut animantium, sic eorū quæ gignuntur e terra, quod animi causa sint constituta. Duobus autem modis id cuius causa quippiam fit, dicitur, quorum vnus est quo, alter cui. Atque etiam animus est id unde primum mutatio loci proficiscitur, quæ quidem vis non in omnibus naturis quæ vivunt, reperitur. Ab animo etiam est commutatio & accessio, quippe cum & sensus quædam sit commutatio & nihil sensum habeat, quod non sit animo præditum. Eadem est & accessionis, & abscissionis ratio. Nihil enim imminuitur aut crescit natura lege atque ratione, quod non alatur: & nihil alitur, quod non sit vite particeps. Empedocles autem hoc non recte censuit, accessionem iis quæ terra gignat, & quæ altè deorsum radices agant contingere, propterea quod terra hoc modo natura suo pondere feratur, sursum autem versus, quod ignis superior appetat. Neque enim hæc duo sursum & deorsum recte accipit. Non enim omnibus naturis atque universitati idem est locus superior, & inferior, sed quod animalibus caput est, id sunt radices in iis quæ gignuntur e terra, si instrumenta diversa aut eadem dicenda sunt, ex officiis ac muneribus. præterea quid ignem ac terram, quæ in contrarium locum ferantur, continet? Dissipabuntur enim ac diuellentur, nisi quid sit quod prohibeat. Quod si est, id animus est quod causa est cur & augeantur, & alantur. Quæquam nonnullis ignis natura omnino causa videtur esse alimenti atque ac-

Præterea quid ignem

offerimus. Elementa uti retineantur simpula in sua loca abeunt. Atqui non cadunt de æthere quædam vivit. Retinentur ex eo. Non aliunde quam a forma est. forma est & animus. Porro eadem forma retinet et alit. Ergo causa tribuenda est formæ non materię.

Quæquam

Quæritur quod animus sit. Vnus possit dici causa mutationis, non elementum quodlibet sed ignis. Nam & dicitur quod in igne. cetera elementa sunt sublimia ignis qui dicitur est rarissimus et simplicissimus, quia per se præterea ad aerem augetur. Et certe quia animus augetur. Inducitur quod per naturalis calor dicitur, animus & calor deficiat. Ipse calor tribuitur igni. Hinc enim ignis quod causa, accenditur sed causa instrumentum est. Hinc res materialia et opus est causa instrumentum agente.

Itaque etiam
 R. Iternum argumentum ad idem.
 Quod ratio animalis. Ergo anima.

Constat etiam

Probat Animus quæ causam finalis. Nam & mens, mensurans ad aliquam finem, perfectissimum est natura. Hinc res perfectissima est animata. Cuius gratia et coeli et elementa condita sunt. Cetera animata per hominis et homo est finis & perfectio.

Duobus autem

Gravis & eversa cuius gratia. Alias indicat causam finalis, alias efficientem. De finali dictum est. Probatur autem Animus quæ causam efficientem. Est enim efficiens motus. Et motus est in his duobus. Si non motus localis, prout dicitur. Et motus quippiam. Quia autem quæ mouentur loco mouentur beneficio animi et cetera. Inuentia quæ mouentur, mouentur ab animo. Ergo animus est causa motus.

De animo

Quæritur quod et alii motus sunt per animum. Nam commutatio in animantibus fit per sensum. De his sensibus prædictum ab animo. Item accretio et decretio prædicta a diuidenti. Tandem cuius crescit homo quando natura plus committit alimenti in substantiam quam effluat e substantia. Tunc autem decrevit quod plus effluit e substantia quam natura possit committere. Atqui diuidenti prædictum ab animo. Ergo diuidenti et decrevit. Et prædictum ab animo quæ causam efficientem motus finalis, naturæ, finalis, instrumenti.

Empedocles

Quia dicitur quod animus esse causam accretionis, naturalis. Obitus nature funditur Empedocles qui putauit, cum canis est in materia. Accretio deorsum tendit per se prout natura tendit. Ergo prædictum a diuidenti. Ignis.

Non omni omnibus

Argumentum prius. Si non animus esset causa sed anima, non debet fieri in inuentibus quod in hominibus. Atqui se contra rium, nam quæ pars primo transmittit alimentum est opus. Et in igne quæ primo est ratio. Atqui ratio tendit deorsum, caput sursum.

Probat hunc proprie non esse causam
accrctionis. Idemque patet quia in
animante quod patet ignis noster
in combustionem. Nunc autem ignis noster
tantum augetur quantum augetur materia
que comburitur. In animante autem id non
fit. Quia semines **volucray**
extingunt calore sui naturalis et
addunt materiam ad consumendum as
sue. Et ergo ipse animus causa accre-
tionis non est ignis.

Quoniam

Substantis scilicet precedentibus
sententia disputatio de facultate alendi
Ac opiniones diverge sunt dum alij putant
contrarium a contrario alij contrarium
inquinare psychico sine latissimo. Alii simile
a simili.

Multarum

Expendatur sententia
eorum qui ponunt id quod alitur
ali a contrario. Supra admonet non
esse eandem rationem que est eorum que
oriuntur. Nam quidquid oritur, oritur
ex contrario. Unde ex privatione et
decidit in contrarium. Unde in privatione
et sanum ex agro oritur et contra
in qualitate. Et in alimento potest
etiam fieri accretio scilicet quantitatem
autem non omne elementum potest modi-
cari per transmutationem in aliud
veluti si qui est ignis fiat aqua non
accrescit. Propterea ignis non dicitur
nutrire aquam. Quia autem dum ex
aqua fit ignis fit quidquam maius
videtur aqua nutrire ignem et certe
humor debilius in lyuo nutrit ignem
non autem contra ita ignis solus proprie
alitur, quia solus accrescit.

Nam cum

Qui dicunt contrarium ali
a contrario sumpto latissime
non a simili ita argumentantur. Quia
aliter transmutat dum assumptum
naturam suam. Ergo res ipsa assumpta
patitur a re que alitur. Atqui simile
non potest pati a simili. Sed quod patitur
patitur a contrario sumpto latissime
Ergo quod alitur non alitur a simili
sed potius a contrario.

Præterea

Quia ali videntur significare
passionem exponit quod renerat
significat actionem. Nam proprie quando
quod patitur mutatur. Quod autem
alitur non mutat. Et aliter. Quoniam autem nihil
alere significat passionem nam quod alit
mutatur in substantiam eius quod alitur.
Quid quia opus esset aliter mutatur. Quare que alitur
autem quod mutat. Et simile in officio id in quod autem modo materia
dum calor rei diutius agit in alimentum. Unde si
non erit alimentum, veluti si calor stantio camelis comestat feram in substantiam. Nam feram
semine non esset alimentum. Quia nulla pars ipsius officio petens similem substantiam sominis.

cessionis. Hoc enim unum ex corporibus aut elementis ali & au-
gescere videtur. Itaque & in iis que oriuntur a terra, & in ani-
mantibus, ignis ipse causa efficiens horum intelligi poterit. At-
tamen hæc ille quodammodo adiuvat, non tamen planè causa est,
sed animus potius. Nam cum ignis augescere in infinitum possit,
quandiu aliquid subest, quod comburatur, eorumque que natu-
ra constant, magnitudinem & cumulo, terminus quidam sit, ac ra-
tio constituta, hæc profecto animi sunt, non ignis, & rationis magis,
quàm materia propria. Quoniam autem eadem vis est animi
ea qua alit, & qua procreat, primum de cibo differendum est,
quandoquidem hoc ipso officio a cæteris facultatibus distingui-
tur. Sed videtur contrarium ali a contrario, non omnia tamen
ab omnibus, verum ea contraria, quæ non solum alia ab aliis
oriuntur, sed etiam augescunt. Multa enim mutuam habent ori-
ginem, sed non omnia a contrariis quantitatis accessionem ca-
piunt, ut id quod valet, ex agro oritur. Verum ne hæc qui-
dem eo modo alia ab aliis aluntur, sed igni aqua pastum præ-
bet, aquam autem ignis alere non videtur. Ac in iis quidem cor-
poribus quæ simplicia sunt, hæc ipsa eiusmodi videntur esse, ut
unum sit quod alit alterum quod alatur, sed tamen de eo que-
stio est. Nam cum alij confirmant simile a simili ali, quemadmodum
etiam augeri, tamen nonnullis, quemadmodum diximus, contra &
contrarium a contrario videtur, quod res similis pati non possit: ci-
bum autem mutari atque concoqui, cum in contrarium aut in id
quod interiectum sit, fiat mutatio. Præterea cibus ab eo quod ali-
tur, quadam ex parte mutatur, quod in eo quod alitur, cibus non ef-
ficat, quemadmodum faber a materia quæ ei proposita est, non mu-
tatur ullo modo, sed hæc a fabro, qui materiam quæ non erat o-
peris ipsius, ad opus suum tantummodo transfert & accommodat.
Vtrum autem cibus id sit quod ad extremum evenit, an id quod
primum, multum interest. Quod si utrunque, sed ita ut unum
crudum sit, alterum concoctum, utroque modo nutritionem fieri
dici potest. Nam quatenus crudus est cibus, ea ex parte contrarium
dicitur. Quatenus autem concoctus est, simile a simili. Ex
quo perspicitur licet, utroque quodammodo & rectè & non rectè di-
ci potest. Quoniam autem nihil vitæ expers alitur, corpus certè anima-
te. Quare quæ alitur, in se habet quædam rationem, quæ faciat quod alitur
autem quod mutat. Et simile in officio id in quod autem modo materia
dum calor rei diutius agit in alimentum. Unde si
non erit alimentum, veluti si calor stantio camelis comestat feram in substantiam. Nam feram
semine non esset alimentum. Quia nulla pars ipsius officio petens similem substantiam sominis.

Ilud quidem

Responsio. Quia nihil agit in seipso.
Sed illud idem se videtur eorum plene
instrumento aperit et patebitur a seipso.
Hoc autem est equum alienum ac si quis dixerit
ad unum a seipso sententiis placidum
idem aperit et patebitur a se seipsum
tendit ad suam perfectionem. Propterea
quemadmodum ad seipsum ligatur opus est
in eo forma. Sic ad efficiendum seipsum in
organum.

Quoniam

Enarrat quod sentire sensus,
audire, videre et cetera quinque
alias, intelliguntur. *Quia* alii
sive eorumque, alias se habent et
facultatem.

De primo

Opponit sensus in actu et in potentia
continuit quod sit res que possit sentire
et que possit pati. Nam sensus in
actu est motus et motus est actus
rei que esse potest, quemadmodum res
est hanc in natura. Sed esse potest
ad quod tendit per actum. *Quia* actus
est actus et perfectus.

Itaque

Eodem modo quo prius indicat
rem que patitur, prius esse dissimilem
se habet. Ita de his agitur
in seipsum. *Quia* quidam
sunt dissimiles. Sed tamen
aliquemque qualitatem ignis.

Deinde

De intelligentia quomodo
animal dicatur sentiens potestate
exponit potestatem dici quodbus modis
et quibus aliqua potestas sine habitu
est cum infans et sciens potestate
quod sit ex genere eorum que possunt
scire scientiam. *Aliter* modo cum
sunt acquisiti sunt habitus. Nec
tamen existeret in actu et cum
Socrates quies dormiens est sciens
animal autem esse sentiens potestate
et in potentia modo. *Quia* cumque
natus est habet habitus sentiendi.

Alius vero

Confert ex aduerso id quod sentit
sive sit alii. Et ex his quibus qui
sciunt potestate dum Socrates ex
se comparat ad contemplandum
componit se ad exercendum habitus
sive per ad acquirendum tantum
est ergo ea potestas multum dissimilis

Pati etiam

Quia sentire et pati exponit
quod pati dicatur multis
modis. Nam in hoc accipitur id quod
patitur, est immutatio et quomodo
de eo decedit et aqua calida ab igne. Alias
id quod patitur, patitur ad conseruationem suam non
ad acquisitionem, nec diminutionem et cum calidum
patitur se moueri ab intelligentia. Denique
aliter id quod patitur sit perfectius quam prius et
cum Socrates famelicus gustat alimentum de
ab habitu tractatur ad conseruationem. *At*
Socrates non immutatur, quia non sit perfectior
quam antea, quemadmodum aqua calida fita enim

ARIST. DE ANIMO

non esse re ipsa, sed vim huius rei in se solum habere. Itaque non
sentit, quemadmodum res que incendi potest, non incenditur
ipsa per se sine re que incendere vrereque possit. Se enim ipsa ve-
ret, nec ignem re ipsa necesse esset adhiberi. Quoniam autem senti-
re duobus modis dicitur (nam et id quod vim audiendi videndi-
habet, audire ac videre dicimus, etiam si forte dormiat, et id
quod hac ipsa officia ac munera exequitur) duobus etiam modis
sensus dicatur necesse est, quorum vnus vis et facultas erit, alter
actio quedam. Eodemque modo sensu percipere, vim haben-
do, et fungendo munere. Ac primum quidem illud dicendum est
in his verbis quasi iisdem nos, uti pati, sentire, et munus exequi. Na-
m motus actus quidam est, et si inchoatus, quemadmodum aliis li-
bris diximus, et omnia patiuntur ac mouentur ab eo quod vim
efficiendi habeat, sitque in rerum natura. Itaque verè dici potest,
et a re simili, quanque rem pati, et a dissimili, quemadmodum
diximus. patitur enim cum est dissimilis, cum autem passa est, simi-
lis. Deinde quam variè sumantur, posse esse et re ipsa esse, distin-
guendum est, nunc enim pingui Minerua de us disputamus. Est e-
nim aliquid ita sciens, ut hominem scientem dicimus, ex eo quod
homo in us sit, que scientie capacia sunt. Est etiam cum dicimus
scientem eum in quo grammatica insit. Vterque horum non eode-
modo facultate preditus est, sed vnus, quod genus tale est ac ma-
teriam alter, eo quod si velit contemplari potest, nisi quid extra im-
pedimentum afferat. Alius vero iam rem considerat, vsumque
scientie et cognitionis, exempli causa, A, iam habet. Ac primi
quidem illi duo, vim habent scientie, ita tamen, ut vnus discipli-
na commutatus et affectus ex contrarioque habitu sepe mutatus
sit: alter ex eo quod cum sensu vel grammatica sit preditus, nec a-
gat, ad agendum se confert longè diuerso à superiori modo. Pati
etiam ne vno quidem modo dicitur, sed vnum genus est patiendi,
cum aliquis interitus à contrario oritur, alterum cum salus potius
et conseruatio eius quod vim habet ut sit, ab eo procuratur, quod
etiam est in rerum natura, et ita simile est, ut vis agendi ad a-
ctionem similitudine accedit. Quod enim scientia preditum est, id
ad contemplandi vsum conuertitur, id quod aut immutari non est
(aliquid enim rei accedit, non decedit, et fit in actum et perfe-
ctum). *Itaque*

Megat

esse rem commutationem
quod autem commutatio
scientie non debet dici scientia
quod autem commutatio
videtur esse mutatio
actum. Quod dixi nomine
mutationis dicendum est.

ctionem mutatio) aut certe aliud est commutationis genus. Itaque non recte sentiunt ij, qui id quod sapit, cum sapit & sentit, commutari confirmant, quemadmodum nec architectum cum edificat. Quod igitur ad rem & exitum id cuius vis tantum inerat, intelligendo & sapiendo perducit, non doctrina, sed alio nomine appellari debet. Quod autem ex eo cuius vis est tantum, discendo mutatur, scientiamque percipit, ab eo quod reipsa est, munusque habet docendi, id vel non debet dici pati, quemadmodum dictum est: vel duo sunt genera commutationis, quorum vnum sit in priuatas affectiones, alterum in habitum naturamque mutatio. Eius autem quod sensus est particeps, mutatio ab eo quod procreat prima proficiatur. quod cum procreatum est, iam scientia instar sensum habet. Atque etiam sensum re ipsa adhibere, eodem modo dicitur, quo contemplari: sed interest, quod ea quae sensum mouent, vt quae sub aspectum & auditum, ceterosque sensus cadunt, extrinsecus adhibentur. idque propterea fit, quod rerum singularum est sensus, qui suo munere fungitur, scientia autem rerum vniuersarum, quae quodammodo in ipso animo sita sunt. Itaque licet nobis cum volumus mente aliquid agitare & cogitare, sensu autem comprehendere non licet. Sit enim oportet aliquid quod sensum moueat. Quod etiam fit in artibus & scientiis iis quae in rebus sensum mouentibus versantur, atque ob eam causam, quod ea quae sub sensum cadunt, res sunt singulae & externae. Sed de his rursus differendi alius locus erit. Nunc hoc tantum explicatum sit, cum non simpliciter vnoque modo id quod vim tantum vt sit habet, dicatur, aliudque sit eiusmodi, vt si puerum in bello praesse posse dicamus: aliud vt si eum imperatorem posse esse dicamus, qui id etatis sit, quae in imperatore desideretur, eandem eius quod vim sentiendi habeat, esse rationem. Sed quoniam eorum distinctio nomine caret, expositumque est inter ea interesse, quemadmodum inter sit, certe patiendi verbo, & immutandi pro propriis nominibus vtamur necesse est. Quod autem sensu comprehendere potest, tale esse potest, quale iam reipsa est, id quod sub sensum cadit, quemadmodum diximus. patitur ergo quod non simile est, sed perperfectionis exitus similitudine affert, vt sit quasi idem. Sed primum de iis quae sensibus subiiciuntur pro cuiusque sensus modo & ordine dicendum est.

Sed vnumquodque

C. i.

Exponit obiecta quemadmodum intelliguntur illud frena. Sensus non fallitur circa proprias obiecta. Neque enim substantia est obiectum, sed color, ex quo est officium visus iudicare siue hoc mixtum panis, an aqua, an aliud quicquid. Quod dicitur distat illud corpus deo. Non re sed officium est visus iudicare, reus esse coloris, sed fallitur in colore, periaci agnoscendo. Quod enim longius distat videntur. Quod in alio idem contingit per accidens. Quod enim longius distat videntur. Quod in alio idem contingit per accidens. Quod enim longius distat videntur. Quod in alio idem contingit per accidens.

Eius autem

Colligit comparatio non praecedentem. Et enim vbi primum animal natum habet sensum, sentit postquam adaptum habet, non quod opus mutatione dicitur, sentit autem quemadmodum is qui habet scientiam non commutatur proprie dicitur eductus ad alium.

Sed interest

Quid dixit habere sentiendi, et sciendi esse similes per se. Quod non sit immutatio dicitur, sed habitus ad alium aduenit esse differentiam aliquam. Et enim sensus est rei cognoscere scientia rei quasi incorporea sensus rei singulae scientia vniuersae, sensus rei vniuersae scientia interna, propter ream etiam nullam res corporeae res ad se. Socrates contemplantur praeterea tanquam si sit nisi ad se res corporeae Socrates nihil sustinere potest per se, per se diffundit actus, quia mechanica operantur semper in rebus quae sub sensu cadunt, citius quae non esse quanta sine fine.

Nunc hoc tantum

Colligit duplicem acceptationem eius quod est sentire per se. Nunc autem dicimus, sentire per se, et sentire per se pati. Quia id quod est, patitur per se, per se, quia de se sunt propria vocabula consentaneum est. Et sensum dicamus esse passionem et patientiam in suo genere.

Quod autem

Quid ex eo permixtum est. Quod sensus se passio statuitur. Quod res quae passio est primo se dissimilis. Deinde Socrates ex eo nendus acri facido. Alio statuitur et fiat similis. Et enim si per se, per se dicitur Socrates quodammodo patitur. Alio non immutetur ad statum perfectionem.

De 2o. cap. 6.

Quid prolegomenorum ante divisionem sentimus quae est cap. sequentibus. Illud est quod quae sentimus quodammodo sentimus per se et prole. Quodammodo per se et communiter, alia per aliud.

Sed primum

Primum genus eorum quae sensus per se patitur est obiectum. Aliquod primum negationem coloris subiacet. Aliud est. Porro obiecta illa sunt qualitates quae dant per quas res sensibiles per se in sensu est aut difficile tractare obiectum. Factus est dicamus esse quod dicitur. Quodammodo per se patitur per se.

Cap. 6.

immundus debet esse aliquid
 interdictum, minusque, et
 diaphanum inter organum videns
 et corpus spectabile. Ite coloratus
 est id medium prime officii
 organum sed non habet in se causam
 causa autem est in re spectabili. Quia
 color videtur color qualis est rei
 spectabilis. Itaque si omnia essent
 colorata vel si nihil esset coloratum
 nulla esset spectatio sed necessarium
 est aliquid esse coloratum et spectabile
 aliquid medium interiectum quod non
 coloratum. Adhuc Diaphanum non est
 essentia aeris vel aquae sed est proprietatem
 minus cum partibus colorum et
 media enim solent videri rarij, immundi

ribusque celestibus. Lumen autem est actus & perfectio rei per-
 lucida, quæ ex parte perlucida est. nam perlucida ex vi modo &
 facultate sunt, in quibus modo ipsum lumen, modo tenebræ ines-
 se conspiciuntur. Lumen autem quasi color est naturæ translucida:
 cum eam ignis re ipsa talem fecit, aut aliquid eiusdem generis, id
 quod naturis celestibus contingit, in quibus aliquid vnum atque
 idem inest. Ac quid sit translucidum, quid lumen, ita diximus, ut
 nec ignis huius natura esse intelligatur, nec omnino corpus, nec vl-
 lius corporis fluxio (sic enim quoddam etiā corpus essent) sed ignis
 aut alicuius corporis eiusdē generis in re perlucida presentia. Ne-
 que enim duo corpora simul in eodem esse possunt. Lumen autē &
 tenebræ sic inter se affecta sunt, ut contraria esse videatur. Ac te-
 nebræ, huiusmodi habitus in natura translucida priuatio est. Ex
 quo illud etiam perspicui licet, lumen huius rei talis presentia esse,
 nec rectē Empedocle dixisse, aut si quis alius ita tradidit, lumen esse
 quod & feratur & in medio terræ, atque celi suspensum hereat,
 etiam si hoc nos lateat, quod & rationum veritati repugnat, & iis
 quæ animaduertimus. Ut enim paruo intervallo interiecto id nos
 lateat, certe ab ortu ad occasum postulare, ut id nos fugiat, magnū
 est. Color autem in naturam coloris expertem cadere potest, &
 sonus in rem sono vacantem. Coloris porro expertus est natura perlu-
 cida, & ea quæ aut prorsus cerni non potest, aut vix potest: quo
 in genere id videtur, cui tenebræ offusæ sunt. Natura quidem per-
 lucida huiusmodi est, non cum re ipsa perlucida est, sed cum eius
 vim habet. Eadem enim natura alias tenebræ, alias lumen est. Ne-
 que verò in luce sunt aspectabilia omnia, quæ sub conspectum ca-
 dunt, sed suus cuiusque rei tantum color. Sunt enim quedam eius-
 modi, quæ cum in lumine non cernantur, in tenebris tantum sensum
 faciunt, veluti ea quæ ignita apparent, & splendida. Vacant autē
 nomine hæc omnia, ut fungus, cornu, capita & squamæ piscium,
 oculique. nec ullius horum proprius color cernitur. Et causa quidē
 quæ sit, cur hæc videantur, non est huius loci exponere. Nunc autē
 hoc tantum perspicuum est, colorem id esse quod in lumine cerna-
 tur. Itaque sine lumine non videtur, propterea quod hæc coloris na-
 tura est, id quod vim habet mouendi rem quæ re ipsa perlucida est.
 Natura autem quæ re ipsa perlucidum aliquid reddit, lumen est.

Nec enim præclare

C. ij.

Obiter arguitur Democritus. Is putabat aciem debilitari et languere per
 longinquitatem corporis obiecti. Quasi corpus diaphanes interiectum ipsam labefactaret
 colligebat. Si vacuum esset ab oculis & ad oculum aciem non posse debilitare
 Antiquam in coelo diuisi. Itaque. Vero probat nec corpus quidem ullum quantum
 magnum. Nam color obiecti debet agere in corpus interiectum. Ipsi vero si
 ita sunt ut non possent agere in vacuum. Nec vacuum in organum. Ergo necesse
 est interiecti corpus non vacuum.

Quia dicitur lumen procedere a igne
 vel a stella. Quisquam forte putat
 lumen esse corpus. Sed hoc negat Arist.
 Sic enim esset sunt duo corpora. Et tunc
 lumen aliquid procedens a presentia ignis
 vel stelle.

Lumen autem

Ad argumentum probat lumen non
 esse corpus. Quod est corpus non
 commutatum in priuationem corporis sed in
 aliud corpus. Itaque lumen mutatum in
 priuationem purum lumen. Ipsi priuatio
 vocatur tenebra. Quæ non a lumen
 definitur quæ priuatio lumen in
 corpore translucido.

Nec recte Empedocle

Probat Empedocle qui posuit
 lumen esse corpus & feratur circum
 terram inter candelas. At aut Arist.
 Hoc debere vel patere vel probari.
 Mentum sit nam etiam aliquo
 tempore non videtur ipsi lumen
 & aliquid debere apparere.

Color autem

Admonet quod res
 interiecta cum non sit colorata
 possit se concipere colorem. Si enim
 colorata esset non conciperet alia
 quæ. Porro non coloratum dicitur
 quibus modis. Hæc corpus diaphanum
 Hæc corpus quod cum colore di-
 videtur. Ut quod est facile ab
 facile videtur. Hæc enim facilius
 magis colores dicitur. Hæc quod tendit
 ad colorem aquæ. Et coram apparet.

Nec vero

Enarrat ea quæ difficilis
 videtur in luce. Quia enim
 res colorate in oculis qui sunt
 coloribus prius animadueruntur
 quæ res in oculis in luce propterea
 parum cernuntur. Quia tamen in
 tenebris deest subtilitas emittit
 quodammodo colligant et facilius
 videntur.

Nunc autem

Probat quod color non videtur
 sine lumine. Color definitur
 quod mouere potest corpus diapha-
 num. Ipsi aut moueri non potest
 alia sine lumine. Et non potest
 sit corpus diaphanum non potest esse
 aspectatio ergo non potest esse
 aspectatio sine lumine.

Idque ex eo

Probat etiam necessarium esse ad
 videndum corpus interiectum
 diaphanum, illustratum. Nam si
 obiectum contingat organum non
 videtur. Idem ut fiat visio color
 obiecti debet mouere corpus diaphanum
 illud aut oculum. Idque per continu-
 ationem fit ut quæ longe distant
 nobis minus videantur quia acies
 est facillima quæ est tantum
 continuari possit.

Formis autem

Præterea Lumen esse artificiale
ex igne. Quomodo autem dicitur cernitur
ita et sonus tam in luce quam in tenebris nisi
corpus opacum fuerit interiectum.

ARIST. DE ANIMO

Eademque

Medius etiam in visu
ita in tactu et auditu quod
esse medium interiectum. Ac modum
quidem in auditu esse corpus opacum
non necessario lumen ipsum vel
corpus aliud opacum, ita ut
aer pulsus possit permeare.

Quod autem

Medium odoratus caret
nisi dicatur aer vel aqua
auditus autem est proprie aer. Sed
et aer et aqua per auditu possunt
interiecti deinde coarctant tunc
et certe illis duobus natura
est non solum in hac parte
sed in transmissione eorum que
exhibentur quibus sensibilibus
haec est differentia. Quod potest
aqua sola esse medium tactus
auditus non potest.

Nam cum

Negat in aqua esse medium
tactus nisi in piscibus. Qualiter
tamen et volatilia non efficiunt
nisi per respirationem pisces sine
respiratione.

Arg. cap. 8.

Disputatio De sono et auditu
De his que possunt sonare et audiri
non possunt: De echo: De medio
quod proprie est aer: De differentia
sonorum: Postremo de voce que
proprie est sonus animalis
non omnis tamen.

Idque ex eo intelligitur, quod si quis apponat aspectui quippiam, quod
colorem habeat, non videbitur. Sed color natura perlucida, ut aera,
mouet, a qua cum continuatur, sensus sedes mouetur. Neque enim
præclare hoc Democritus censuit, si inanis esset, et vacaret cor-
poribus locus inter nos, et calum interiectus, acriter cerni posse e-
tiam formicam, quæ esset in celo: hoc enim fieri non potest. aspe-
ctus enim tum denique efficitur, cum oculos res quapiam mouet,
atque impellit: quod cum ab ipso colore qui cernitur fieri non pos-

sit, relinquitur, ut ab eo spacio quod interiectum est. Ex quo per-
spicuum est, oportere aliquid in medio esse locatum, quod si inane
sit, non dico acriter, sed nullo modo quicquam cerni possit. Causam
autem in utroque, et in tenebris, et in lumine cernitur, atque id
necessario, propterea quod natura quæ perlucida est, ab igne per-
lucida redditur. Eademque ratio est, et soni, et odoris. Neuter
enim eorum cum eam partem in qua sensus habitat attingit, sen-
sum facit, sed ab odore et sono id quod interiectum est, impel-

lit, tum deinde ab hoc utraque pars in qua sensus inest. Quod
si quis eidem parti rem quæ resonat, aut odorem efflat, apponat,
nullum sensum faciet. In tactu etiam atque gustatu idem contin-
git, sed non apparet: cuius causa quæ sit, post intelligetur. Quod
autem interiectum esse debet, in sono quidem aer est, in odore ve-
ro vacat nomine. Communis enim quedam est, et in aere, et in
aqua affectio, ut res perlucida, coloris, sic odoris alia quedam, quæ
quidem in utroque horum inest. Nam cum aquatiles etiam bestias
constat odoris sensu affici, tamen homo eaque animantia quæ gra-
diuntur et respirant, sensum odoris habere, nisi respirando, non

Cap. 8.

possunt, cuius rei causa postea etiam explicabitur. Nunc au-
tem primum de sono, et auditu differamus. Est autem duplex so-
nus, quorum unus reipsa est, alter non est reipsa, sed ex eo intel-
ligitur quod esse possit. Sunt enim quæ resonare negamus, ut spon-
giam, ut lanam: sunt quæ sonare dicimus, ut aes et omnia quæ
solida, et leuia sunt quod resonare possunt. Idque est inter se atque
auditum, reipsa sonum elicere. Sonus autem reipsa tum elicitur
semper, cum alicuius ex alio atque in alio ictus elicitur. Ictus
enim ac conflictus est qui sonum facit. Itaque fieri non potest, ut

Est aut duplex sonus

Primum

Corpora non semper sonant actu sed aliquasunt quæ sonant
potestate. At ita. Alia quæ ne potestate quidem ut lana. Porro cum
corpora alia sonent, alia minime causa est cernitas /i/ interiectio pororum ingustissimorum. Quæ enim sunt
sunt ut es valde resonant. Quæ habent poros latissimos non sonant ut spongia et lana. Quæ habent
medios inter angustos et latos aliquantulum sonant tamen et vis soni aliquantulum preedit ex materia.

Cum facultas sentiens sit dimissa
in sensus interioris et exterioris
dictum sit iam primum de sonis
my opacum quomodo de visu
et illud obiecto nempe colore
consequenti ordine locus ge-
ogon ut de reliquis sensibus
quæ sunt et auditu
quo et tactu, donec ad sonum
soni gratia non tunc requiritur
interiectum tamen medium
Medium autem et tactu est aer
vel aqua. Cuius aeris
sonus quidam est, batum per se
resonantem tunc vel sonum per se
et aliquo corpore obiectum vel
sonum tunc sonum est
Corpora alia sonent, alia minime causa est cernitas /i/ interiectio pororum ingustissimorum. Quæ enim sunt
sunt ut es valde resonant. Quæ habent poros latissimos non sonant ut spongia et lana. Quæ habent
medios inter angustos et latos aliquantulum sonant tamen et vis soni aliquantulum preedit ex materia.

De aere

Unde fact sonus exponit. Aer per se caret son.
quia facillime secatur. Cum aut pellitur per
violentiam ducitur corporum. Quoniam
tunc editur sonus. Ab illo enim aere
externo agitatur is aer qui est in auribus
nostri.

Ob eamque

quidem soni expertus est, propterea quod facile dissipari potest, cum
autem dissipari non potest, eius agitatio est sonus. Idemque in auri-

Probat aerem naturaliter qui est

bus intus conditus est, ut summobilis, eoque acriter omnia impul-

si in auribus non esse vagus alter

sum genera sentiamus. Ob eamque causam in aqua audimus, quod

ad ipsam a natura intus reconditum aera non introeat, nec ad au-

res, propterea quod tortuosum flexuosumque iter habent. Quod si

quando fiat, non exaudimus: nec si membrana cerebri egrotet, que-

admodum non videmus cum membrana ea quae acient obducit, a-

gra est. Vtrum autem exaudiat quispiam, necne, auris quae semper

vt cornu tinnit, declarat. Semper enim quodam, & suo pulsu

Nec si membrana

aer, is qui inest in auribus agitatur. Sed tamen sonus est alienus no-

Potest membrana agnoscere multo

proprius, ob eamque causam nonnulli asseuerant auditum fieri per

inane quod sonet, quia per id audiamus, quod definitum certumque

aera habeat. Vtrum autem resonet id quod pulsatur, an id quod

pulsat, an etiam vtrumque, sed alio atque alio modo, questio est.

Est enim sonus motus eius quod moueri potest, quemadmodum ea

quae referuntur & resiliunt a leuibz corporibus, cum quis ea pul-

sat. Non omnia quidem iam vt dixi, quae pulsantur, & quae pul-

sum afferunt, resonant: vt si qua acus acum percutiat, sed id quod

pulsu agitatur, aquabile esse debet, vt aer confertim referatur &

Sed tamen

concutiatur. Sonorum autem differentiae non nisi ex eo qui re ipsa

Nisi sit quid loqui non fiet tinnit

est sono intelliguntur. Vt enim sine lumine colores minimè cernun-

tur, sic nec sublato sono acutus & gravis intelligi potest. Hac au-

tem translatione dicuntur, ex iis rebus, quae sub tactu cadunt. Acu-

Vtrum autem

go tempore. Nec verò acutus est qui velox, nec gravis, qui tardus:

sed illius fit, propter celeritatem huiusmodi impulsus, huius vero

propter tarditatem. Videnturque acutum & obtusum id quod in

tactu versatur, imitari. Quod enim acutum est, quasi pungi, quod

autem retusum est, quasi pellit: idque fit propterea quod illud cito,

Non omnia

hoc tardè mouet. Ex quo efficitur, vt illud velox sit, hoc tardum.

Non satis

Ac de sono haecenus. Vox autem sonus est quidam natura anima-

Earum enim quae sine animo sunt, nulla vocalis est, sed quadam

similitudine vocem fundere dicuntur, vt tibia, vt fides, ceteraque

inanima quae intentionem habent, cantum, & sermonem, vt etiam

vox eis tributa videatur. Multis verò animantibus non est data

Definiturus

Haec autem

Definitio

Definitio

Definitio

Definitio

Definitio

Definitio

vox, quo in genere ea sunt maximè, quæ sanguinem non habent, & eorum quæ habent, ut pisces, nec iniuria, siquidem sonus est aeris impulsus. Qui autem vocem mittere dicuntur, ut pisces qui in A-
cheloo amne sunt, branchii aut aliquo eiusdem generis resonant.

Vox autem est animantis sonus, qui non quavis parte referatur, sed quoniam omnia quæ resonant, id tum faciunt, cum & aliquid percutit & aliquid percutitur, idque in alio quodam, quod aer est, consentaneum est, ea vocem sola fundere, quæ aëra accipiant. Ut e-

nim lingue usus duorum munerum causa datus est, gustatus atque sermone, quorum gustatus necessitatis, ob eamque causam in plu-
ribus reperitur: sermo autem ornatus causa comparatus est. Ita spi-
ritu utitur ad duo natura, & ad calorem insitum, quod est neces-
sarius, (causa autem alio loco exponetur) & ad vocem, in quo deco-

rum potius quam necessitatem respexit. Respirationis autem instru-
mentum est guttur, quæ quidem pars pulmonis causa est, data, pro-
pterea quod animantes gradientes caloris copia quam in hac par-
te habent, ceteras superant. Respiratione etiam eget locus primus
qui cor continet. Itaque necesse est cum inspiratur, aëra intrare.

Quocirca vox est, pulsus respirati aeris qui ab ea anima, quæ in his
partibus inest, ad arteriam efficitur. Neque enim omnis animantium
sonus est vox, quemadmodum diximus (lingua enim resonare
potest, qualis est sonus tusientium) sed & animatum esse debet
id quod pulsatur, & cum quadam visione. Vox enim est sonus
quidam alicuius rei interpretis. neque verò respirati aeris ictus est

eodem modo quo tusis, sed cum aeris qui in arteria est, fit cum ip-
sa arteria conflictus ab illa parte effectus. Quod ex eo sciri licet,
quia fieri non potest, ut vocem mittat is qui ducit, aut edit spi-
ritum: sed is modò qui retinet, etenim cum retinendo mouet. Ex

quo etiam perspicuum est, cur vox non sit data piscibus. Neque
enim guttur habent, quæ quidem parte carent, propterea quod
non ducunt spiritum, nec respirant. Qui autem eos vocales esse di-
cunt, vehemèter errant: cur autem, alio loco dicendum. De odo-

re autem, eaque re quæ odoratum mouet differere difficilius est, quam
de superioribus. Neque enim perinde perspicuum est, quid sit odor, ut
quid sonus, quid lumen, quid color, idque eò fit, quod non inest
in nobis acerb hic sensus, sed eò à multis animantibus vincimur.

De quo dero respirati C. iiii.
Narrat quomodo edatur vox. Ab eadē lingua quæ est necessaria refectura spiritus.
Sunt autem ad anteriorem vocalem. Inde conflictus quicquid aeris cum arteria edit sonum,
causatur vocalis nisi alia organa operentur, quæ sunt guttur, lingua, dentes, Labia,

Summa Cap. 9.

De odoratu ubi exponit quanta licet organum et medium. Inde obiectum
varias species odoratum. Et quot modis dicatur aliquid non odoratum. Perique
modum differat odoratus animi, ab odoratu bestiarum.

Vox autem
Sonus omnium nobilissimus
est vox. Is sonus non comprehenditur
ab definitione precedente. Præterquam
vero definitionem vox admonet quæ
est quæ non habent vocem. Ac
fuit illa inanimata habent vocem
huius metapso dixit.

Multis vero
Ne omnia quidem animantia
habent vocem. Nam quæ carere sanguine
de venis non respirant. Ac pisces
etiam habent sanguinem ut can-
ones. Quod aut obiectum de piscibus
Agathis, sicut in illa inanimata
per branchias possunt trahere eicere
liquorem et concutere et fiat sonus. Vel
forte per conversionem aliam ad pellem
sed ille sonus non est vox.

Vox autem
Causa cur pisces non edant vocem
Omnis vox fit per emissionem aeris
cum aer emissus percutit aerem quodam.
In piscibus autem nulla est emissio aeris
quia non respirant.

Utrum enim
Antipodora. Quare ergo et
pisces habent sanguinem. Respondetur
quod habent tunc quæ necessitatis de-
fuerit. Imperfectione vero animantia
habent etiam gratia ornatus. Et certe
decorum est aures parare et canere
etiam quadrupedia per vocem exprimere
sentia animi. Multo aut magis homines
enarrare potentiam cause primæ. Aliam
modum quæ animantia respirant, respirant
semper per necessitatem sed non edunt
vocem nisi quæ volunt. Ita respiratio fit
semper per necessitatem.

Respirationis
Exponit causam necessitatis ad
quam comparatur sit guttura respirans
videlicet ad temperandum calorem interum
qui eo calidior est in quibus respirant
fuit quæ sunt calidiores natura. Pisces
vero etiam aquæ non eorum ea attractione
aeris. Nonne vero aer est calidior quare
ergo respirant? Aeris propter calidam respi-
rat aeris maxime calidum.

Quocirca vero
Definitio vocis quæ melior dicitur
Cap. 9. certari possit. Quoniam in
gutturis duæ diæ sunt. Una
per quam transmittendus est cibus.

Et hæc quæ inter respirandum aerem
emittitur. Altera est per alteram
vocalium. Cum videlicet a pulmonibus
spiritus eo mittitur, qui inde ad
gutturum aëra pulsus regreditur. Inde
et in imperfectionibus resonat semper
fere eodem modo. In quibus autem per
emulationem lingue perfectionis
variatur. In hominibus denique vocem
multis efformatur. Admonet subinde
vocem esse voluntariam non etiam
eandem esse interpretem, eamque quæ
fit in fantasia, fieri per rationem
aeris ab altera via. Quibus de causis
patet falsum et cetera eiusmodi non
esse vocem.

De odore +

Quorum caro procedunt et si tardo sunt ingenio Quorum autem ingenio

Quoniam probationes eorum que tractantur
de sensibus perinde ab experientia difficultatibus
est hominibus aliquid tradere de Odore
Hinc nunquam est olfactus sine voluptate
propter odorem quod in hominibus, de dolore
propter amaritatem, in canibus aut potest esse
olfactus sine dolore et voluptate. Inde
et videtur dici olfactus hominibus, Quodalis hic sensus.
modum et diuis quatenus est in hominibus
et quatenus in animalibus, nec parum
vident. Quae nunquam vident colores nisi
cuius modi del contrario.

ARIST. DE ANIMO

Remisse enim homo olfacit, nec quicquam eorum quae odorem ef-
flant, percipit sine dolore aut voluptate, quod non sit in eo subti-
lius. Quo etiam modo consentaneum est, animantia ea
quae duris sunt oculis, colores sensu comprehendere, nec colorum,
nisi ex terrore, & metus vacuitate internoscere posse varietates.

Videtur enim

De exponatur odoratus
contextus primum cui gustus. Cui quo
gabet magnam cognitionem propter
speciem eiusdem, noli. Nam et odor
acer et dulcis. Etiam sapor sed magna
est differentia penes alium. Et enim
quidam accipimus in hominibus et
factus. Odoratus finissimus.

Nam cum ceteris

Probat obiter factum esse acerrimam
in hominibus. Videtur enim et dicitur
ingenium comitari acerrimam tactus
et autem percipi acit in quod specie
hominum. Nam etiam aliter
parit et frigiditas. In hominibus aut
multo. Atque in induratis hominibus
illud est et si non micum. Quo potentius
ingenium est, eo ceteris, et magis obnoxia
finissimus sensus ex tenuis.

Et aut sapor

Homines mutati sunt differentia
odorum a saporibus. Itaque obiecta
sunt quaedam quae habent odorem et
saporum eiusdem, et dicitur quod
itaque modo est dulce. Alia dixerunt
Nam crocus et rosa habet odorem
dulcem, non ita saporem. Quaedam
sunt quae carent odore et habent
saporum.

Iam vero

Context odoratum cum ceteris
sensibus penes facultatem ad indicanda
contraria. Nec enim contrarias
formas debiti dulce et amarum sed
etiam contraria genera sonorum, non
sonorum et odorem, efflans, non efflans.

In odorum

De ante et ex quo
applicata sunt multis modis, ita et nunc
Inodora. Et quae carent odorem
Vet quae habent parum vel nullum
Odore modo dicuntur sapida, insipida.

Odoratus

Repetit etiam quod dicitur ad
quodam, et medius odoris, et saporibus
et aqua. Ceteris aera.

Itaque quaestio est

Quaestio enim movet an cetera animantia eodem modo sentiant olfactum quo
homines. Respondens negative, nam est
forte boues et equi odorantur spiritum, et alia
carent sanguine.

Sic etiam odores hominum genus distinguit. Videtur enim hic
sensus quandam habere rationem ad gustatum: & similia sunt
genera saporum, & odorum genera. Sed gustatus in nobis est
acrior, propterea quod ipse est tactus quidam, qui sit in ho-
mine acerrimus. Nam cum ceteris sensibus a bestiis longè mul-
tūque superemur, tamen tactus iudicium in nobis quā in
plerisque aliis acrius est. Itaque prudentia bellus homo ante-

cellit: hinc in hominum genere ex hoc sensu, excellenti inge-
nio atque tardo sunt praediti, ex alio non sunt. Quorum enim
praedura caro est, et tardo ingenio sunt, quorum autem molli est
ingenio. Ut autem sapor alius dulcis est, alius amarus
res. Sed eorum partim habent odorem, & saporem eiusdem gene-
ris, partim contra, ut suavem dulcemque odorem, & dulcem etiam
saporem. eodemque modo odor est acer, austerus, acidus, pinguis.

Sed quoniam, ut antè dixi, non perinde noti sunt odores, ut sa-
porum, ab his rerum similitudine nomina duxerunt. Dulcis enim a cro-
co & melle ductus est. acer a thymo ceterisque generis eiusdem.

Quod de reliquis indicandum est eodem modo. Iam verò quemad-
modum auditus, singulique sensus, ille & in re versatur quae au-
ditum movet, & in ea quae non movet, alius & in eo quod sub ocu-

los cadit, & in eo quod aciem oculorum fugit: ita odoratus & in
eo quod odorem efflat, & in eo quod non efflat, cernitur. In odore
autem, partim ex eo dicitur, quod nullo modo ullum odorem afferre
possit, partim quod exigui atque terti odoris sit. Eodemque modo sa-
pidum & insipidum dicitur. Odoratus etiam medio quodā inter-

uallo, ut aeris & aqua, existit. Etenim aquatiles bestiae odorem sen-
tiunt, itemque ea quae sanguinem habent, & quae non habent: quemad-
modum etiam volucres, quarum nonnullae procul ad pastum
odore illectae commeant. Itaque quaestio est, num bestiae eodem mo-
do omnes olfaciant: homo verò respirando, ita tamen ut si

non ducat spiritum, sed edat, aut retineat, non sentiat odorem, nec
quodammodo afficiatur.

De illud quidem

Proposit etiam animantia eadem quae carent sanguine. Nam videntur respirare et olfacere. Ergo de his
aliter sensus quam homines, vel olfaciunt, alio modo. Ac melius quidem est dicere non esse alium sensum, quam
et ipsa odore cum quada pstantia et odore acit emouuntur more hominum.

et ipsa odore cum quada pstantia et odore acit emouuntur more hominum.

Odoratus est sensus rei quæ odorem gnatum habet. Sabet.

LIBER SECVNDVS.

41

procul remotus, nec si propè adsit, nec si res quidem odorata intra naves apponatur. Ac illud quidem, nullum sensum moueri ab eo quod sensibus apponatur, commune est animantium omnium: non sentire autem odorem, nisi respirando hominū proprium est, id quod experientia potum est. Quapropter bestiolæ quæ sanguine carent, quia non ducunt spiritum, aliquem alium sensum habeant, præter eos quos enumerauimus. Sed fieri non potest, si quidem odorem sentiunt. Sensus enim rei quæ odorem habet, eumque vel bonum vel malum, odoratus dicitur. Præterea illas ab iis rebus quæ tetri acrisque odoris sunt, cuius generis sunt bitumen & sulphur, aliæque vehementia extingui, non minus quam homines, cernimus. Ex quo fit, ut odorem, etsi non respirantes, sentiant. Videturque huius sensus instrumentum in hominibus, à bestiarum instrumento eo modo differre, quo oculi, ab iis quæ duos & corneolos habent. Oculi enim molles, palpebris quasi inuolucro sepiuntur, quæ nisi aperiantur, non cernunt. Eius autem animantibus, quæ oculos duos & corneolos habent, nihil tale datum est, ob eamque causam statim cernunt ea omnia, quæ in lumine obiciuntur. Eodem igitur modo sensus odoratus instrumentum, aliis nulla re obductum instar oculi, datum est: iis autem quæ spiritum ducunt, quoddam operculum largita est natura, quod cum respirant, aperitur, venis itineribusque amplificatus. Ob eamque causam ea animantia quæ spiritum ducunt, in aqua non olfaciunt. Ea enim respirando, odorem percipiunt necesse est, quod in aqua facere nullo modo possunt. Odor autem arida res est, ut sapor humida instrumentum autem odoratus est, quod tale reddi potest quale illud est. Quod vero sub gustatum cadit, quiddam est eorum quæ tactui subiciuntur, eoque fit ut non cadat sub sensum per alienum corpus quod interiectum sit: neque enim tactus. Atque etiam res ea in qua sapor inest, in liquore qui materię locum tenet, degustatur: quod quiddam est propositum subiectumque tactui. Itaque in aqua etiam sensum habemus inserta ingestæque re, quæ iucundum saporem afferat. Neque eius nobis sensus esset, per id quod interiectum est, sed quia humori, ut potioni, admixta esset. Color autem non ita ex eo quod misceatur, aut fluxionibus cernitur. Quod igitur hic medio respondeat nihil est: ut autem color est quod sub conspectum cadit, ita

Color autem

Indicat per hoc differre gustum a cæteris sensibus. Color enim non ita apertus est ut aer medius habeat alium colorem, sed res sicca ita apertus est ut gustum habet. Et humores habent saporum aqua. Et ergo obiectum gustus. Super humores sed nihil. Cuius ergo admisceatur aliquid quod habeat vim condimenti. Otenim sal quia potest facile liquari. Et quia potest facile liquari. Et quia potest facile liquari. Et quia potest facile liquari.

Videtur quod huius
Conferat duos modos olfaciendi
Cuius duobus modis videndi. Homines
enim aliter vident quam pisces. Et
homines discernunt colores, sine
meta vel desiderio pisces non ita.
Homines non cernunt nisi apertis
palpebris: pisces carent palpebris.

Eodem igitur

Partes altera comparationis est
in piscibus, non est operculum oculorum
ita nec illis nec his quæ carent
sanguine est operculum caruncula
odorantis. Et aut in hominibus. In
operculum aperitur in hominibus
clauduntur in stare palpebrarum. In
aut est aperit, potest aer odoris inueniri
et diffundere in aqua, sine caruncula
pisces aut possunt se consequi sine
operatione inuolucrorum si carent
inuolucris. Homines non possunt
quod aut aperit et claudunt inuolucra
et respiratio.

Ob eamque causam

Reperit thesauri lex 7. Ovis
respiratio fit per attractionem aeris
propterea et homines et non attrahunt
aerem in aqua nec possunt olfacere
sine attractione non olfaciunt, in aqua.

Odor autem

Differentia odoris et saporis.
In odore extasit quicquid spiritus
est et aridus et sapor autem
semper est humor quasi condimentum
humori operantur olfactus est caruncula
super oculos et naves sola apta
ad patendum a corpore odorato.

De gustu. Cap. 10.

Restant sensus duo necessarij
gustus et tactus. De tactu
aut suspensus obiectum deinde organum
de quod modis gustus dicatur
Cap. 10. comparatione aliorum
sensuum.

Quod vero

Gustus omnis est tactus sed
non quomodo malo neque per se libet
corpus est enim in lingua, faucibus,
et gutture. Videndum de sapore
per tactum. In alijs sibus partibus
corporis, tactus quidem sed non vis
indicandi de sapore. Quo fit ut gustus
a tactu distingatur. Cuius delicti
videtur tactus perfici sine medio
interiecto: hoc gustus tametsi reuera
est alij medium ut dicitur in
cap. sequente.

Atque etiam

Inprimis videtur posset medium
gustatus esse liquor. Atque vero
negat sed aut liquorem esse dicitur
per quod proxime afficiatur gustus.
Nam res sicca quæ habet vim saporis
negatur habere vim omnino. Sed
habet vim inueniendi saporis in
humore qui humor afficiet gustum.
Potest aut et res humida habere vim
de saporis delicti humum.

De aut aspectus

Confertur gustus per similitudinem
cuius indicantur de contrariis coloribus fieri
de gaudia et pinatione. Item de re supra
modum lucida, delecti de solo tametsi
non dicitur eius sit de coloribus: sed et
fons auditus de bonis contrariis, sono
scentio, sono maiore quam ut percipi
possit sine actus an gaudis. Item
gustus eodem modo se habet ad saporis
ad gaudium et pinationem, ad saporis
maximos, a quibus tunc bonum magis
quam ut possit indicantur de differentiis.

ARIST. DE ANIMO

sapor id est quod gustatur. Sed nihil saporis sensum facit sine hu-
more, omniaque eius generis vel humida sunt re ipsa vel esse pos-
sunt, ut ea quae sale condita sunt, quae eadem facile liquari pos-
sunt, aptamque vim habent ad gignendum in lingua liquorem. Ut
autem aspectus est rei quae oculos mouet, eius quae non mo-
uet. (Tenebrae enim eos non mouent, etsi earum iudicium sit in a-
spectu) et praeterea rei supra modum splendida, (hac enim aciem
oculorum fugit, etsi alio modo atque tenebrae) sic aurium indi-
cium et ad sonos et ad silentium pergit, quorum illi audiuntur,
hoc non auditur, itemque ad vehementes sonos, quemadmodum res
splendida sub aspectum cadit. Ut enim parui soni non possunt au-
diri quodam modo, sic nec magni nec vehementes. Quae autem a-
ciem oculorum fugiunt, et aptae vocantur, partim eiusmodi sunt,
ut plane fugere dicantur, quomodo etiam in aliis rebus id quod
fieri non potest, partim ita ut cum natura sua cadere sub aspe-
ctum possint, non cadant tamen, aut vix et aegre cernantur, quo-
modo etiam απου et απυειροι, id est, quod pedibus caret, et
quod ignem non sensit, dicitur. Similiter gustatus etiam, et in eo
quod gustatur cernitur, et in eo quod non gustatur: quale est,
id quod vel paruum, vel malum saporem habet, vel gustatum

Quae autem

ocula

que opponuntur
his quae significant ea quae cadunt
sub sensum fieri componuntur a voce
et propterea sunt ambigua et alias
significant primum pinationem et
eius de Animus copatos, alias
non pinationem sed quidquam
accedat ad pinationem, et
dicitur απου et απυειροι quia ibi
primum obiecta fuerit igni cocta est.
Alias in significare possunt quae
cum difficultate cadunt sub sensum
ut si de sol copatos.

Similiter

Eodem modo sonorum, et de
αυειροι / i / in gustabile.

Ignis autem

Quia via potabilia sunt humida
et contra de humida per se salubefacit. Fons autem et principium horum omnium ab iis du-
afficiunt gustus, via potabilia afficiunt
deum, alias απου et απυειροι, humida
potest significare id quod non est humida
ut si de aliis de quod humida quida
est sed non debet potari qualis
et exenta.

Quoniam

Describit organum gustatus.
Ipsa est rima quidam per se
non humidus sed qui possit humefieri
in extremitate linguae ad partem
superiorem huius vocatur rima.

Instrumentum

Probat organum esse sic ut ex se
steris in estate si situndus
apenas quidquam sic ut lingua
transmittit forte poterit non possit
Sed potest contrarietatem esse de
ad sit modicus sum de delecti dum
manditua panis tunc enim tunc
ex partibus superioribus quam
inferioribus natura enocat modicum
humorem a quo concipiatur sapor
panis, qui humor mox afficiat
gustus. Quod si per immixtionem aeris
abundet pituita sacra huius corruptet
panem immutabitque saporem. Si
pituita dulcis per gulentia panem
gustabitur sed quia est superflua
humor huius panis afficit linguam etiam
cibus transmittatur sine gustu. Atque
tunc dicitur quantumlibet robustus videtur gustatum.

ut planè fugere dicantur, quomodo etiam in aliis rebus id quod
fieri non potest, partim ita ut cum natura sua cadere sub aspe-
ctum possint, non cadant tamen, aut vix et aegre cernantur, quo-
modo etiam απου et απυειροι, id est, quod pedibus caret, et
quod ignem non sensit, dicitur. Similiter gustatus etiam, et in eo
quod gustatur cernitur, et in eo quod non gustatur: quale est,
id quod vel paruum, vel malum saporem habet, vel gustatum
citur, quae ad potandum apta sunt, et quae non sunt: praesertim
cum utrumque horum degustatio sit quedam: ita tamen ut hac
insalubris sit, gustatumque labefaciat, illa salubris sit, et ad na-
turam accommodata. Sed quod ad potandum aptum est, et ta-
ctus et gustatus commune est. Quoniam autem id quod humi-
dum est, sub gustatum cadit, necesse est eius instrumentum sen-
sus, nec re ipsa humidum esse, nec eiusmodi, qui humefieri nequeat.
Afficitur enim quodam modo gustatus ab eo quod gustatur, qua-
tenus sub gustatum cadit. Humefiat ergo oportet, saluum et in-
colume manens id quod humefieri potest. Instrumentum autem
gustandi non humidum esse, hinc intelligitur, quod lingua ipsa si
arida sit, aut admodum humida, saporem non sentiat: quippe quae
tactu suo primi liquoris periculum facere videatur. Ut cum quis
pragustata re acris saporis, aliam degustat, et quemadmodum
agris omnia amara videntur, propterea quod in eorum lingua
probat quod res aliqua possit transmitti sine gustu. Item in ipso panis
efficiere et res dulcis mox acris videntur. Quod et indicat non ad gustum
de tametsi ex ea non est organum gustus dicitur. Et in ista indicat de sapore, quia
humor superfluous qui est in organo tunc organum afficit ipse aut transmittit
sine gustu. — — —
Saporum autem
ut in coloribus ita in saporibus qui contrarii sunt sunt simplices. Alii res sunt simplices
color res contrarii sunt albus, niger, flavus et subalbus purpureus subniger, niger
et ruber. Ceteri res participantes ex nigro et rubro vel ex rubro et albo
sunt intermixti qui et sunt mixti contrarii aut sunt simplices. — — —

maiora eius humoris copia abundet. Saporum autem genera, colores ita imitantur, ut simplices contrarij sint dulcis & amarus, quos sequantur, illum quidem pinguis & crassus, hunc salus: quibus interiecti sunt, acer, austerus, acerbus & acidus. Hæ enim ferè sunt saporum varietates. Ita fit, ut id aptum sit ad gustandum, in quo sit vis talis: id autem gustatum moueat, quod re ipsa eius sit efficiens. Eorum autem quæ tactum mouent, & tactus, eadem est ratio. Si enim tactus non est sensus vnus, sed plures, ea etiam quæ tactum mouent, plura sint necesse est. Quamquam pluresne sint, an vnus, quæstio est, & quod sit instrumentum sensus quo ea quæ tactum mouent, iudicentur: Vtrum caro & in alijs aliquid quod eius vim obtineat, necne, sitque caro medium, & primus sensus aliud quiddam interius. Nam cum sensus omnis vnus repugnantia esse videatur: ut aspectus alborum & nigrorum, auditus acuti & grauis soni, gustatus dulcis & amari saporis: tamen in sensu tangendi multæ sunt contrariorum repugnantia, calida frigida, arida humida, dura mollia, & si quæ sunt eiusdem generis. Sed ad hanc quæstionem explicatio adhiberi potest, alios etiam sensus in multis repugnantijs versari, ut in voce, non solum est acutus sonus & grauis, sed etiam magnitudo & paruitas, lenitas & asperitas vocis, aliaque generis eiusdem. Quinetiam coloris sunt hæc tales varietates. Sed tamen quidnam sit subiectum, ut auditui sonus, sic tactui, perspicuum non est. Verum autem intus sit instrumentum sensus necne sit, sed caro statim hoc ipsum sit, pro argumento sumi non debet, quod simul atque eam tractat & attingit quispiam, sensu afficiatur, præsertim cum si quis ei apponat subtilem membranam, ut primum tetigerit, sensu eam sit affecturus. Atqui non est id quidem dubium, quin in tali re non sit sensus. Quæ si cognata esset & insita, profectò facilius etiam ac celerius ad sensum perueniet. Itaque hæc ipsa pars corporis eam vim habere videtur, quam aer nobis circumfus, si eum nobis coniunxisset & inseruisset natura. Videremur enim vno aliquo, & sonum sensu percipere, & colorem, & odorem: vnusque nobis sensus aspectus, auditus odoratusque videretur. Nunc verò quoniam seiunctum est id à quo motus oriatur, perspicuum est diuersos esse sensus, quos commemorauimus.

Itaque hæc ipsa pars

Respondet quæstio per similitudinem. Pellis nra ut medij tactus quemadmodum Quæ alij sensus Sed hæc est differentia Quod pellis est porus nostri Itaque semper eadem numero circumscribitur aut quo circumscribitur dicitur mouetur Impe fit diuersis. Itaque si aer esset semper idem numero qui nos circumfunderet Quæstio autem liceret fateri alios 4os sensus esse in sensu vnus Qui iudicaret de multis repugnantijs ex Quæmodum tactus per pellem eandem numero interiectam quæ est pars nostri iudicat ex æquo.

Restat sensus postremus
Disputanda aut quot sint qualitates
tactiles & sintne multa genera
tactum & quod sit propriè obiectum tactus
Itaque quod organum & quod medium
Quæ quæstiones facile obferuntur
Denique de quibus sit officium tactus
iudicare.

Sorum aut

Propositio Initio quæstiones duas
transandas. Priori respondebit
Dise in vno tactu sed etiam habere
Cap. II. Vnde iudicandi de multis
differentijs qualitatum tactilium.
Posteriori eandem non esse organum
& tactus, sed medium.

Nam cum sensus

Quæ sit prima repugnantia
subiecta tactui non ita est
manifesta. Itaque sit alij sensibus
Nam prima quæ subiecta auditui est
acutus & grauis sonus. Quæ visu
albus & niger. At tactui nequias
Veriusne durum, remolle An calidum
frigidum subijciantur. Sed quia
Itaque organum iudicat de omnibus
qualitatibus tactilibus superuacua
mentis videretur tactum diuidere
in multos sensus.

Sed tamen

Admonet subiectum tactus esse
vniuersum. Si si voce sua qualitas
tactilis. Si alij aut sensibus obiectum
habet non est color & obiectum visus.

Itaque autem

Quæstio 2^a. Primum autem ad hanc
quæstionem in partem eam quam iudicat
Utrum sit organum & multo interiecto
primo deicit Caro autem sine pelle est
cuiusmodi Ergo ipsa est organum. Obijciunt
Itaque primum si consideretur donec tempore
sensu non est sed simul. Quia simul
tempore sentit caro & vis interna. Sed
municipium et sonus est in maris
interno. Itaque si primo sentit
tactu est interius Caro est medium
Itaque si manus mea est calida
Tua frigida Eandem secus percipies
calorem manus meæ interiecta tenui
issima membranula. At si nihil esset
interiectum Ergone vis prima perci
piendi erat in membranula. Minime
sed in manu tua Quanto aut magis
sic dicendum esset si membranula esset
pars tui corporis. Itaque non magis est
si simul tempore tangatur pellis
innata. Si sentiat res intrainseca
Quæ & sola habet fontem sensus.

Obicit in partem quam defendit videtur
multos esse tactus etenim tot sunt genera
tactuum quot sunt genera obiectorum nam
omnium obiectum est tactus organum tactus 44
ibi dicitur. Hinc ergo quot sunt genera
qualitatum tactuum tot sunt facultates
tactuum organum. Porro organa constare
ex 4° Elementis manifestum est. Si quidem
si ex aere solo, fluant in partem aeris stare non possit, profecto ex terra atque ex his concretum sit neces-
etiam, si ex aqua sola. Possunt ergo
organa percipere qualitates tactus
et elementorum. Quod si est multum corpus quoddam nobis insitum, et copulatu medium esse eius quod
videm esse facultates sed unum organum
Quemadmodum item homo numerus
habet facultates multas.

ARIST. DE ANIMO

Quaquam hoc in tactu nunc incertum est. Cum enim ex aere vel
aqua animatum corpus, quoniam aliquid solidum esse debet, con-
stare non possit, profecto ex terra atque ex his concretum sit neces-
se est, qualis est caro, et quod eam imitatur. Ita necesse est etiam
corpus quoddam nobis insitum, et copulatu medium esse eius quod
videm tangendi habeat, quo sensus qui plures sunt, oriuntur: plu-
res autem esse, linguae tactus indicat, quae eadem ex parte et om-
nium rerum, quae sub tactum cadunt, et saporis sensu afficitur.

Plures autem
Exponit quod eadem pars habere
possit diversas facultates. Deluti
lingua eadem possit tactu percipere
et gustu. Quod si partes eadem
etiam gustarent videtur posset unus sensus
tactus et gustus. Tamen si
maior dissimilitudo inter sapores et
calidum frigidum Quam inter calidum
frigidum et humidum siccum.

Quaeret autem
Si oportet esse aliquid medium tactu
illud non potest esse aer vel aqua
necesse est esse aliquid quoddam. Atqui
non videtur aliquid quod nobis
innatum est per tactum. Est ergo
medium. Adhuc non posse esse aquam
medium tactus ita patet. Quamvis
corpus alterum contingit si eadem
dignum aqua corpus aliquid solidum
contingat aliquid necesse est aquam quam aqua ad ea quae in aqua sunt, sed magis nos latet, (quem-
admodum ea etiam animantia, quae sunt in aqua) an humida res
aliquid si enim est medium ipsa contingit
corpora non habere eundem. Quod ap-
paret de aqua fieri extendit et de
aere. Quod tamen est ob eandem quia
aer non ita videtur. Quod si aer per
tactus est ex interiectum corpus et ergo
non est contactus duorum solidorum
sed solidi cum non solido, nam cum
de corpus habet tamen dimensionem
quodammodo interiectum fuerit quod
quo minus contingant quae videtur
contingere.

Itaque igitur
Subiungit de necessario
medium esse medium tactus et
gustus. De tactu illud esse pellam
animatum. Atqui quoniam est aliquid
medium ergo tactus est. De gustu
et tactus differunt a ceteris quibus
Quod ceteris afficiantur et longinquo
tactus et tactus et primo modo
solum tactus tactus tactus inter obiectum
et organum.

Quod si
Reperit similitudinem super dictam
nam etiam videtur in tactu inter
et tactu inter organum et tactum
et negatque tactum. Si enim
membrana interiecta perciperemus
aquam videtur videtur nihil
interesse inter pellam et aquam.
Indicat medium esse negatque
tactum et contactum. Quod
videtur nisi forte Arist. vellet partes esse adque interiores in membris sed sensus si detegantur fuerant.

Definiere
Friede
Friede
Friede

De toto aut.

De toto aut. 2.
Prima. Res quae agunt in seipsum imprimunt tantum qualitates non substantias non quantitates. Ita ferens
spiritus afficit seipsum aliud nihil imprimens quam qualitates quasdam. Iste qualitates vocantur formae
naturaes seu eo modo quo significatur antequam imprimat quidem formam suam in materiam sed non
materiam.

② a anteny

Definit obiectum talis sine
qualitatem tactilem Differentiam
corporis quatuor corpus qd. Nam
colores non ita sunt differentie corpo
rum quatuor sunt corpora. Humida
vero & sicum quia sunt de eadem
elementorum de mixtura sunt quali
tates corporum finis sunt corpora.
Colores aut corporum finis sunt operata,
Sunt enim exsiccantia & sentiant longe.

Georgius Venet

Definit organum tactus. *quod*
est sine sensu tactus sine alio quodcumque
interuenit q. tale esse potest qualis est
res extrinsecus apert. Veluti dum
afficitur tactus ab aere frigido extenuo
Et enim in organo vis patienti dicitur
Id q. agit facit patienti sibi simile.

Quocirca

Colligitur conclusio nem inam.
Quia Qd qd apt primo est dissimile
Et de organum habet vim patiendi
necesse est ut obiectum sit ei dissimile
proinde propterea si res aliqua est aque
calida atq; minus non percipies
calorem Alio ita in ceteris qualita-
tibus Causa est Quod res aque calida
non aptat in manus Cum qd res
similis Et quemadmodum

Et quemadmodum

Respondet obiectioni. Quisquis
dicit Ergo si factus patiatur a hoc
calida debet esse frigidus et si a
frigida calidus. Ad ist. negat sequi
nam dno dico organum factus esse
contrarium rei obiecte atis et si
organum factus sit temperatus. Quem
admodum licet dicere rubrum esse
contrarium nigro et sic rubrum
temperatum est. Quod autem temperatum
est uno extremum sicut vicer extremum.
Ita autem vixus nec est niger nec albus
sed nec cuiusquam coloris deponit de
coloribus frigiditate, ita organum factus
nullam rem debet habere qualitatem
bactrem, sed esse promptum ad quamlibet
obiectam recipiendum.

Proterea

Considerat proprietatem tactus
quam habet communem cum ceteris
sensibus. Est enim tactus in hoc
ut rei tactilis & non tactilis
per se res corporea non tactilis
tunc 2 modis vel quia non minus
monet sensum tactus posse variari
veluti aer vel quia non potest
tingi tuto veluti facula combure
dum vel etiam venenum ingestum
non tangit.

in genere quatuor

2) eodem modo organum sentiens non
percipit quatenus substantia nec quidquam
quantum sed et aliquid quale. 46
Organum enim ipsum p[er] se p[er] se
et simile. Itaque p[er] se sentiens
qualitatem per se quam
attenditur similitudo. Cap. 12. dam ac

bent ad interimendum. Ac de singulis quidem sensibus prima qua-
dam ac rudi forma subiecta diximus. De toto autem sensu

③ x quibus

Secunda. Res quae afficit
sensum debet quidem esse dissimilis
et contraria sed non supra modum
Alioquin sensum labefactura. Orga
nism enim sentiendi per se est
simile. Corda organa quae afficit
et resonat medicum tacta per
volentiam rumpitur.

genere, hoc intelligendum est, sensum esse id quod vim habet acci-
piendi sine materia formae & species rerum sub sensum cadentium

15 Ut cera annuli forma sine ferro, aut auro accipit, signumque au-
reum aut aeneum recipit, non quia ex parte as, vel aurum est. Fo.

démque modo ⁱⁿ n^o qu^oque sensus ab eo quod colore, aut sapore
aut sono præditum est, afficitur: quod non fit quatenus ⁱⁿ unumquod

que eorum est hæc, vel nulla substantia, sed quia tale, atque ex ratione. Principium autem sentiendi est id in quo hæc talis virtus repe-

ritur. Atque id quidem idem est, sed eius est natura, & ratio di-
 versa. Quodenim ^{organum} sensus percipit, est id quod ^{subiectum} eadem ^{quantitas} magnitudo, sed non

corpso, quo vlm habet sentiendi: nec sensus magnitudo est, sed il-
lus vis & ratio. Ex quibus hoc etiam perspicuum est, cur ea que

inquet sensum, si qualitatibus excellent, sensus instrumenta labefactent. Si enim sit in sede sensus vehementior motio, ratio ipsa in

qua sensus consistit, dissolvitur, quæ admodum cocentus, & conterio, si chordæ vehemēter pulsentur. Illud etiā perspicuum est, quāobrem

*ex qua gignuntur terra no sentiant, quæ & parte quandam ani-
matam habent, & à rebus tactū mouentibus afficiuntur: nam &
^{atque ab aliis} fruges &c. nascuntur. Hoc est manifestum.*

principio quod species rerū sub sensum cadentium recipit: quodque

num aliquo modo afficiatur ab odore id quod olfacere non potest:
aut à calore id quod non potest cernere. Quod etiā de ^{multis} ceteris eveni

Respondens ad Joannem
potest. Cum vero odor id sit, quod odoratum mouet, & si quid o-
^{placens}loris sensum afficit, id odor faciat: profectò nihil neque eorum que

olfacere no possunt, ab odore affici potest: eadēque est ratio cat-
rorum: neque coru^{affici ab odore} que possunt, nisi quatenus quodam eorum vim

habet sentiendi. Quod hinc etiam perspicui potest, quod nec lumen
 & tenebrae, nec sonus, nec odor. Vllomodo corpora afficiunt. sed ea

tantum in quibus insunt, ut spiritus cum tonitru ligna discerpit.
Quaquam res quæ sub tactum cadunt, atque saporibus corpora affi-

ciunt. Aliter enim à quo tandem inanimatæ res paterentur, atque immutarentur? An illa etiam afficiunt? an non omne corpus eam

vim habet, ut ab odore & sono patiatur, & ea quæ ab illis afficiuntur,

de communitate, *Interim*, Et provisione naturae Deinde de
cap. quid intersit intersit Inter intro et intelligere Et diff.

line corpore inens agens possit. Item de comparatione facultatum
remode motu locali, animalium qui alias pcedit ab appetitu

Disputatio de numero, de communitate, de unum, et provisione naturae Deinde de organo, de sensu, de objectis. Tertio aut cap. quid sit intellectus intellectus sentire et intelligere ut distinguat mens ab animo appetente. Sequentibus usque ad novum de mente patiente et agente et quomodo mens patiens non possit esse sine corpore Inveniens possit. Item de comparatione facultatum mens cuius facultates Animi. Postremo de motu locali, animalium qui alias praeferit ab appetitu Aliis de morte. — —

tur, nullo certo termino coercerentur, nec manent, velut aer, qui olet quasi aliquid deceperit? Quid est igitur odore affici, nisi aliquid accipere & quasi pati? an olfacere quidem est sensu percipere, aer autem affectus, citò eiusmodi efficitur, qui sensum moueat?

ARISTOTELIS DE ANIMO LIBER TERTIVS.

Non esse autem sensus, nisi quinque (hos autem dico, aspectum, auditum, odoratum, gustatum & tactum) ex his intelligi potest. Si omnium quorum tactus sensus est, nunc etiam sensum habemus (omnes enim eius quod tactum mouet quatenus mouet, affectiones, tactu à nobis percipiuntur) necesse est, si quis sensus absit, partem etiam aliquam nobis abesse, in qua sensus sit sedes. Ac ea quidem quæ nos contingentes sensu percipimus, sensu tangendi quo præditi sumus, percipiuntur: quæ autem medio interiecto sensu percipimus, ac non ita, ut ea cōtingamus, simplicibus interuallis, ut aëre atque aqua, percipimus. Res autem ita habet, ut si vno adhibito medio, multa quæ sensui subiiciantur, quæque diuersi sint inter se generis sensu percipiantur, necesse sit eum qui instrumentum sensus societate naturæ cum illo medio coniunctum habeat, vim eam habere, ut vtrumque sentire possit: velut si ex aëre sit sensus, & aer tum soni sit, tum coloris. Si plura sint eiusdem, ut coloris, & aer, & aqua (vtrumque enim perlucidum est) is etiam qui alterum eorum tantum habeat, per vtrumque sentiet. Ex duobus autem quæ simplicia sunt, ex aëre & aqua, sensus solum constant: pupilla enim naturam aquæ, auditus, aeris, odoratus alterius horum imitatur. Ignis autem aut in nullo reperitur aut communis est omnium. Nihil enim sine calore vim sentiendi habet. Terra verò aut nullius est, aut certe maximè tactui propriè quoddam admixta est. Ita relinquatur nullum esse sensus instrumentum quod aquæ & aeris expers sit. Hæc autem etiam nunc nonnullis animantibus suppetunt. Omnes igitur sensus in iis animantibus, quæ non sint imperfecta.

Hæc autem

intelligitur perfecta animantia quæ mouentur loco. Porro omnia quæ sunt quinque sensus & de quibus organa sensus nunc eum præterea habent vni sentienti. Quia quædam sunt quædam vni sentienti & de quibus organa sensus nunc eum præterea habent vni sentienti. Quia quædam sunt quædam vni sentienti & de quibus organa sensus nunc eum præterea habent vni sentienti.

Deprim. Cap. I.

Confirmat sensus tantum quinque ex comparatione organorum. Probet etiam medium esse aerem inter aquam & ignem. Adhuc per prudentiam naturæ diu animantia habere sensus quinque. Contemplatur quædam commune de sensibus quinque, sed de proprio obiecto & de aliis per accedens. Vbi etiam per accidens falli possit. Hæc quidem duo postremo paulo fufius quam in 6 præcedentibus.

Non esse autem

Satis quidem videtur sensus Cap. I. esse quinque. Confirmatur autem de eis quinque, præterea sunt enim tot sensus quot sunt genera organorum. Sunt autem quinque. 2. Quibus organum tactus affligitur et per se partem corporis. Alia quatuor habent certas quædam sedes. Quæ si corrupte sint, de male habent sensus perierint. Et si perierint, tactus autem distinguitur ceteris potest. Satis videtur organum sensus tactus. Affligitur & organum manu tacto distincta sunt. Sunt ergo quinque, non plures aut pauciores.

Ac ea quidem

Ut comparantur iuxta prædicta media primum. Ita sunt in quibus et tactus medium, temperatior, et pellens in ceteris simpliciter, et diaphanum.

Res autem

Conferuntur organum cum medio. Quia enim tactus est medium soni et coloris, qui vtrumque organum habeat poterit vtrumque sentire. Si alterum organum sit carebit eo sensu. Item quia vtrumque sensus sunt media duo quicunque vno medio ut possit, poterit et altero. Ita quisquis poterit percipere colores per hunc interiectum poterit etiam per aquam et cetera.

Si plura

Inquiritur cuius naturæ sint organa. Quæ eorum sunt elementis. Itaque de quibus organa sunt maxima, in quibus organa sunt per se aqua, sunt enim quodammodo eiusdem naturæ cuius sunt media. Et in colore, sapore, sono media sunt aërea et aqua. Itaque etiam organa. In tactu media sunt aqua et terra. Et in gustu media sunt aqua et terra. Itaque etiam organa. Denique in quibus organa sunt per se aqua, sunt enim quodammodo eiusdem naturæ cuius sunt media. Et in colore, sapore, sono media sunt aërea et aqua. Itaque etiam organa. In tactu media sunt aqua et terra. Et in gustu media sunt aqua et terra. Itaque etiam organa.

Nec vero fieri

Repetitio ex 6 precedentibus. Sensus
quing habent quina obiecta que percipiunt
per se. Alia aut obiecta sunt motus & magnitudo
figura, in quibus communia sunt
nec percipiuntur nisi per accidentia.
Ita & tactus & visus & auditus
possunt percipere globum motum.
Sed per accidentia. Nunc quia est
res colorata. Quia habet qualitates
tactiles, quia est sonans. Ita
inquant per accidens ut si dicitur
te videre per ducem Atque non
et visus iudicare de colore.

ARIST. DE ANIMO

nec debilia, reperiuntur. Constat enim talpam oculos sub cute ha-
bere. Ita si nulla est alia natura aut affectio, quæ non aliquam natu-
ram, quæ hîc est, attingat, profectò nullus sensus abest. Nec verò
fieri potest, ut proprius sit ullus sensus eorum quæ communia sunt,
quæ eadem vnoquoque sensu improprie, & per aliud percipiamus:

Aliter enim

Admonet non enim omnino
esse æque accidentarium videre
motum & videre Cleonis filium
Hoc enim potius est accidens
est. Prius quia natura voluit
motus per se sensus iudicare

Quæ autem

Exponit quemadmodum non
sit ita accidentarium magis
facillime visus potest scire si
Cleonis filio de in realiqua
eadem natura & amara. Neque enim
omne quod est rufum est amarum.
At vero non fallitur in motu. Hoc
de motu & ceteris communibus
omnes sensus iudicare possunt per se
quodam modo sed visus de re amara
per accidens.

Sed quærat

Obiter ponit problema
Quare non sit unus sensus
in multis rebus respondens
adhiberi tunc hoc potissimum
beneficio multorum sensuum
discerni affectiones communes
a propriis singulorum sensuum
Si esset solus visus sensus
aspectuaret per aliam viam ita
facillime esset discernere esse
inter magnitudinem et alorem
sensuum alorem tunc alibi oculis
magnitudinem vero posse etiam
per tactum iudicare. Propterea
intelligimus discernere esse inter
magnitudinem et colorem.

Arg. Cap. 2.

Postrema disputatio de
sensibus ubi tractat
varias proprietates organorum
nonum obiectorum. Cap. 2.
Quod sensus sit accipiendo. Item
Quod sensus dicatur potius improprie
quam in aperto. Deinde quod
sensuum motus patientis habent
nomen motus agentis prout motus
in greco vocatur quemadmodum dicitur
et organum. Item dicitur et
quemadmodum dicitur. Subsec
quenter ratio cuius sensus
discernendis iis que sunt communia
Postremo agitur de similitudine
huius per ducem quare dicitur
quod maxime de tactu.

nim omnia motu sentimus: ut magnitudinem, motu. Ita figuram
etiam, quippe cum figura quædam sit magnitudo: quod autem quic-
scit, ex motus privatione: numerum verò coherentis naturæ priva-
tione: tum verò iis quæ propria sunt. Vnusquisque enim sensus v-
nius sensum habet. Ex quo perspicitur, fieri non posse, ut cuius ho-
rum suus quidam sensus tribuatur, ut motui. Sic enim fiet, ut nunc
cum dulcis rei sensum aspectu habemus. Itaque fit propterea quod
vtriusque sensum habemus, quod cum concurrunt, ea agnoscimus. A-
liter enim nullo modo, nisi aliena vi non sua aliquid sensu percipi-
mus, veluti Cleonis filium, non quia Cleonis sit filius, sed quod al-
bus, cui Cleonis esse filium accidit. Atqui eorum quæ omnium sen-
sum communia sunt, communem iam sensum habemus, idque per
se ac non per aliud. nullus igitur est sensus proprius eorum. Neque
enim aliter ea sensu perciperemus, nisi id quod dictum est, ut nos
Cleonis filium cernimus. Quæ autem sunt alterius propria, ea sen-
sus alij improprie ac per aliud percipiunt, non hoc ipso quod sunt
illi ipsi singuli sensus, sed quia unus sit, cum sensus simul in eodẽ
versatur, ut bilem amaram esse ac rufam. Neque enim certè qui-
etiam diversus sensus vtrumque unum esse iudicat. Itaque fallitur,
& si quid rufum sit, bilem esse existimat. Sed quærat hoc loco ali-
quis, quid ita plures sensus non unus tantum nobis sit datus. Anne
consequentia, & ea quæ communia sunt omnium nos fugiant, ut
motus, magnitudo, & numerus? Præsertim cum si aspectus unus es-
set, & idem in candore versaretur, magis hæc nos laterent, omnia-
que nobis candor esse viderentur, propterea quod color & magni-
tudo simul in eandem rem cadunt. Nunc verò quoniam in alio etiam
sensu communia insunt, planum fit, aliquid aliud vnumquodque
eorum esse. Quoniam autem nos ipsos & cernere & audire per-
cipiamus, certè vel aspectu nos cernere necesse est percipiamus, vel
alio sensu, qui idem & in aspectu ipso, & in colore qui obicitur,

Quoniam

Illud cogaret precedentibus. Nam quia dictum est de colore
obicitur cuiusque sensus confirmat proprium obiectum non aliunde
proprio sensu. Nam facit supponere quod aliqua pars corporis ab oculis
de colore tunc de colore illius partis oculis iudicabit. Ergo coloris
aliqua alia pars corporis potest iudicare de colore oculi vel oculis
de colore propriis. Nam si hoc est quia esset proprius sensus
sensus iudicat tunc de colore. Quia sensus de seipso iudicaret. Et probatur et aliter.

Inde colligit Aspectum esse
in accipiendo. Alioquin videtur
oculus etiam immittere colore. Qui
non mittit neque enim Rubeus aspernit
colorem Rubei quia sic dividit de
Luce et tenebris non necesse est quod
accipiat colorem potest ergo disti-
ngere a colore vel a luce vel a
tenebris quasi a privatione non autem
emittere

Alterum argumentum ad
probandum eandem fides. Postquam
erit aspectus in non similes ipse
nisi habet de aspectu. At vero
aspectus habet etiam plantarum
coloris quoniam vidit etiam h color
et res ab ipso Ergo aspectus accipit
non emittit.

Quoniam
S. inferius passio organi
cum actione obiecti. Quomodo
modum in ceteris motibus et unus
actus actionis et passionis. Ita
in sensu quodam sensus et actus
tunc est actus obiecti super et
passio organi ipse vero nunquam
durantem in actu. At vero facili-
tas resonandi a facultate audiendi
longe differt cum una esse possit sine
altera. Quoniam actus duarum
facultatum sonificant eundem
motum numero et sunt semper in

Quod si et motus
Tamen si ille actus idem est
videtur in eodem verius in organo
quam in obiecto. Etiam est quidam
motus. Et motus est verius in
re mota quam in momento in
reus mota necessaria mouetur.
Et res mouens possit qui sece
Accedit quod motus intelligitur quasi
mutatio et obiectum videtur
igit in visum non mutatio. Visu
aut concipiens dum concipit eadem
quam non habebat mutatio. motus
hinc procedit non obiectum.

Sinus igitur
Quoniam differunt ratione
Actus sine passio organi & actus
sine actio obiecti directus nona tribu
enda sunt si modo liceat. Hæc
actus obiecti sonantis vocales
sonatis Actus aut organi Auditio
Quo modo in ceteris sensibus Actus
organorum & obiectorum etiam
comparari possunt. — nihil dicitur

Sed in ymagine
 In catervis autem sunt Obiecta
 actus carere nomine. Organum enim
 habet nomen ystalem. Itaque actus
 sensorum locativa appetitio Sed alia
 rei colorata in oculos caret nomine
 Etiam actus Linguae gustantis est
 gustatio Sed actus Obiecti gustabilis
 caret nomine. In tactu tactio est etiam
 organum et affectio organi Obiecta
 carere nomine.

Subiungit *epiphany sine actu obiecti esse semper simul cum essentia organ*
Nam quatuor energiarum actus unus est et ipse unus non distinguitur a
essentia aut organorum et obiectorum non ita sunt simul. D. i.

Quæ autem

ARIST. DE ANIMO

Obitex penes id coarguit Antiquos
qui sine distinctione dicebant sensum esse
sensibile esse simile semper. Sicut
quidem simile si sint alia non tamen
simile necesse facit si considerentur
facultate. Quid enim velat quod
nimis sunt res per se habiles animalibus.
Ac tunc quidem erunt sensibilia
non sensus.

rei quæ sensum mouet, & eius quæ sensu percipere potest, natu-
ra autem & ratio diuersa, necesse est, simul & interire & conser-
uari tum auditu qui ita dicatur, tum sonum, tum saporem, tum dequ-
stationem, aliisque eodem modo. Quæ autem ex vi & potestate di-
cuntur, non necesse est. idque non rectè tradiderunt ij qui ante nos

Quod si

Inquirat causam quæ obiecta
quæ excedunt modum labefactant
sensibus nostros. Et est quod ex parte
sensuum sine aspectu, nec saporem sine gustatu posse existere. Quadam enim
ex parte recte, quadam non recte dixerunt. Cum enim duobus mo-
dis sensus & id quod sensibus percipitur, dicatur, & ex vi quæ in
sensibus est, & ex usu atque actione de his quidè vera est, de aliis non
vera est. Natura autem est vera eorum sententia, illique vno modo & simpliciter de us
differebant, quæ non vno modo dicerentur. Quod si cõcentus qua-
dam vox est, & vox atque auditus, sunt quasi vnum & non qua-
dam sit necesse est. Ob eamque causam aures obtundit atque labe-
factat id omne quod nimia quadam & acutie & grauitate soni
præstat. Itémque in saporibus gustatum, in coloribus etiam aspe-
ctum, id quod nimio fulgore nimiaque opacitate præditum est, &
odoratum nimis dulcis aut acer odor labefactat, quod sensus quæ-
dam ratio sit. Itaque iucunda & grata sunt, sincera & simpli-
cia omnia, cum modus quidam ratioque adhibetur. Veluti quoda-
modum est aut dulce, aut salsum. Tum enim grata sunt. Quæquam
ea quæ permixta confusaque sunt, maius habent cum concentu
commercium, quam acuta & graua. Tactui autem propositum
est id quod vim habet caloris aut frigoris, sensus verò, ipsa ra-
tio & temperatio est. Sed ea in quibus hæ affectiones maiores sunt,
quàm decet, vel offendunt sensus, vel labefactant. Ergo vnusquis-
que sensus & in subiecta ac proposita re quæ sensum mouet, ver-

Quæquam

Tactui autem
quæ supra dicta sunt
qualitates potissime tactiles
videntur color & sapor nega-
turi ab humore et siccitate coarctante
ita afficitur tactus ut a calore et
frigore.

Tactui autem

ea quæ permixta confusaque sunt, maius habent cum concentu
commercium, quam acuta & graua. Tactui autem propositum
est id quod vim habet caloris aut frigoris, sensus verò, ipsa ra-
tio & temperatio est. Sed ea in quibus hæ affectiones maiores sunt,
quàm decet, vel offendunt sensus, vel labefactant. Ergo vnusquis-

Quoniam

que sensus & in subiecta ac proposita re quæ sensum mouet, ver-

Ex prædictis etiam colligitur
sensum bene fieri per medium &
vnde tactus. Otenim sensus debet
indicare de differentiis obiectorum
Non autem indicabit nisi per medium
Ergo debet medium præcedere
Veluti vis edocinandi non primolâsque res quæ sensibus percipiuntur collatas inter se, internosci-
mus atque sensu percipimus, & differre inter se, & quid diffe-
rant, hoc sensu faciamus necesse est. Sensus enim hæc mouentia

Nec fieri potest

Ex quo perspici licet, carnem ultimam non esse sentiendi

Ad probandum quod tactus
per medium assumuntur symptotes
que inquam recte prius Quod
eiusdem sit sensus sine organo indicari
de differentiis illorum genere sed
diuersis specie Non autem eiusdem
sensus indicare de differentiis
ita diuersis genere nisi forte altera
est vis item indicat ut vis de
alio ut motu veloci. Sed genera alia
et dulce esse res diuersas namque sensus
sed duo debent indicare.

Ut enim

Altera est, Semper iudicium de differentiis fieri eodem tempore
enim quodam iudicat sas duas res differre nisi eodem tempore
duas res diferentes. Et hoc obiectum de ab illo differre respectu
quæ ab vno habetur Ab altero non habetur. Vnde est completum
namque duarum eodem tempore ita erit iudicium de differentia
tempore.

sedem. Necesse enim esset id quod indicaret, tangendo indicare. Nec fieri potest, ut id quod indicat, diuersis dulcia ab albis differre iudicet: sed alicui vni horum vtrumque notum esse debet. illud enim perinde est ac si diceret, cum huius ego, tu illius sensum habes, constare illa esse inter se diuersa. Vnum igitur aliquid sit oportet quod aliud dulce, aliud album esse dicat. Cum ergo idem aliquid hoc dicat, profecto ut dicit, ita & animo & sensu percipit. Illud igitur perspicuum est, res esse diuersas a diuersis non posse iudicari. Quod etiam fieri non posse in diuerso tempore, hinc perspicui licet. Ut enim idem asserit, aliud bonum esse, aliud malum, sic quando vnum diuersum esse dicit, etiam alterum dicit, neque id quando per aliud & improprie, velut si nunc dico aliud esse, non tamen nunc aliud esse dico, sed ita, & nunc dicit, & nunc esse diuersum. Simul igitur. Ita & vnu quippiam est quod diuersa esse illa iudicat, idque in vno quodam ac minimè distincto tempore facit. At verò fieri non potest ut contrariis motionibus idem simul agitetur, quia ex parte diuidi non potest, atque in tempore quod diuidi nequeat. Si quidem enim dulce est, sensum, vel mentem hoc modo mouet: quod autem amarum est, contrariè, & id quod album est alio modo mouebit. Num igitur id quod indicat simul & numero diuidi & tempore separari non possit, cogitatione autem & ratione possit? partim ergo ut diuiduum res distinctas percipit, partim ut indiuiduum, quippe cum ratione diuidi possit, loco verò, tempore numeroque non possit. An ne id quidem fieri potest? Etsi enim idem vim habeat, ut & diuidi possit & non possit, atque sit contraria, tamen re ipsa vtrumque esse non potest, sed cum id quod esse poterat in rem confertur, tantum diuidua res est, nec idem simul album & nigrum esse vilo modo potest: quare nec species eorum simul accipere, si eius generis est sensus & intelligentia. Verum perinde hic res habet atque in puncto quod partim vnu est, partim duo, quia etià ratione diuiduum est. Quod ergo indicat, vnu est atque simul, quatenus diuidi non potest: quatenus verò potest, vnu non est. Bis enim eodem signo simul vititur. Ac quatenus quidem ad duo vititur termino ipso, duo indicat, & diuersa fit, ut a diuersis: quatenus vero vnu est, vno & simul vititur. Ac de principio quidē quo animatia vim sentiendi habere dicimus, dictum sit hactenus. Quoniam autem

Quoniam

D. ij.

Primum per se sententia antiquorum. Si sunt tres facultates duae animalis moueri loco et sentire. Consequenter est ut moueri loco intelligere conueniat sub eo quod est moueri loco. Praeterea et potest videri esse in eadem sententia quia ita describunt spiritum et intelligentiam quasi sententia et cogitat sententiam cum vi sentiendi. Nam res eiusdem speciei alicuius percipiuntur, quia a quibus sententia et cogitat sententiam. Si ad eum modum mutatur vis intelligenti potest quodammodo contineri ab vi sentiendi.

Ita et vnum

In partem aduersam Argumentatio. Sensus non indicat nisi de eo quod accipit. Atque eodem tempore non percipit nisi rem vnam. Ergo nisi de re vna eodem tempore iudicet non potest. Dissoluitur duo argumenta. Quod partim eodem tempore iudicat de duobus partim non iudicat. Iudicat enim distincte de sententia et obiecto differre ab aliquo. Sed non iudicat a quo differat donec multa percipiat diuersis temporibus.

Elserim

Nihil deat quo minus idem sit duo contacta quia illa duo significant potestatem veluti pax et Pax equorum dimittit et quidlibet. Quatenus enim illud primum mouetur in quo fit iudicium est veluti punctum in tempore ipsum iudicium est veluti punctum et momentum. Quatenus vero ad illud punctum vel momentum potest ferri tempus est quidquam diuersum. Non quod punctum diuidatur in duas partes sed quod ad punctum possit contineri aliud. Ita patet quomodo modum iudicium esse possit diuiduum et indiuiduum. Iudicium aut factus est simul cum seipso. Sed potest primum ferri postea aliquando quomodo factus iudicet.

Exum perinde

Proferat exemplum de puncto in libro. Quicquid potestate est duo est diuiduum punctum autem in medio lineae potestate est extrinsecus huius et extrinsecus illius. Ergo duo ergo diuiduum. Quatenus aut consideratur quicquid in medio lineae continue ut indiuiduum. Ita iudicium et ita momentum.

De 3. cap. 3.

Media disputatio inter facultates sentientes et intelligentes. Inquirunt quid ad antiquis tractatum sit de illis duabus. Ac tametsi habent multam similitudinem et intelligere et magis distinetur quam ut idem esse debeant censeri. Quia et si multis modis confusa nata sequitur ex eo de Anima Cap. 3. intelligente.

Et enim omnes

Narrat causam erroris Antiquorum
Manifestum est organum sensus & sensum
corporeum. At vero mens operatur
extra organum. Quia vero typi putabantur
mentem operari extra organum confun-
debant sensum cum intelligentia.

ARIST. DE ANIMO

duabus maximè differentiis animum definiunt, mutatione loci, &
intelligentia, iudicio, atque sensu, animo cernere & sapere, quasi
quiddam sentire videtur esse. his enim duobus res animus iudicat
atque cognoscit. Et veteres quidem sentire ac sapere idè esse dicunt,

Disputat aduersus eam sententiam
Quæ est simile æ
fauti cognosci. Ita enim innuuntur
falsitas intelligentia. Significat
re mens intelligens dicitur
vera. Ut enim res intellecta est
vera. Sic et mens intelligens
est vera. Atqui non semper est
vera. Quia vero innuuntur quia
est res simplex & res vera composita
ita vero non per se similes
est mens intelligens cum sensu,
etiam a sensu res similes
cognoscitur. Accedit quod error
et scientia sit eadem contrarium
mens aut non habeat contrarium
Ergo sine falsitate sine erat mens
non videtur quidquam cognosci a
simili.

id quod Empedocles his versibus indicat.
Semper enim ad præsens hominum sapientia crescit. Et alibi,
Hinc ipsos diuersa docet sapientia semper.
Idem etiam illi Homeri significant,
Talis enim cunctis ratio mortalibus hæret,
Quam vult quotidie esse parens hominumque Deumque.

Hi enim omnes ut sensum, sic mentem corpore & cuidam naturæ addi-
ctam existimant, remque similem è simili sensu percipi atque ratio-
ne, id quod etià initio huius disputationis explanauimus. Atqui æ-
quum erat simul eos de errore etià disputare. Magis enim animatior
attingit, & diutius in eo animus versatur. Itaque necesse est, aut
id quod nonnulli sentiunt, ea omnia vera esse quæ videantur, aut
errorè rei esse dissimilis perceptionem. Hoc enim contrarium illi est,

De sensu

Aggerit multas differentias
Inter sensum & mentem
Mentem habent soli homines.
Sensum etiam cetera animalia.
Quin etiam et loquaris de intelli-
gentia et hominum sensus non
habent circa primum obiectum.
Intelligentia autem habent. Illi enim
enim iustitiam iudicant non tamen
dicunt prudentiam vel scientiam
falsi sed intelligentiam contra animam
ad se. Sed sensus sentiunt non o-
bere ratiocinantur.

quod simile sit à simili cognosci. Videtur autem error & scien-
tia eadem esse contrariorum. Ac sensu quidem percipere, & in-
telligere non idem esse, hinc perspicui potest, quod cum illius omnes
animantes sint participes, hoc tamen in paucis reperiatur. Neque
verò intelligere, illud quo & recte & non recte res percipiuntur.
(Recte enim scientia, prudentia & opinio vera percipit, non recte,
eorum contraria) non inquam, hoc ipsum intelligere est, idem quod sen-
su percipere. Sensus enim semper verus est eorum quæ eius sunt iudici,

Visio enim

Ut magis distinguantur mens
& sensus conferantur opera à sensu & ratione differat, tamè nec sine sensu existere potest, nec
tiones utrumque. Visio ergo sine
parva est et apud sensum ut dicitur
canis agnoscit suum domum. Visio
mantis autem tametsi sequitur
visionem in hominibus, & quæ opera
tione mentis. Differre autem visi-
onem ab existimatione sine liquet
et quod quilibet libet imaginari
Non autem quilibet bene existit
falsum sed visio est rei singule.

& omnibus hominibus datus est. Sub ratiocinatione autem falsum
etià cadere potest, nec ea illi nisi cui ratio, cõuenit. Visio enim cum
sine hac ipsa, existimatio & animi sententia, non esse autem idem
visionem, & existimationem, hinc intelligitur, quod visio est in no-
stra potestate, cum volumus. Aliquid enim possumus ob oculos po-
nere, id quod faciunt, qui memoria causa quædam sibi simulacra &
imagines effingunt. opinio autem in nobis sita non est, quippe cum ne-
cesse sit nos aut falsum aut verum dicere. Præterea cum de re aliqua
gravi & terribili, aut etiam forti sententiam dicimus, statim affi-
cimur. In visione autem ita affecti sumus, ut si solent qui in picturas

Præterea

Altera differentia. Qui
vident picturas commouentur
quidam non & quasi aduertant
verum vel falsum. Qui autem
in re certissimi sententiam ferunt
per existimationem ita afficiuntur
et iudicant vere vel falso.

Existimationis
Tertia. Existimatio habet alias differentias quam sensus & scientia
Neque enim fantasie species sunt scientia & opinio, prudentia, et tam
que sunt existimationis. De ea autem
Distinguitur visioem a ceteris facultatibus primò quod existimatio
partes animi intelligentem & sentientem. Neque enim visio est sensus
Intelligentia tametsi & semper cum sensu.

res horribiles audaciæque plenas cernunt. Existimationis etiam ipsius differentia sunt scientia, opinio, & prudentia, eorumque contraria, de quorum distinctione alio loco dicemus. De ea autem parte animi qua intelligimus quoniam à sensu differt, cuius una pars imaginum quæ nobis offeruntur videtur esse, altera existimationis, ita de altera dicendum erit, si de ea qua res ipsas fingimus, dixerimus. Si igitur visio, ea est qua aliquod nobis visum incidisse dicimus, ut non comprehendatur si quid hoc nomine per translationem appellatur, profecto non est una quedam facultas aut habitus ex iis quibus indicamus, verumque aut falsum enunciamus. Hæc autem sunt sensus, opinio, intelligentia, scientia. Ac visionem quidem sensum non esse, hinc primum intelligitur, quod cum sensus vel habitus & facultas sit, vel eius usus & actio, qualia sunt visus & intuitus, tamen aliquid nobis videtur, cum neutrum horum sit, quo in genere ea sunt omnia quæ in somnis videntur. Deinde ex hoc etiam, quod sensus semper adest, visio non semper. Quod si idem esset quod sensus functio omnibus animantibus visio inesse posset, quod non videtur, veluti formicæ, api, aut vermi. Præterea sensus semper verus est, visiones autem plerumque falsæ sunt. Iam verò cum acriter accurateque in rebus quæ sub sensum cadunt occupati sumus, non solemus dicere, id quod sensu percipiamus nobis hominem videri, sed magis cum non perspicue evidentèque sensu percipimus, tumque vel verus vel falsus est. Et quod iam antea diximus, visa dormientibus videntur. Nec verò alterutrum eorum quæ semper verum enunciant, qualis est scientia, & intelligentia, esse vlla modo potest. Est enim etiam falsa visio. Restat ergo videre sitne opinio. Opinio quidem & vera & falsa est, sed opinione fides sequitur, neque enim fieri potest, ut is qui opinatur ea quæ ei videntur non approbet. Bestiarum autem nulli fides convenit, plerisque autem fingendi facultas. Præterea omnem opinionem fides sequitur, fidem autem persuasio, quam ratio parit, & in plerasque bestias visio cadit, ratio non cadit. Visio igitur nec opinio cum sensu erit, nec per sensum hausta, nec opinionis sensusque coniunctio, ut cum ex iis quæ dicta sunt patet, tum eo constare potest, quod necesse sit non esse alterius cuiusdam rei opinionem sed illius, cuius & sensus habeatur. veluti ex rei albæ opinione atque sensu coniunctio, visio est. Neque enim ex opinione qua aliquid

In Ordinationem
 Primum Visio non est sensus
 Neg. Vnde est visio facultas
 sentiendi cum possit esse visio sine
 sensu in actu. Tunc aut visio est
 inter dormiendum dum in somno
 multa videntur sensus aut operanda
 nihil videtur. Ad idem est facultas
 plantaginis non est sine vi sentiendi
 Tamen si forte contra.

Tamen forte contra.
Deinde
Complexus alia differentia
Inter visionem & sensum. Sensus
ut dicitur est in 1° ad 2° fere intelligitur
de facultate visio de actu. Item
sua animantia habent sensum non
videntem habent visionem. Deinde
sensus non fallitur: visio fallitur
ut infera demonstrant.

Ita inter dominum animum
I am vero
Quod sensus non fallitur
et visio innotat ex proprietate
verborum quocumque Nam pavesci
sine videat vel appareat indicat
dubitationem cum sensus non accurrens
operantur veluti dicitur qui se ipsum appetit
hominem e longinquo Tunc enim visus
velut sensus fallit. At vero quando
perfecte operantur nunquam
falluntur neque tunc uti solemus
verbo pavesci ad verbum sustinere
affirmato vel negato. Ergo ut
verbum pavesci sic interpretari
sabet dubitationem. Sensus perfectus
operans affirmationem aut negationem

Mec vero
Multera pars dei natura visio
 nec esse scientia nec intelligentia
 Nam utraq[ue] semper est vera. visio
 aliquid facta. Itaq[ue] natura est e
 substantia. Nam continentia scientie
 et intelligentie semper est facta
 visio aliquid vera. —
Secundo

Epinio
Distinguitur fantasia ab
 opinione sed prout adheret
 quod itaque sit alias vera alias
 falsa. **D**istinctio autem prima est
 Quod omnes opiniones sequuntur
 fides sine assensio Animi veluti
 si opinariis hoc esse credit tametsi
 verum credendi Imperfectum vulgo
 aliquanto specialius. **A**l vero non
 omnes Opiniones sequuntur fides
 Imo nullam solam vel dum canis
 aperit Serpens per fantasiam non
 per ratiocinationem hinc esse Serpens
 quasi hoc propositio sit vera tunc est Serpens
 proinde nulla bestia assensum
 opinioni hinc vel illi proprie loquendo
 sed homo solus.

Omnem opinionem sine examinatione sine probatione animi potest sequi cuiuslibet hominis. Item autem nunquam fieri potest in animo bestiae ut colligat aliam opinionem. Ego nec in animo bestiae esse opinionem.

visio non esse gradum iniquitatis. Absit autem non esse duo ex illis coniectis. sed quidquam gradum
proferatur a seipso. Sitque alioquin proferatur opinionis non in opinio nisi ad quatuor fides.

Videntur autem Alia dissimilitudo :-

phantasia si quo modo potest indicare
bonum et malum. plerumque esse contentum
iudicium et sententiam quam homo
defendit. Deluti si phantasia iudicet
de manifesta solis dicit solis esse
circiter pedalem. At vero si iudicet
de latitudine aduentis longe aliter
et si phantasia caperet et iudicaret
de latitudine credideret, et eodem
Animo simul cum subiectum non sit
iudicium. Ita si sit phantasia per
latitudinem est vera opinio
vel eximatio quod habetur ex
phantasia opinio non est.

Sed quoniam

Ex supra dictis colligitur defi-
nitio visionis motus Animi
efficiens ab ipso quae sensu percipitur
fieri aut potest et sensus
sit etiam motus. Sed talis motus
qui impellat visionem. proprietates
visionis sunt. Quod per eam ani-
mantia multa agant et patiuntur
valenti canes dum allatant ignem
Itaque Quod vera et falsa est sensu constare, nec in iis quae non sentiunt, inesse potest: multaque
Sed vera vera cum perficiatur per eam et facere potest et pati id in quo ipsa inest, eamque ipsa
a sensibus.

Idque fit

Exponit quemadmodum ignat sensus primum eorum quorum proprium eius est indicium, verus
est, vel quam minimum falsitatis habet. deinde in ea re in qua ip-
sa sententia. Quatenus
eius sensus indicat de iure
delecti de candore non fallitur
falli. Et potest circa hoc delecti
candorem. Eodem modo phantasia
Quae si concipiat essentiam vel
proprietas coloris universi
non fallitur falli. Et potest
et fallitur in quibus.

Postremo

Quod facit similem veritatem
et falsitatem phantasiae. Quae
est sensus. Et cum sensus
affectus. Et circa obiectum
et praesens non fallitur. Et
nec phantasia quae inde orta est.
Quia aut falli potest in obiecto
communi. Et in obiecto peculiari
alterius sensus. Sic etiam phantasia. Ea quae commemorata sunt nihil aliud habet prater visionem, idque est

Quod si ea

Cum phantasia perficitur
ab eis sensibus. Minus esse
potest quod videatur habere
inducit ab aspectu. Nam phantasia
et parit derivatur a se. Et
Quod est lumen. Hoc
aut factum est per dignitatem
aspectus.

Et quoniam

Quemadmodum a sensu movetur
phantasia quae de ipso similis est.
Ita ab hac appetitus. Hic autem movet
animantes ad agendum vel conandum
movet quidem semper de fias.
Homines etiam nisi quantum mens
dominatur. Ipsi autem mens potest esse
obscureta de perturbatione, de
concordia, de humore.

ARIST. DE ANIMO

bonum esse dicitur, et ex sensu quo quid album esse percipitur, con-
iunctio, visio esse illo modo potest. Videri ergo id est quod opinari,
id quod sensu percipitur, non per aliud nec improprie. Videntur autem
etiam falsa, de quibus vera habetur sententia, ut sol pedalis vide-
tur, sed sententia et approbatio est et maiorem esse terra. fit ergo
ut vel ille sententia suam quae vera erat, re salva non oblitus, nec
de sententia deiectus amittat, vel si etiam in ea sit, vera sit et falsa
necessario. At in falsum converti solet opinio, cum mutata res est,
idque latet. Non igitur quicquam eorum est, nec ex his visio. Sed quo-
niam fieri potest, ut cum hoc pulsus est, alterum ab eo pellatur, et
visio quidam pulsus ac motus quidam videtur esse, nec sine sensu
existere, verum in sentientibus, et quorum sensus est: fierique etiam
potest, ut motus atque pulsus ab actu sensus afferatur, eumque mo-
tum necesse est sensum imitari, certe visio motus erit qui nec sine
sensu constare, nec in iis quae non sentiunt, inesse potest: multaque
per eam et facere potest et pati id in quo ipsa inest, eamque ipsa
vim habet, ut et vera et falsa esse possit. Idque fit propterea quod

sensus primum eorum quorum proprium eius est indicium, verus
est, vel quam minimum falsitatis habet. deinde in ea re in qua ip-
sa sententia. Quatenus
eius sensus indicat de iure
delecti de candore non fallitur
falli. Et potest circa hoc delecti
candorem. Eodem modo phantasia
Quae si concipiat essentiam vel
proprietas coloris universi
non fallitur falli. Et potest
et fallitur in quibus.
quibus propria reperiuntur, quo in genere sunt motus et magni-
tudo, quae rebus sensum moventibus conveniunt: atque in his sen-
sus errare potest maxime, motus ergo qui ab usu actioneque sensus
gignitur, differentias accipiet a sensibus trium istorum. Ac primus
quidem praesente sensu verus est, reliqui duo et praesente et absente,
falsi: maximeque si id quod sensui subiicitur, procul absit. Quod si
quod dixi, certe visio erit motus et pulsus quo animus a sensu, qui
suo munere fungitur, agitur. Quoniam autem aspectus maxime sen-
sus nomine appellatur, hinc factum est, ut *phantasia* Graecis *phantasia*
et *phantasia* nomen acciperet, quod scilicet absque lumine nil cernere
oculis licet. Et quoniam huiusmodi a sensu profecta motiones animis
impressa manent, referuntque similitudine ipsos sensus, propterea

Arg. Cap. 4 :-

Conferuntur simul intelligere et sentire. Ibi enarratur
similitudines animae intelligentis quae se habet commune cum
sensibus beatis. Et sit res simplicissima neque quidquam patitur
Quo nomine potissimum distinguitur a sensu. Nam quod sensus sit
rerum materialium intelligentia formae. Atque adeo nec
quae sunt supra naturam. Tractatur etiam quod mens videatur
intelligendo per similitudinem cum sensibus.

per illas multa animantes conantur & faciunt, aliæ quod mentis expertes sint, ut bestia, aliæ ut homines, quod mens in eis interdum vel perturbatione vel morbo, vel somno impedita & obscurata sit. Ac de visione quidem quid sit, & quæ eius sit causa, distum sit hactenus. Pars autem ea animi, quæ cognoscit, & sapit siue separabilis sit siue etiam non separabilis reipsa, sed sola ratione, quæ differentiam habeat, & quemadmodum mentis actio fiat, videntum est. Si intelligere est sentire, aut quiddam accipere, & pati erit à re quæ sub intelligentiam cadit, aut aliquid aliud eiusdem generis. Impatibilis ergo sit mens necesse est, eamque vim habeat, ut species rerum recipere & talis esse possit: non autem ut sit ipsa res: quæque rationem habet ad res quæ sensum movent ea pars animi quæ sensus est particeps, eandem ad ea quæ intelligentia cernuntur, ipsa habeat. Sit igitur necesse est, quoniam omnia intelligit, omnis creationis & admixtionis expertus, quemadmodum ait Anaxagoras, ut in omnia suum quoddam dominium habeat, id est ut notiones rerum percipiat. Quod enim alienæ esset natura, id omne prohiberet & à se rejiceret, si in propinquo existeret. ex quo efficitur nullam esse eius naturam aliam, nisi eam qua vim intelligendi habere dicitur. Mens ergo animi, quæ vocatur (mentem autem appello eam, qua ratiocinatur & existimat animus) nihil est reipsa eorum quæ sunt, priusquam intelligat. Itaque consentaneum est eam non mixtam nec coactam esse cum corpore. Afficeretur enim calore, & frigore, aut etiam ei instrumentum quoddam esset, ut est ei parti qua sentimus. Nunc autem nullum est. Ac recte quidem sentiunt ij qui animum formarum locum ac sedem esse dicunt, nisi quod non est in toto animo earum sedes, sed in ea eius parte quæ est mentis & rationis particeps, neque id re ipsa, sed eam solum vim habet, ut species & imagines recipiat. Vacuitatem autem affectionis & perturbationis non esse similem, eius partis quæ sensus, & illius quæ rationis est particeps ex sedibus sensus, & ipso sensu perspicui potest. Sensus enim fungi munere suo non potest, postquam res quæ vehementer sensum movent, veluti magnus sonus color, & odor incidit, cum mens ipsa, si quid intelligentia complectatur, quod magnas habeat in cogitando & intelligendo difficultates, nihilominus, imò verò acrius ac melius cetera intueri soleat. ea enim pars quæ sensus est,

De unum pars

Exponit quemadmodum intelligat mentem agentem. De iij. videlicet quæ est in intellectu. Antea enim dicebatur mens potestate vel mens patiens nam dum formatur in intellectu pati. Dum autem per se ipsa agit & ratiocinatur in intellectu non patiens. Ceterum tametsi dicimus mentem agentem, & ita intelligimus ut hominem scientem ratione habitus. Quamquam est mens potest dici potestate contemplari res quas ad se ignorat sed in alio modo. Ita vero mens intelligens potest se contemplari cum organa sensuum possint se sentire.

Pars autem

probat impatibilis mentem non pati dum intelligit. Si patetetur patetetur more sensus dum organum afficitur ab obiecto. Atque non potest pati eo modo. Etenim tam organum quam obiectum est corpus. Mens autem est forma simplex. Quæ est formam

Cap. 4. simplicem contemplativam. Hinc si res subiecta est corpus videretur pati ut coelum. Mens autem quæ intelligit non est corpus.

Sit igitur

Thesis prima est quod mens sit quidquam simplicissimum. Per se igitur enim est corporum quiddam & est effectus est mentem non esse corpus. Item quemadmodum organum est mentem partem esse quidquam simplicissimum & nullas res corporeas augetur sed in se extendat dominum ita est mentem hominis, ut participatione quadam res & compleximas contemplatur quæque dominetur. Ex quo si mens non potest definit per res corporeas illo modo ut sit ut definitur per vim quam habet.

Mens ergo

Negat per se mentem agentem esse quidquam in infantibus. Et autem domum aliquid extensum ab Animo. Etenim habet Animum affici per accidens calore et frigore dum aliquid sentit per organa sua. Negat autem esse illa organa mentis propterea quod simplicissimum esse.

Ac recte

Quam definitionem per se. Ex antiquis fauorem animo approbat quidem sed fauor menti est sit sedes formatum. Non quod actu contineat formas quælibet sed quod possit recipere species sue imagines formatum.

Vacuitatem

Quemadmodum in corpore est poros sic etiam in anima. Quæ et longe distinguitur ab ea quæ est corporis. Quemadmodum operatio sensus ab operatione mentis. Nam quæ sensus organa movent habent et obducunt ut non sensus ipse de alijs rebus obiectis non possit ita sincere indicare. At vero quæ difficultas sunt ea si diutius mente tractata fuerint acquirunt et perficiunt magis vim indicandi de alijs rebus obiectis.

Explicat differentiam inter mentem agentem et patientem.

Mens patiens tam adsue informatur recipit res materiales, formas etiam et accidentia sed quatenus in materia mens aut agens piam qualis est homo sciens, tum mens quæ re ipsa sit appellatur, ipsas essentias non res rerum materialium sed et non materialium qualiter sunt substantia priora unde quomodo distinguntur caro et carnis essentia. Quod caro sit res que dicitur materialis essentia carnis a mente considerare sine materia. Ita videntur distingui mens patiens que adsue informatur per substantias materiales et earum accidentia atque mens agens que tam sine materia libere contemplatur.

immersa est & permixta cum corpore, mens verò ab illo secreta & segregata. Cumque ita singulas res in se accipit sit tale quip-
quod tū denique fit, cum per se ipsa munus suū exequi potest. Quā-
quā etiam tū non secus atq; sciens homo, quodā modo retineat vim
quandā ac facultatē, per quā aliquid aliud esse possit, nō tamē eo-
dem modo quo antequā didicisset aut inuenisset, atque se ipsa tunc
intelligentia potest cernere. Quoniā autē aliud est magnitudo aliud
magnitudinis essentia & aliud aqua, aliud aquæ natura, & ra-
tio, itemq; in plerisque aliis, nō tamē in omnibus. (in nonnullis enim
idem est.) Profecto carnis essentia & carnis ipsam aut alia atque
alia parte, aut certē eadem, sed aliter affecta, mens indicat. Caro
enim sine materia constare non potest, sed non aliter atque id quod

De ea quidem
Non distinguit patientem ab agente quasi res diversa sit, numero sed quia res aliter affecta. Nam non scilicet esse eadem, singula numero que nunc frigida est nunc recta sed varie affecta est. Ita mens eadem numero in infante excolitur per res materiales et accidentia earum. Quia tandem aliquando agens, sine rebus materialibus, earum essentias adeoque causas primas immaterialibus per rationationes etiam nullo recitante potest contemplatur.

simū vocatur, hanc in illa materia formam significat. Ac ea qui-
dem parte, quæ sensus est particeps, calida & frigida internoscit,
eāque omnia quorum caro ratio est quedam. Alia autem parte vel
re distincta, vel que eam ad se rationem habet quam inflexa linea
ad se habet, cum recta & contenta est, carnis etiam naturam ra-
tionemque diiudicat. Preterea, si eorum quæ abstractione constant,
rectum est ut id quod simum (est enim in coherente natura) natura
autem & ratio rectæ rei aliud est, aliud id quod rectum est, (sit
autem illa exempli gratia, duo) certē illam rationem alia parte, aut
certē aliter affecta diiudicat. Ut ergo sunt res separatæ secretaque
a materia, sic ea planē se habent quæ in ipsa mente sunt. Queri
autē hoc loco potest, si mens quiddā simplex & incompatibile est, nec
illam habet, ut Anaxagoræ placet, cum alio societatem & comer-
cium, quā tandē fieri possit, ut intelligat, cum intelligere sit aliquid
pati & quasi accipere. Quia enim ex parte quiddā commune utrique
est, vnum facere, alterum pati & accipere videtur. Preterea pos-
sitne ipsa etiam intelligentia cerni, quæstio est. Aut enim in aliis
etiam mens reperietur, nisi ipsa per aliud intelligatur, & vnius ali-

Præterea
Conclusio disputationis præcedentis
Quia quoniam est longe aliud contentum utriusque formæ, et formas materiales videtur longe distingui a mens agens a patiente sed accidentibus & videtur cum mens patiens consideratur quasi animus in materia qui per organa operetur rebus quæ corporeis res corporeas sentiat mens aut agens quæ et res incorporeas per res incorporeas percipiat. Tamen si revera mens patiens eadem est numero cum ea quæ futura est agens, sed quia ita organis habet magnam similitudinem cum animo vivente.

cuius speciei sit id omne quod intelligentia comprehenditur, aut
aliquid habebit admixtum, quod faciet, ut ipsa quemadmodum &
cetera, ratione intelligatur. An patitur quidem communi qua-
dam significatione patiendi, ut prius distinximus, cum possit
mens ea esse quodam modo quæ sub intelligentiam cadere possunt,
quæ patitur.

Quærit aut
Restant quæstiones due dissol-
vende. Primum est nome vero mens agens patiens? Item si sentire sit pati quare intelligere non sit pati eodem modo? Nam de licet in-
conferre organum cum re intelligibili. At vero res intelligibilis non patitur a mente ergo mens a re intelligibili respondet non esse multis nominibus eandem similitudinem. **Præterea**

Respondet priori. Quatenus mens contemplatur res per se ipsa verius similitudine quadam quam revera sed ea demum est de re determinanda prout cum res corporea patitur. Eodem modo cum diximus de mente patiente res intelligenda est quæ per similitudinem. Neque enim mens non aduerti adsue suo meretur dici mens sed ipsa habet tenebra et figuram cuius careat at adsue contemplatione est deluti tabula figura, nisi adsue contemplatur causam unam ita habet similitudinem liberos sed varie variis modis. Mentis aut liberos recipiunt quicquid figurarum.

Posterior. Quomodo mens, ipsam contemplari potest? Nam dum se contemplatur. Et ita de aliis videbuntur res omnes fore eiusdem speciei siquidem videatur se contemplari quasi rem eiusdem speciei vel etiam videatur in rebus alijs esse mens quæ se eodem

modo contemplatur. Et ita de aliis videbuntur res omnes fore eiusdem speciei siquidem videatur se contemplari quasi rem eiusdem speciei vel etiam videatur in rebus alijs esse mens quæ se eodem modo contemplatur.

Min. adults

De puente pri- \$7

ⁱⁿ quidem verborū, quæ simplicia sunt, intelligentia in iis inest, in
 quibus falsitas non versatur. In quibus autem verum & falsum
 versatur, notionum est iam mentis quædam quasi vnum sint, con-
 iunctio. & quemadmodum Empedocles ait hinc primum quidem
 scilicet valet.

mens sit immortalis quæsi posset Quid ergo est mens post dissolutionem? Respon-
 dendum alia mens numero sed quia est extra materiam non potest definiri quo-
 modo. Ergo idem idque per se est verum substantia contemplans. Porro memoria
 intelligitur parte esse animi quod est in materia mens post dissolutionem
 non. Ita patiens si habet eandem cum animo ante quam post transmuta-
 tionem mens patiens eandem in infante eandem numero cum mente agente

Eadem etiam
Dissolutio posterioris. Manifesta
est differentia inter res intelligentes
et sentientes. Neque enim quicquid
potest sentiri potest sentiri sed quicquid
potest intelligi quasi quicquam immate-
riatum potest intelligere. Sic et in
essentia immaterialis potest esse idem
intelligens et intellectus, in aëre
materialis super dices, si sentiens
et id quod sentitur. Replicatur, si
quis dicat sentiant et eadem substantia
scientia esse idem, et sentientia essentia
trianguli. Quomodo minus manifestum
intelligentiam et intellectum posse esse idem.
Sed causa

Respondet & dissimilitudinem nam mens una semper intelligit unum actum, non semper intelligit. Causa est. Quia tot quod est inmensum materiae et quasi in potentia est. At vero mens prima potest semper actum intelligit res oēs. —

Cap. 5. Argumentum
Proprietates mentis. Quae
apprehendat omnia et quasi fiat.
Quae sit separata, Immutabilis, etiam
Immortalis.
Quoniam aut:

Conferet Animam hominis in
 matre eiusdem tametsi ita apparet
 res immateriale, in quia Anima
 quae est mens patiens quodammodo
 sustinet mentem agentem. Spectat
 enim verum patris Garzantius ab
 Animo quam a mente consideren-
 tur. Et quia mens ipsa est velut
 tabula rasa quae varias formas
 suscipere potest. Profecto penes Sor-
 mens habet bonum materiae quae
 varias formas suscipere potest. Animus
 dicit rationem esse efficientis.
 Sed quod tam mens intelligit
 Animus est in infans luminis, quippe
 qui non contempletur. Contempletur
 aut ipsa mens adiuta ab organibus
 ab ipso Animo ita reparatur damnum
 quod ipsa mens ipsa contraxit ex
 contagione materiae.

Cap. 6.
Mens per se ab
 Animo distinguitur. Animus enim
 patitur quasi existens in corpore.
 Mens autem non patitur quasi separabilis
 videtur enim quod patitur, a contrario,
 corrumpi. Mens autem non corrumpitur.
 Ad hoc essentia mentis est scire ut
 ad contemplandum. Quod est agere
 Unde indigimus esset res immobilis
 cuius officium est in agendo pati.
 Proinde et mens ipsa longe antequam
 intra Animo qui patitur cum mens
 in se agit. Per se quod etiam Animus
 et scit. Invenit materiam mens formam.
 nec recordatur nec patitur nisi
 ita videtur inferre. Si autem
 per se futura est non inferre +

mens se abeat ad rem simplicem
et conunctam. Ad rem effabilem
item quemadmodum ad tempus
Quia quia conunctum est in
teritute et falsitate semper
veritatis et futurum admittit
et praesentis.

possit Gallucinari. Ac primum quidem
in simplicibus nunquam Gallucinari
fateor. Nam quidem quod novetiam
idem emittat sed in contemplatione
Nec Gallucinatur Verum res simpli-
cium coniunguntur quia per amicitiam
more capitis et colorum Empedo-
cleorum. Tum quia mens Verum per
contemplatur. Dum vero copulatur
quia per discordiam affirmatine
res que nullam habent affinitatem
inter se lineas diametri et colore
quadrati tum mens Gallucinatur.

tionem ea qd quedam compo
 sitio bene docet. Et hanc quedam p
 compositio bene temporis. nam nec
 veritas nec falsitas qd sine tempore
 Porro punctum non est tempus sed m
 ne temporis quidem pars. -

Fidely nemy subiectum et venbor
que offeruntur Ergo in Soc sensu ois
Veritas est commutatio.

In presenti Quia enim ipse presens
 non est tempus videtur nisi aliud
 esse presens nisi connectio presenti-
 cum futuro. Itaque quid est aliud
 in presenti nisi id quod in futuro
 est in futuro. Ceterum est mentis
 officium contingere tam vocabulati-
 quam tempora.

Ex oppositis Innotuit quod
 ego res aliqua sunt quae in
 momento nomen vera esse potest
 propositio aliqua de tempore
 brevissimo et praeterito. Quod
 est tam bene quomodo dividitur in
 praeteritum praesens, futurum. De pro
 positio. Individuum duobus modis
 alias quod multo modo dividitur et
 minus. Alias quod dividi quidem
 ex se potest sed potest subesse
 lateri non intellectus nunquam
 functionem possemus assequi Quale
 individuum est tempus valde com
 minus dividitur nemo potest
 signare sed perinde fit atque in

capita sine ceruice extitisse, deinde amicitia conglutinari coepisse:
sic hæc ipsa cum disiuncta sunt componuntur ut media linea &
id quod comparari non potest. Quæ si præterita sint aut futura, tum
tempus præterea intelligit, atque coniungit. Falsum enim semper
in coniunctione perspicitur. Si enim albu esse enunciet id quod al-
bum non est, non esse album copulauit: quanquã fieri possit, ut hanc

omnem mentis actionem appellemus diuisionem. At enim non hoc
solum falsum est aut verum, Cleon albus est, sed hoc etiam, erat
aut erit. Mens autem est, quæ unumquodque coniungit & copulat.
Quoniam autē duobus modis dicitur indiuiduum, vel quod eā vim
habeat, ut diuidi non possit, vel ut reipsa non diuidatur, nihil
prohibet intelligi indiuiduū cum longitudo intelligitur, præsertim
cum reipsa non diuisa sit: & in tempore quod diuidi nequeat. Eo-
dem enim modo tēpus, quo longitudo & diuidi & non diuidi po-
test. Non igitur explicari potest quid in utroque temporis dimidio
intelligatur, quando ne vllum quidem dimidium sit, si non diuida-

tur tempus, nisi fortè ita esse dicatur, quia esse possit. Cum autem se-
paratim dimidiam partem utramque intelligentia complectitur,
simul etiam tempus diuidit & distinguit: sed tum ut longitudi-
nes intelligit. Si verò ut ex utraque dimidia parte constantem lon-
gitudinem percipiat, hoc etiam faciet in tempore, quod in utraque
dimidia notionum partem consumitur. Quod autem non quantitate
diuidi potest, sed specie, id mens nostra in tempore quod diuidi
nequit atque adeò puncto temporis consequitur, & in diuidua ani-

mi perceptione. Idque facit per aliud non quatenus illa diuidi pos-
sunt, sed quatenus non possunt, tum id quod ipsa intelligit, tum
tempus in quo intelligit. Est enim in his quoque aliquid quod diui-
di non potest: sed fortasse non separabile est id quod vnum tēpus
vnamque longitudinem efficit, idque eodem modo & in omni na-
tura coherente & in tempore, & longitudine contingit. Punctum

Verò omnisque divisio, atque id quod ita dividi non potest, cognoscitur ut privatio, eademque est ratio ceterorum, ut quo tandem modo malum est id quod nigrum est, percipit? Ex contrario enim quodammodo cognoscit, quod autem cognoscit tale est, ut aliquid esse possit aliud quam est, et unum contrariorum in eo esse debet. Quod si cui cause non est contrarium, id se ipsum novit, et re ipsa est.

Quod vero tempus est aliquando fortius ita se habet mens ut ad
illud tempus peractum et ad magnitudinem aliquanto longioris tem-
poris considerandum et coniungendum sane et illam totam temporis et ad quos per-
tinet. Quo more mens dividit etiam et coniungit.

Scribitur enim quoddam tempus siue fieri licet magis et
tunc quantitas aliqua brevi tempore contemplaris non
aliam videtur illud minimum tempus vel punctum temporis. In
phases totam essentiam autem quod fit in longiore tempore: sed
distinuat contemplaris non dividit nisi quatenus et individua
tunc. Proinde etiam in tempore suo quidem dividit ex se.

exphantasia qua pedit ab intellectu nonnunquam appetunt quae ex
phantasia, feruina, obliuiscuntur. Quae appetitiones ex intellectu non sunt in
sensu, et carnis domi aliquid glubentur subolet vel deo videt baculi
maling...

eadem quodam modo affirmabit et
 in multis repugnant. Relati
 s ita ex his apparet et deducant
 Tunc quod affirmat illud esse

Conferat augustinus facultates. Ac primum quidem
 dicitur et facultas in se ipsa que appetit et declinat
 etiam si dicitur esse possumus quodammodo et carnis oblectationem
 et appetit per se ipsam sed etiam
 in materia. Que autem contra uoluntatem
 sine motu illo corpore ait de se non
 Refugit de se

ARIST. DE ANIMO

que eiusdem generis sunt, iudicet, aut contraria? ut id quod album
 est et nigrum. sit igitur ut a id quod album est, affectu est ad b,
 quod nigrum est: sic c, ad d, eandem habeat rationem, quam illa inter

Itaque

Alia comparatio. Quam admodum
 multi motus antequam officiatu se
 de de coloris motu reuery de organum
 organum, autem sic possumus esse in materia
 motus in informatione mentis et duntaxat
 multa uires indicant uires reuery
 frigida et alia ex ipso uires natiuitate
 propter quod et eorum uires possumus
 esse medium ad mentem

se habent. Ita etiam vicissim commutato ordine. Si ergo c, d, vni con-
 ueniant, eandem rationem, quam etiam a, b, habebunt. Ac idem qui-
 dem sunt et vnum, non autem eorum eadem ratio est: sic illud eo-
 dem modo. Eademque ratio est, si a sit id quod dulce est, et b id quod
 album. Ac species quidem ea pars animi, que rationis est, ex visis

Qua autem

intelligit, et simulatque in illis ei aliquid appetendum aut decli-
 nandum proponitur, etiam cum sine sensu visa ei obiciuntur, mo-
 uetur ac impellitur, ut sensu percipiens signum facibus datum igne
 esse, communi sensu cum cernit moueri, hostem esse cognoscit. No-
 nunquam vero cum animo visa que in ipso sunt, vel notiones of-
 feruntur, tanquam cernens, ratione ac consilio res futuras cum pre-
 sentibus connectit, et cum ibi aliquid incundum aut molestum esse

Oritur dubitatio qua parte
 animus diiudicat de qualitate
 eiusdem generis. Sente diiudicat primum
 ex facultate sentiente, sed quemadmodum
 que qualitates diuersi generis et
 calidum et dulce possumus esse in re eodem
 ita de illis duabus poterit animus
 idem iudicare tametsi forte per
 diuersa organa.

Sit igitur

statuerit, tum denique illinc refugit, aut sequitur, atque omnino quip-
 piam agit. Veri autem et falsi iudicium que in actionem no-
 feruntur, in eodem quidem, quo bonum et malum, genere consi-
 stunt, sed tamen per id quod est omnino ac simpliciter, et aliqua
 ex parte differunt. Quae vero a materia separatur et quasi abstra-
 huntur, ea comprehendit, non aliter, ac si id quod simum est, non hoc

Exponit exemplis et positionem suam
 appetitus iudicat de albo et nigro
 de de dulci et amaro et de digne
 et ratio albi et dulcis et alia et
 possit esse idem subiectum de quo
 iudicatur si quid uideat et de ordine
 organa que iudicant de illis quali-
 tatibus tandem animus numerat qui
 primo iudicat et hoc ex parte animi
 obiecto sit similis et organa propriis
 qualitatibus.

Nec species

quidem ipso quo simum est, qua sane ratione non potest separatu
 intelligi, sed qua ratione est concanum, tum enim absque carne in
 qua inest concanitas, intelligeret. Ita res que mathematicis proposi-
 ta sunt, cum separata non sint, ut seiunctas abstractasque a mate-
 ria, cum illas intelligentia comprehendit, intelligit. Omininoque mens

Docet exphantasia et sensus et mentem
 impelli de re eodem modo et eum
 qui motu tempore et illi aduenit
 agere enim quodammodo concanum
 ita et mens impellitur ex eo quod
 iudicat de re ad se.

Nunquam

est res ipsa, cum munere intelligendi fungitur. Vtrum autem fieri
 possit, ut aliquid eorum que separata sunt, percipiat et intelligat,
 cum ipsa non sit separata a magnitudine, nec ne, post consideran-
 dum erit. Nunc vero ea que de animo diximus paucis comple-

Diffingit mentem ad
 animo. Animus appetit quod
 dicitur bonum sed sine coniunctione
 reum et temporis. mens vero
 coniungit et tenet cum Cap. 8.

Diffingit

etentes, hoc rursus statuimus, animus esse quodam modo omnia.
 Omnia enim que sunt, aut sensum mouent, aut ratione cernuntur.
 Est autem scientia quodam modo res, que ea comprehenduntur, et
 sensus ea que sub sensum cadunt, quod quemadmodum fiat, que-
 rendum est. Diuiduntur quidem in res scientia et sensus, ita tamen,
 ut iis que habitu solo cernuntur, res eas in quibus versari possunt

Diffingit
 appetit sapit considerat finem
 et motum animus propinquum
 et est etiam mens optat
 multa terre et inde euadat
 perfectionem. Atque ita differet animus
 in mente scilicet appetit et uult
 autem hoc quod mens contemplantur
 reum et finem animus in se

Diffingit

Quae vero
 dixerit denique quemadmodum mens se habeat ad considerandas res
 simplices. Primum in materia vel ab animo ipso percipi possunt beneficiis
 et res mathematicae a mente sola. Ipse autem
 latem considerantur etiam materialia tametsi proprietates non possunt
 nisi animus fuerit informatus per res mathematicas. - Item autem

Diffingit
 priore comprehendit appetitus et est
 optatio boni et fuga mali reum
 autem est quidquam iustitiae boni
 nisi animus fuerit informatus per res mathematicas.

Diffingit

Est aduersus disputatio in enarrare quemadmodum mens in corpore
 cum mouetur ad motum solum sed et dicitur et
 quidquam diuini etiam in corpore. Et tametsi propter contagionem multum
 contemplantur

Diffingit
 sunt alia sine corpore. Ipse quidem est in corpore
 quidquam diuini etiam in corpore. Et tametsi propter contagionem multum
 contemplantur

Quia res ipsa potest esse
contemplari aut agere
nec re ipsa versantur, tribuamus: iis verò quæ ad vsum & actionem
adhibentur, eas etiam in quibus re ipsa occupata sunt. Animi autem
pars & ea quæ sensus, & ea quæ scientia atq; artis est, ea sunt quæ
illorum induere naturam possunt, illa quidem eorum quæ sub sen-
sum cadunt, hæc verò eorum quæ sub scientiam. Atqui necesse est
aut res ipsas inesse in animo, aut certè earum species ac imagines.
Non ipsæ quidem certè. Neque enim lapis in animo inest, sed eius
species. Itaque animus est instar manus. Vt enim manus instrumē-
tum est instrumentorum, sic mens forma formarum est, & sensus
forma eorum quæ sensum mouent. Quoniam autem res nulla est (vt
videtur) quæ à magnitudinibus, quæ sub sensum cadunt seiuncta
atque separata sit, certè in formis & simulacris quæ sensibus sub-
iunguntur ea quæ animo ac ratione cernuntur, insit necesse est, tam
ea quæ detractione esse dicuntur, quàm ea quæ sensum mouent, ha-
bitus & affectiones. Ob eamque causam, si quis nihil omnino sen-
su percipiat, is nec discere, nec intelligere vllò modo potest. Cum
verò aliquid animo considerat & intuetur, is simul visis neces-
se est impulsus sit ad considerandum, visa enim sunt quasi sen-
sa quædam, nisi quod materiæ sunt expertia. Visio autem ab affir-
matione & negatione differt. Verum enim aut falsum in notitia-
rum confirmatione cernitur. Primæ autem animi notiones quid
impediat, quominus visa quædam sint? An ne hæc quidē visa sunt,
etsi non sine visis possint existere? Quoniam autem animus is
ex quo animantes constant ex duplici vi ac facultate, definitus
est, quarum altera est vis iudicandi, quod rationis & sensus mu-
nus est: altera etiam, qua mouentur loco, de sensu quidem ac
mente dictum sit hætenus: de eo autem quod motum affert, quid
tandem sit animi, videndum est, vtrum aliqua eius pars quæ se-
parata sit & distincta vel magnitudine, vel ratione, an etiam to-
tus animus. Et si pars est aliqua, vtrum propria quædam præter eas
quæ dici nominarique solent, & eas quas enumerauimus, an vna
harum quædam. Hoc verò statim dubitationem affert, quemad-
modum appellari partes animi debeant, quotque sint. Quodam
enim modo innumerabiles sunt, nec ex solum sunt, quas nonnulli
tradunt aliam esse rationis, aliam in qua irarum ardor existit,
tertiam quæ cupiditatum sedes sit, alij verò eas ita partiuntur,

Disis autem

animas eandem habere. Animus patiens non percipit nisi per ipsa Agens. Etenim non percipit nisi
per ipsa Agens quodammodo percipit per ipsa tamquam remote.
Vt si anima quodammodo apprehendit verum de falsis non & quicquid apprehendit per se ipsa est verum vel
falsum. Atque adeo dubium esse potest dum, per se ipsa apprehendit rem simplicem sitne per se ipsa res ipsa An tantum
simile rei & certe est potius quidquam simile. Ergo etiam quidquam simile affirmationi & negationi.

Ex disputatione præcedente
quia res materialiæ ab Animo
iudicantur. Formæ autem sine materia
non sunt quæ sunt supra naturam a
mente per se ipsa colligit Animus
imago intelligenda per se ipsa quodam
modo est res ipsa.

Nunc vero

Deluti organum est quodammodo
ipsi obiecto est ab ipso patitur sit
simile. Itaque actus sciendi sine
scientia est quodammodo. Itaque
Nunc autem Animus solus tamquam
sensu indicat quænam per se ipsa
quæ eum sunt cadunt sub sensu vel
scientiam solus quodammodo est. Ita.

Quidam autem

Quærat philosophus præcedentem
et eius facultates Animi summi
sunt sentire et intelligere ita res
duplices sunt quænam anima per se
alia sub intellectu cadunt. Sed
quæ sub sensu non percipiuntur
sunt nisi præter eas quæ sub intellectu
sunt percipiuntur quantumcumque subiectum.

Atqui necesse

Quærat quænam animi
contemplatiua. Quia enim intellectus
quodammodo apprehendit. Atque non
apprehendit res per species tantum
nisi vero mens apprehendens non
videtur intelligere.

Itaque animus

Conferat mentem cum manu
Nam tamquam animus operatur singula
quæ animus in rebus artificialibus
Cap. 9. Et manus semper adhibetur
Ita pulchre fabricata et apprehende
re reficere, plicare, fingere, atque
cetera munia obire potest. Itaque
velut instrumentum Animi spiritus
necessarius. Unde et instrumentum
Instrumentum mens etiam eodem
modo videtur habere ad formas
solis et mirum quodammodo artificis
Natura et mentem soli solis ita
manus delicate videtur.

Quoniam

Quærat quod mens intelli-
gens in hominibus semper operatur
tempore mentem patientem. Etenim
patientem nisi videtur esse nisi
per se ipsam. Quod autem sentit est
aliquid magnum. Atque inde mens
patiens. Etenim species rerum sed
conspiciuntur. Mentis autem intellectus
est est longe superius erigit. Itaque
intelligens sequatur patientem tempore.

Efficientia sunt tantum partes Animi tales diuersi sentiens, contemplans est tamen quodam facultas
 cupata que est mouendi loco per voluntatem & quomodoque subiecta tamen superiorem continetur
 docendum est. **Quoniam aut** 62

ARIST. DE ANIMO

Propositio dubitationis hoc loco ut aliam esse dicant que rationem habeat, aliam, que eius expers
 sit. Ex differentiis enim per quas isti eas tradunt diuidi, alia etiam
 partes existunt, que maiorem quam ha ipse, dissimilitudinem ha-
 bent de quibus paulo ante dictum est, ut ea que alendi vim habet,
 que in eis etiam que terra gignit, inest, omnibusque animantibus:

Intequum seruo disputet de quarta ea que sensus est, quam nemo facile ut rationis participem aut
 eius expertem statuerit. et praeterea in qua visa imprimuntur, que
 quidem cum ab omnibus ratione & cogitatione differat, tamen que-
 nam sit pars, que aut idem quod illa valeat, aut ab eadem diuersa
 sit, magnam habet dubitationem, si quis animi partes distingui
 separarique ponat, alia etiam est in qua cupiditates insunt, que

Et praeterea & ratione & facultate a ceteris differre videatur. Et certe alie-
 num est & absurdum hanc diuellere, praesertim cum in ea parte
 que rationis est, voluntas insit, & in ea que rationis est expers,
 cupiditas & ira. Quod si tribus animus contineatur, profecto in
 unoquoque cupiditas erit. Quod autem hoc tempore quaerimus id
 est, quid sit, quod loco animal moueat. Nam & motu eum qui ac-
 cretionis, & eum qui imminutionis est, qui in omnes animantes
 conueniunt, gignendi & alendi vim habens pars que in omnibus
 inest, afferre videatur. De respiratione autem & expiratione, som-
 noque & vigilandi labore, post differendum erit. Habet enim hac
 quoque dubitationem. Sed nunc quid sit quod faciat, ut animantes
 ingrediantur, & moueantur loco, videndum est. Ac non esse par-
 tem eam, cuius opus in alendo est, hinc perspicui licet, quod semper
 alicuius causa hic motus adhibetur, & vel cum visione, vel cum
 cupiditate coniunctus est: nihil enim quod non appetit, aut fugit,
 mouetur, nisi vis afferatur. Ea etiam que oriuntur e terra, moueri
 loco possent, haberentque aliquam partem, que in hoc ciendo motu
 instrumenti locum obtineret. Nec vero pars illa est que sensus est
 particeps, quippe cum pleraque sint animantes, que cum sensum
 habeant, fixa manent semper, nec mouentur loco. Quod si nihil na-
 tura sine causa facit, nec in necessariis rebus deest, nisi in anima-
 tibus, que debilia sunt aut imperfecta & inchoata: & anima-
 tes huius generis perfectae sunt suis partibus omnibus, nec debi-
 lia & manca, idque ex eo intelligi potest, quod procreandi vim
 habent, ad statumque & senectutem veniunt, certe partes etiam

Quod autem Aggreditur rem suam Nam
 in hominibus distincta est facultas
 gradiendi a facultate accipendi
 Accipere enim est facultas depe-
 tantis Neque accipere prius est
 moueri loco Animantia autem
 sua gradiuntur Stupes minime.
 Dicitur admonet quod de facultatibus
 que a primis ordinibus dicuntur est
 postea.

Ac non esse Distinguit copiosius motum
 gradationis a motu accretionis...
 Qui est accretionis caret pangia
 et cupiditate sed fit per naturam
 Alter vero semper expangia
 vel cupiditate oritur. Accedit quod
 si facultas esset eadem quaecumque
 accrederet moueretur loco Quod est
 falsum Stupes enim non mouentur
 loco Neque habent illas partes
 corporeas quibus gradiuntur Ani-
 malia vero que gradiuntur habent
 partes instrumentales.

Nec vero pars Eodem modo distinguitur facultas gradiendi ab ea que est sentiendi Neque enim omnes animantes
 sed perfectissime superfecte aut animantes sunt que carent his organis quibus gradiuntur quod et natura
 nulla minuit textis quibusdam ad istas finis externas cum per progressus dicatur non mouentur Alias
 intelliguntur superfecte animantes quales relinquit Nilus in limbo sensu formatas.
 Probat postremo motum progressum non esse accretionem menti mens contemplans nihil appetit neque progre-
 disse fugientem vel expectantem Veluti que contemplatione praeterea trianguli motus aut progressus super
 ex appetitu vel fuga.

LIBER TERTIVS.

ingressus proprias habeant necesse est. Neque verò ea etiam pars, quæ est rationis & consilij, nec mens ipsa motum illum affert. Ea enim cuius omne opus & munus in cognoscendo est, nihil quod sit agendum, intelligit: nec quicquam de eo quod fugiendum est, expectandumque præscribit, cum motus semper sit fugientis quid, aut expetentis. Nec verò cum aliquid tale considerat, tum id fugiendum aut expetendum esse præscribit: veluti sæpe aliquid incundum aut terribile esse reputat, sed declinari oportere non iubet, cor autem commouetur: si verò incundum sit, alia pars quædam. Præterea si mens præscribat, ratioque inbeat aliquid fugiendum esse aut expetendum, non semper mouetur, sed cupiditate ducitur ad agendum, ut solent impotentes. Quinetiam illud animaduertimus, eum qui medicina præditus sit, non semper curare, quod in altero quodam situm sit, ut ex arte faciat, non in arte ipsa. Sed ne appetitus quidem in hoc motu dominatur, præsertim cum continentes cupiditatibus incitati & inflammati, non ea faciant quorum cupiditate ducantur, sed menti rationique obtemperant.

Duo autem hæc aut appetitus, aut mens, motum afferre videntur, si quis visionem ut intelligentiam quandam statuatur. Plerumque enim contempta aut prætermissa eorum quæ agenda sunt, cognitione, visis ad agendum appellimur. Et in aliis animantibus nec intelligentia inest, nec ratio, sed sola visio. Hæc igitur duo, mens & appetitus causa sunt, cur animantes loco moveantur: sed mentem eam intelligimus, quæ alicuius rei gratia ratiocinatur, & in rerum actione versatur, quæ eadem ab ea cuius omne opus in contemplando est, eo fine quem sibi habet propositum, differt. Atque etiam sine sibi propositum habet omnis appetitus. Cuius enim est appetitio, ab eo agendi principium ducit mens ea, quæ in actione cernitur. Vltimum autem agendi principium est. Quocirca recte hæc duo, appetitus & mens quæ in actione versatur, mouere loco videntur. Nam cum ea pars in qua inest appetitus, moueat & impellat, mens etiam ob eam causam mouet, quod ea pars in qua appetitus versatur, ei det causam & principium mouendi. Visa autem cum mouent, non mouent sine appetitu. Quod ergo appetitum mouet, id vnum quippiam est quod primo impellit. Si enim hæc duo mens & appetitus

May cum ea pars

E. ij.

Si enim

Nec vero cum
falsum & Quod mens contempe
tur ea quæ sunt expetenda & fugienda
sed negat quod mens expetat & fugiat
Animus aut appetens videtur
quidam nam aliud eius opus
communetur q. ne terribili d. play
vero del alia pars quædam in ne
funda. Præterea

Aliter aliud. Si motus præ
cederet a mente & per
eum aperit qd q. ratio suadet.
Aliter non agit & videtur fugiens,
q. cupiditate, non potest retinere
etiam bene præscribat ratio.

Quinetiam

Confirmat etiam ad
nossum nam mens medici bene
affecta aduenit quo motu opor
tundus sit. Aliter non est qd
solum in mente medici sed in
materia atq. regimine apti: Ha
et malis præsumis non a vi
pedit a mente.

Sed ne appetitus

Probat nec motus præsumis
imperat præcedere ex appetitu. In
cap. 16. exemplis appetit. Somnec
continentes, qui ex cupidi
tate imperat ducantur. Rationi
in obtemperant.

De ratione cap. 10

Quia dictum est quid non sit
motus præsumis & a quibus
facultatibus non imperat præcedat
videndum est ex quibus vixit. Ideo
alias ex facultate intelligentiæ alias
appetendi.

Quo autem

Statuit imperantis visionem in
bonis & malis esse causam. Quotus
præsumis in somnibus alias visionem
præsumis. At in his quidam
pedit a facultate sentiendi. Quæ ne
pedit est causa facultatis appetendi.

Sed mentem

Ne quisquam saltem in natura
exponit mentem aliquanto secius
quam capite præcedente. Ante enim
intelligit mentem contemplantem
sed quæ in se sibi ponere aliquid
quam contemplationem & quæ in se
videtur esse autem ad motum. At
vero mens præsumis in somnibus
contemplantem quæ futura sunt & quæ
fugienda. Ea quæ præsumis sibi finem
videtur habere principium motus
a fine est autem & ipsa autem
motus præsumis in somnibus item
qui aliter declinat, fugit

Mens mouet se in natura contra appetitum. Nam obiectum præsumis mouet in
videtur. Et vis appetendi ex his mouet mentem. Quæ & debet dominari. Itaque primo
est quidam in se sibi ponere aliquid sed non definit mens moueri ab appetitu. Quæ et
mouere somnec. Si enim
quod mens & appetitus non mouent æque primo. Sic enim est illis quidam
At in se sibi ponere aliquid ad contraria. Nam præsumis ratio renuit quod in
motus cupit. Atque et ergo ut non mouent sibi. Sed potius appetitus moueat mentem.

Nunc vero mens

Si appetitus dicitur generaliter
Quia mens agit per voluntatem quae
ita continetur sub appetitu videtur
mens agere per appetitum. Alioquin alius
appetitus alius finis. Quod autem dicitur
mens est bonum.

ARIST. DE ANIMO

titus moueant, profecto communi quodam genere moueant. Nunc

verò mens ipsa nec sine appetitu mouere videtur: voluntas enim

quidam est appetitus, & cum ratione duce mouetur & pellitur,

motus tum ille voluntarius est. Appetitus autem cum mouet, non

in eo rationem ducem sequitur: cupiditas enim appetitus est qui-

dam. Ac mens quidam omnis recta est: appetitio autem ac visio

tum recta est, tum non recta. Itaque id mouet semper, quod appe-

tendum est, idque ipsum vel bonum est, vel quod bonum videtur:

nec omne bonum, sed quod agendum est. Agendum porro bonum

est id quod secus etiam cadere potest. Illud ergo perspicuum est, eam

vim animi quae appetitus dicitur, mouere. Eorum autem sententia,

qui animum in partes tribuunt, si eum per facultates diuidant,

permulta erunt: ut alendi, sentiendi, appetendi, intelligendi, &

deliberandi. plus enim inter has interest, quam inter eam partem

in qua insunt cupiditates, & eam in qua irarum existit ardor. Quo-

nam autem appetitiones inter se contrariae sunt, quod tum deni-

que accidit, cum ratio & cupiditas discrepant, in us quae sensum

temporis habent, cum mens propter futurum tempus praescribit ob-

sistendum esse, contra cupiditas praesentem voluptatem consecratur.

praesens enim voluptas, tum plane voluptas, tum plane atque omnino

bonum videtur, propterea quod futuri ratio minime ab ea habeatur:

profecto genere quidem vnum est quod mouet, cuiusmodi est ea

pars in qua appetitus insunt, quatenus talis est: quod autem sub

appetitu cadit, id est, unde primum mouendi & agendi prin-

cipium proficiscitur, quoniam cum menti aut visioni species eius

obiecta est, mouet nec mouetur: numero autem plura sunt, quae motu

afferunt. Quoniamque tria sunt quorum vnum est quod mouet, alio-

rum id quo illud in mouendo utitur, tertium id quod mouetur: quo-

namque id quod mouet duplex est, quorum vnum immobile est, al-

terum mouet & mouetur, bonum quidem quod agendum est, im-

mobile permanet, pars autem animi in qua insunt appetitus, par-

tim mouet, partim mouetur. quod enim expetit, quae ex parte ex-

petit, mouetur, & appetitio quidam motus est: animal autem est

id quod mouetur, id autem quo tanquam instrumento utitur appetitus,

corporeae iam naturae est tribuendum. Itaque hoc ipsum in us actio-

nibus quae corporis & animi communes sunt, considerandum est.

Nunc vero de

principium

et animi motus est in ipso organo et vis distinguatur. Nunc

vis sentiendi ab ipso organo. Ergo nec vis appetendi. Hoc autem enarratur per

vis sentiendi ab ipso organo. Ergo nec vis appetendi. Hoc autem enarratur per

vis sentiendi ab ipso organo. Ergo nec vis appetendi. Hoc autem enarratur per

Contemplatur

visus tunc
mentis quae appetitus primum
quod mouet mentem, ut tunc et bonum
Quod appetitus bonum vel bonum
apparens nec preterea de bonum
mouet mentem, vel appetitus sed
illud appetit quod agendum est, non agi
potest nam quae sunt necessaria
et impossibilia non cadunt sub
contemplatione.

Eorum aut

Oriter caput distinctionem Ant
quorum in facultates appetentes
Appetentes, ratiocinantes, minus
enim differunt appetens et sapienter
quam alens et appetens. Ceterum
flammi eadem mens intelligit et
deliberat, & ea duo multum differunt
intelligens enim nullum finem praeponit
sibi deliberans praeponit.

Quoniam aut

Enarrat quemadmodum sit
visus obiecti primo mouens
delicti et voluptas mouet sensum
et mentem. Sensus quidem ad
appetendum mentem vero non mouet
ad declinandum. Sensus autem mouet
ad id quod praesens est solum et praesens
voluptas sensus videtur bonum
Mens aut longe praecipit res futuri
Quia vero interius sunt obiecta
et primo mouet. Quodque non mouet
est et interius principium motus
Quia vero sunt interiecta quaedam
quae mouent et mouentur
videntur multa numero mouen-

Quoniamque

In motu

animalis per appetitum
considerantur tria obiecta
appetitus, ipse est bonum vel
vel apparens, instrumentum
est vis appetendi et res mota
ipsa est animal. Quia aut vis
appetendi est semper coniuncta cum
corpore nec corpus mouetur
motu voluntario nisi appetat. Adeoque
vis appetendi est in organo sine
sensibus corporeis necesse est et
quidquid appetit sit animal non
quasi intelligens sed quasi sentiens
Atque ibi etiam est finis
manere cum & tunc facultas appetens quam organum operatur in sentiendo.

Concludit

et supra dictum est appetitionem dictam generaliter pedere semper ex visque distinctione vero de appetitu
vel quanta quatenus ipsa spectat finem quoniam non vocatur mens contemplans sed deliberans ea itaque mens
cadit, bonum in seipso tamquam finem habentem quid simile deliberationi.

Nunc verò ut summam dicā, id quod tanquam instrumentū mo-
 uet, ibi esse debet, ubi & principium & finis idem est: ut in cardi-
 ne in quo cōvexa quadam pars est, altera concava, quarū vna finis
 est, altera principium. Itaque altera quiescit, altera movetur, quæ
 cum ratione & cogitatione differat, tamen re ac magnitudine se-
 parari nequeunt. Omnia enim pulsū & tractū agitantur. Quocir-
 ca quæadmodum in circulo, sic hic manere aliquid, & inde motus
 incipere debet. Animal igitur, ut dictū est, eo ipso planè se cōmo-
 uet quod appetit. appetit autē non sine visione: visio porrò omnis,
 vel rationis est, vel sensus particeps, cuius quidem cetera etiam a-
 nimates sunt participes. Sed de imperfectis bestiis, in quibus tan-
 gendi sensus tantum reperitur, quid sit quod eas impellat, videndū
 est, utrum in iis visio & cupiditas inesse necne possit. Nam cum
 in eis dolorē & voluptatem inesse constet, profectò, si hæc ipsa in-
 sunt, cupiditas etiam insit necesse est. Visio verò quonam modo
 etiam inest? An quæadmodum etiā incerto motu agitantur, sic in
 eis hæc insunt ipsa quidem, sed incerto quodā modo. Ac visio qui-
 dem quæ sensum attingit in aliis etiam animalibus, ut dixi, repe-
 ritur. Ea autē quæ consiliū est, in iis quæ ratione utuntur. Vtrum e-
 nim hoc an illud faciat iudicare rationis & cōsiliū iam munus &
 officium est, atque id necesse est, vno dimetiatur, quandoquidem
 maius ita persequitur, ut ex vna visione plures efficere possit. Ex
 quo evenit, ut opinione habere multa nō videantur, propterea quod
 eam visionē non habeant, quæ ratiocinatione cōparatur, cum hæc
 illam gignat. Itaque in cupiditate nullus consilio locus est, quæ in-
 terdum vincit, impellitque voluntatem, nonnunquā verò cōtrā
 cupiditatem repellit ut globus globū, sic cupiditate cupiditas, cum a-
 nimi impotentia dominatur. Natura autē semper superior præest
 & imperat, itaque movet, ut tribus iā motibus agitur. Pars autē
 animi, in qua ars inest & scientia, non movet, sed stat immobilis.
 Quoniam autem opinio & oratio alia de toto genere est, alia in re-
 bus singulis versatur, quarū hac sentimus hunc vel illum hoc face-
 re oportere, alia hoc esse tale quippiam, & me talem esse, profectò
 hac iam opinio & sententia movet & impellit, non ea quæ in toto
 genere versatur, aut certe utraque, sed generalis quæta magis, alia
 non. Ac animū quidem eū cuius omne opus in alendo est, omne

Partes autem animi

Quoniam autem

Quoniam autem

Quoniam autem

Quoniam autem

Quoniam autem

Quoniam autem

Quoniam autem

Animantia perfectiora
 mouentur loco et dictis, et id quod
 ex visione quæ nascitur ex sensu.
 Sed occurrunt dubitationes. Nonne etiam
 visio insit in concis? Siquidem et
 in eis sensus est. Subinde comparan-
 tur varia quæ visionum et
 quæadmodum alia alia sunt præsta-
 tiones.

Nam cum in eis

Questio de imperfectis bestiis
 Quæta dissolutio momenti
 quidem quæta ad motus aquarū
 sed incerto quodam modo passus se
 etiam in eis videtur quæta quæta
 modo. In etiam quæta quæta
 quæta quæta quæta quæta quæta
 quæta quæta quæta quæta quæta
 quæta quæta quæta quæta quæta

Cap. II. Et autem in eis
 quæta quæta quæta quæta quæta
 quæta quæta quæta quæta quæta
 quæta quæta quæta quæta quæta
 quæta quæta quæta quæta quæta
 quæta quæta quæta quæta quæta

De visio

Statuit ergo in istis animalibus
 quæta quæta quæta quæta quæta
 quæta quæta quæta quæta quæta
 quæta quæta quæta quæta quæta
 quæta quæta quæta quæta quæta
 quæta quæta quæta quæta quæta

Ex quo evenit

Considerat multos genera in
 quæta quæta quæta quæta quæta
 quæta quæta quæta quæta quæta
 quæta quæta quæta quæta quæta
 quæta quæta quæta quæta quæta
 quæta quæta quæta quæta quæta

Itaque

Comparat simul tria. Appetitus
 voluntatis, naturæ. Primum quidem
 appetitus non habet voluntatem sed
 voluntas quæ intelligitur et voluntas
 quæ consiliū est ex ratione. Itaque
 dum proponant appetitus et voluntas
 alia appetitus, alia voluntas
 superat. Natura autem itaque
 præstat videtur quæ alia ita
 affecta est ut appetitus consilio
 subiacet facile alia vero non
 ita potest partem propter diffinitionem
 non materiam partem propter naturam

Cap. IZ. nam Ingeni partem etiam
 propter diu educationis tametsi
 nec natura ipse res tollunt
 libere arbitrium sed adhibent faci-
 litatem vel difficultatem.

Contentantur propterea quæta
 quæta quæta quæta quæta
 quæta quæta quæta quæta quæta
 quæta quæta quæta quæta quæta
 quæta quæta quæta quæta quæta

LIBER TERTIVS.

intelligitur, gustatum tactum quendam esse, propterea quod sensus sit, quo res quæ sub tactu cadunt, & quæ alunt, inter nos can-
tur. Atque ij quidem sensus animantibus necessarij sunt, idque ex
eo perspicui licet, quod tactus expers animal esse nullo modo potest.
Alij autem & utilitatis causa: & generi animantium iam non
cuius, sed cuiusdam, veluti gradienti necessario dati sunt. Vt enim
saluum esse possit huiusmodi animal, necesse est, vt non modò tan-
gendo, sed etiam procul res percipiat. Quod ita fiet, si per medium
quoddam sentiendi vim habeat, hoc ipso quod & ipsum medium ab
eo quod sensum mouet, & animal ab illo afficiatur & impellatur.
Vt enim id quod mouet loco, ad quoddam tempus facit, vt mutetur
locus: & quod aliud pellit, facit vt illud ipsum aliud pellat, isque
motus per medium interiectum existit, & quod primò pulsatur & ia-
ctat, pellit, nec pellitur, extremum vero pellitur, neque pellit: quod au-
tem interiectum est ac medium, tum pellitur, tum pellit. Multa autem
eodem modo media sunt in cōmutatione, nisi quod dum in eodē loco
manent, cōmutant. Ac veluti si quis aliquid in ceram immitat, id
mouebitur ad eum finem, quoad illud finxerit: lapis vero nulla ex
parte aqua vero longè latèque, aer vero latissime mouetur, afficit-
que & afficitur, si permaneat, vnusque sit. Itaque de relatione me-
lior veriorque sententia est gorgij, qui asserunt aëra à colore & fi-
gura, quandū continuatur, affici, quàm eorum qui aspectum emis-
sum in aliquam rem, postea referri confirmant. In re autem læui ac
plana continuatur. Itaque rursum etiam idem aspectum mouet, nō
secus ac si quis signum in cera vsque ad finem perducatur. Fieri
autem non posse, vt animantium corpus simplex, vt igneum, vel
animale sit, hinc sciri potest, quod sublato tactu nullum aliū sen-
sum habere possunt. corpus enim quod tractandi vim habet, omne,
vt dixi, animatum est. Alia autem loca in quibus sensus sedes est,
terra expertia esse possunt, & omnia eo ipso quod per aliud sensu
percipiant, sensu afficiuntur, & per ea quæ interiecta sunt, cum
tactus eo ipso sit, quod ea tractet, ex eoque nomē hoc habet. Atqui
etiam illa sanè tagendo sentiunt, verum id aliorum corporū inter-
uentu accidit, hic solus per se illud facere videtur. Ex quibus effi-
citur corpus animatum ex illis quidem elementis constare non pos-
se. Nec verò à terra constare potest. Omnium enim rerum quæ

I sagu gustatus
facit gustatum dicitur quidem tactu
in necessitate namque ita quod sensu
deprenderetur. Deinde ad res gustabiles
est tactilis propriè enim aer per se
tangi & nec gustari. Adde quod
beneficio gustus animantia videntur
adolevere, contingere perfectum
statum, et declinare. Quæ quæ si ita
sunt gustatus videtur perinde necessarius
atque tactus.

Ex quo etiam
Nihil argumento, satius gustus
necessitas. Nihil enim est appetitio et
dedinatio debet esse indicium. Cuius aut
des res gustabiles sunt tactiles non potest
esse indicium. Quæ ergo tactilibus sunt
gustabiles et indicantes nisi per
gustum? Ergo et tactus in istis animalibus
ita et gustus necessarius est.

Utrum autem
Probaturum est gustum et tactum esse
necessarios. Sed et portum alios tactus
sunt esse necessarios gradientibus
ut enim alimenta longe peragmenda
sunt quippe gustum habent colles loco
recondita. Et ut inueniantur debent
aperari aliqui sensus qui patientibus fuerit
tactum esse medium percipiunt sensus
huiusmodi sunt alij tactus.

Utrum
Per huiusmodi argumentum quodam passionem
sensum. Sed socrates aliquid pellit
quia primo agit potest stare et id
pellitur potest et aliud pellere potest
et in sensibus qui habent media percipiant
obiectum pellit medium et medium pellit
sensum.

Multa aut
Cap. 13.
Describit multa quæ mediocri
et obiectum possunt enim sensum esse
multa media sunt et per se appetat
se statim in littere. Deinde quædam
obiecta sunt subtiliora alijs ita aer
qui est subtilissimus facillime
ingreditur poros cere. aqua non
tamen facile tamen et ita penetrat
lapis vero vel sigillum non nisi per
vim: ita in animalibus. Quædam
faciliter immittuntur. Vtuti peculiar-
ta quæ scilicet ita. Hinc bono vino
assumpto quod amporum potest sedare
Dionysius sed assumpto cibo non ita
situm. Quia aqua facillime penetrat
quæ terra. Itaque

Subiungit fieri expectationem
per accipionem non emissionem.
Nihil enim accipit enim forma obiecti non
quod non potest fieri enim est emissio luminis ab oculo
et reflectitur in rem obiectam. Quod luminis ad
oculum illud unde oculum reflectitur. Sed forte est
et ac si reflectitur reflexio luminis ad oculum rem
etiam concipit luminis planis vel alterius et
dum enim ad oculum dices speculum potest solidum
nec reflectitur vel lenitatem corporis relatio
potest collisionem et luminis. Quia igitur luminis et
rei quæ

De tactu Cap. 13.
Fieri autem
disputationem de tactu potest. Quod dicitur animantia habent
tactum. Nam dicitur habere tactum et organum tactus est semper
Quæ huiusmodi loci est confirmanda.

Ad Lia dnt Loca

Propositum dissimilitudo inter tactum
et ceteros sensus. Organum auditus ut dictum est
est aer quidam firmatus. Huiusmodi organum
potest facilius vacare terra et organum
tactus venerea est terrenum. Tamen tactum mouent
non solum terrena. Atque hoc sine
liquet. Quia contingere sit quasi
sine medio. Hoc enim dicitur de verbum
aeris. a quo nomen aeris de
natura. Dicuntur porro porre res solidae
contingere. Nam non ita quicquam
contingere aerem. Et res solidae
sunt terrena. Ergo non solum res
que continguntur. Sed etiam organum
est terrenum. —

ARIST. DE ANIMO

tactū mouent, tactus est quasi medium quoddā: in eūque sensum non solum omnes terræ differentiæ cadere possunt, verumetiam calida & frigida ceteraque omnia quæ tactui subiiciuntur, ob eamque causam ossibus, capillis, aliisque partibus eiusdem generis nullum sensum percipimus quod terræ naturam imitentur. Et ea omnia quæ terra gignit, nullū sensum habent: propterea quod terræ naturæ sint, porro autem sublato tactu, nullum alium sensum habere possunt: instrumentum autem huius sensus, nec terræ, nec aliis elementi naturam imitatur. Ex his perspicuū est, necesse esse a-

Nec vero
 Probatum est quidem organum
 factus esse verius terram quam
 quibus inmentum. Nunc autem / pro
 non esse terram puram. Quod inquit
 esse corpus quod constans ex 4.^{is}. Sic autem
 confirmatur non esse terram. Si
 terra sola ut sit aliquid entium qua
 qualitates terreas. Huius sentit
 qualitates in elementum non
 est ergo terra sola. Huius rei
 Indices sunt quae res in maximam
 terram quae potest habilitatem
 quandam non continent de uti
 et crines. Huius Sides maxime
 terre minimam continent. Et factum
 est. Huius quae inter corpora
 maxime accedunt ad naturam
 nihil continent.

animantia quæ hoc sensu careant, interire. Neque enim in vlla natura quæ non sit animal, hic sensus esse potest, neque aliud quod sit animal, vllū aliud nisi hunc necessariò habere debet. Ob eamque causam alia quæ sensui subiiciuntur, vt color, vt sonus, vt odor, cum maiorem quandā vim habent, non animantia, sed sensus tantum instrumenta labefactant & interimunt, nisi fortè per aliud, veluti si vnà cū sono impulsus aliquis vehemens oriatur: & à rebus quæ cernuntur, atque ab odore alia quædam corpora mouetur, quæ ipsa tactu suo interimunt: & succ^o eo ipso interimit, quòd vnà vim contingendi habet. At verò eorū quæ sub tactum cadunt, vt caloris, frigoris, & duritiei, maior quædā vis animantia de medio

Collegit conclusionem ad quam
tendat. Omnia animalia
habent semper organum tactus. Et
semper semper et semper. Ergo omnia
animalia sunt in tactu.

tollit. ^{Ad omnia supra dicta} Nā cum omnium eorū quæ sensus mouentia sunt, nimia quæ-
dam vis ac præstantia sensum labefactet, fit, vt ea etiam quæ sub
tactū cadunt, tactum deteriorē faciāt. Cumque hoc ^{factum} sensu vita de-
finita sit, propterea quod vt demonstratū est, fieri non possit, vt eo
sublato animal in vita maneat, fit, vt rerum quæ tactui subiiciun-

Sed etiam **can**
 Probatur necessitas tactus ad
 Argumento. Potest enim vivere
 Animal amisso auditu & igne
 auditu Labefactant non enim
 Animal. Quia aut tunc post
 sume perit aut et qualitates
 tactiles si fortiter inuenerint
 Interferunt. Alia vero sunt
 Labefactant organa nam si uicinis
 Spectre vel tactu interficit
 Animal non tunc generatur sed
 contingitur Atque. Iam tunc
 non Interferit. Ideatur Sed
 Animal. Quia hoc per se qualitates

fur, vis quædam maior, non solum eius sedem, sed etiam animantia
ipsa interimat: propterea quod necesse sit animalia hunc unum ha-
bere. Ceteros autem sensus animantibus natura dedit, non ut essent
omnino, quemadmodum dixi, sed ut melius essent: veluti aspectum,
ut cernant, quia in aere & aqua degunt, omninoque in re per luci-
da: gustatum, ut voluptatem & dolorem in cibo sentiant, expetat,
atque ad eum veniant: auditum, ut aliquid sibi ipsa significant;
linguam denique, ut alteri sensa animi aperiant.

non interficit q^d Ideatur Sed
Animal. Quia hoc est qualitas

qđ ex oculis suis emittat substantiam de nersu q̄ nō pōt confutari q̄ntē

*Quae quilibet facit longe
futurata sunt minus & facili perici
operas facilius ferunt paucis
locis submissio.*

in tactiles interficiunt. **FINIS.**
 in eorum
 excedunt modis interficiunt. Quae autem pars in labefactant. Quae enim
 punit. Quod contingit ex labefactione sensus. Rebus qui habent nullo assensu et
 non potest cognoscitur sed in hoc iudicio est sensus. Hoc labefactant. ne sensus ita
 Summar. Hoc sensus.

Concludit tandem factum in
Tamen est quedam necessitas
vero non possunt sine vi, su-
alimenta carere accipere vel
Quod quidem minus eget sensu and
focis Quia animalia sensa
Quae autem habent magnum ornam

esse necessarium. Alios concessos quibusdam potest utilitatem non necessitate
singulis animalibus veluti perfectionibus et perquirant alimentum
dicere non possunt sine igitur. Deinde O factus quamplurimum post
removetur. Et ad decus naturae perfectione etiam alia ab aliis
et dux mes parantur et cantant. Relativum autem quilibet animal
hinc exprimitur. Adhuc alia erudunt. Perfectissima etiam erant
in universitate naturae. finis. ff. ff. + L.